
sAMkhyasaptatiTika jayama NgalA

——
ಸಾಂಖ್ಯಸಪ್ತತಿಟೀಕಾ ಜಯಮಂಗಲಾ

——
Document Information

Text title : jayamangala

File name : jayamangala.itx

Category : major_works, mangala

Location : doc_z_misc_major_works

Transliterated by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Proofread by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Latest update : September 15, 2014

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ನಾಂಖ್ಯಸಪ್ತತಿಟೀಕಾ ಜಯಮಂಗಲಾ

ಕಾರಿಕಾ 1

ಅಧಿಗತತತ್ತ್ವಾ ಲೋಕಂ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದಿನಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಮುನಿಂ .

ಕ್ರಿಯತೇ ಸಪ್ತತಿಕಾಯಾಷ್ಟೀಕಾ ಜಯಮಂಗಲಾ ನಾಮ ..

ಪ್ರೇಕ್ಷಾವಂತೋಽನುಕ್ತೇ ಪ್ರಯೋಜನೇ ನ ಕ್ವಚಿತ್ಪ್ರವರ್ತಂತ ಇತಿ ಪ್ರಯೋಜನಮುಚ್ಯತೇ

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನೋಕ್ಷಃ ತತ್ತ್ವಾನಿ ಪಂಚವಿಂಶತಿಃ . ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ -

ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ಯತ್ರ ಕುತ್ರಾಶ್ರಮೇ ರತಃ .

ಜಟೀ ಮುಂಡೀ ಶಿಖೀ ವಾಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ .. ಇತಿ ..

ತೇಷು ಚ ಷಷ್ಟಿತಂತ್ರಾದಿಖ್ಯಾತೇಷ್ಟಿತಿ . ವಿಸ್ತರತ್ವಾತ್ ಷಷ್ಟಿತಂತ್ರಸ್ಯ

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತರುಚಿಸತ್ತ್ವಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಸಪ್ತತಿಕಾರಂಭಃ . ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಚ

'ಏತದಾರ್ಯಾಭಿಃ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ' ಇತಿ . ಮೋಕ್ಷೇಣ ಕಿಂ ಫಲಮಿತಿ ಚೇದ್ಬೋಧನಿವೃತ್ತಿಃ .

ಅತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ದುಃಖೈರಭಿಹನ್ಯಮಾನಸ್ಸಂಸರನ್ನಾಸ್ತೇ . ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾತ್ಪು

ಕೈವಲ್ಯಮಾಪ್ನೋತಿ, ನ ದುಃಖೈರಭಿಹನ್ಯತೇ . ಹನ್ಯಮಾನೇನ ಕೋ ಹೇತುರ್ಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯ

ಇತ್ಯತ್ರಾಹ-

.. ದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಘಾತಾಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ತದವಘಾತಕೇ ಹೇತೌ .

ದೃಷ್ಟೇ ಸಾಪಾರ್ಥಾ ಚೇನ್ನೈಕಾಂತಾತ್ಯಂತತೋಽಭಾವಾತ್ .. 1 ...

'ದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಘಾತಾಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಇತ್ಯಾದಿ . ದುಃಖಾನಾಂ ತ್ರಯಂ ದುಃಖತ್ರಯಂ .

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ, ಆಧಿಭೌತಿಕಂ, ಆಧಿದೈವಿಕಂ ಚೇತಿ . ಆತ್ಮನ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮಂ,

ತತ್ರ ಯದ್ಭವತಿ ತದಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ . ಶಾರೀರಂ ಮಾನಸಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ

ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಣಾಂ ವೈಷಮ್ಯೇಣ ಜ್ವರಾದಿದುಃಖಂ, ತಚ್ಚರೀರೇ ಭವತೀತಿ

ಶಾರೀರಂ . ಯತ್ಕಾಮಕ್ರೋಧಶೋಕಾದಿಭಿಃ ಮನಸಿ ದುಃಖಂ ತನ್ನಾನಸಂ .

ಯನ್ಮಾನುಷಪಶುಮೃಗಪಕ್ಷಿಸರೀಸೃಪಸ್ಥಾವರಾನ್ಯಧಿಕೃತ್ಯ ಭವತಿ

ತದಾಧಿಭೌತಿಕಂ . ಯಚ್ಚರೀರೇ ಗ್ರಹಾವೇಶಾದೀನಿ ದೈವಾನ್ಯಧಿಕೃತ್ಯ ಭವತಿ

ತದಾಧಿದೈವಿಕಮಿತಿ . ಏತದ್ದುಃಖತ್ರಯಂ . ತೇನಾಭಿಘಾತಾತ್ಪ್ರೀಡನಾರ್ಥೋರ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ

ಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛಾ ಭವತಿ ..

ಕಸ್ಮಿನ್ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾಹ- 'ತದವಘಾತಕೇ ಹೇತೌ'

ಇತಿ . ಅವಘಾತಯತ್ಯಪನಯತೀತ್ಯವಘಾತಕಃ . ತಸ್ಯ

ದುಃಖತ್ರಯಸ್ಯಾವಘಾತಕಸ್ತದವಘಾತಕಃ . ತೃಜಕಾಭ್ಯಾಂ
ಷಷ್ಟೀಸಮಾಸಪ್ರತಿಷೇಧಃ, 'ತತ್ತ್ವಯೋಜಕೋ ಹೇತುಶ್ಚ' ಇತಿ ನ ಭವತಿ .
ಕೇನ ಖಲ್ವಿಮಾನಿ ದುಃಖಾನ್ಯತ್ವದ್ಯಂತ ಇತಿ ತದವಘಾತಕೋ ಹೇತುರ್ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯೋ
ಭವತಿ . ದುಃಖವಾನಹಮೇತತ್ತ್ವತೀಕಾರಮನ್ವೇಷಯಾಮೀತಿ ಪ್ರಾಯೋವಾದಃ . ಸ
ಚ

ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನ್ಮಾನ್ಯ ಇತಿ ಮನಸಿ ವರ್ತತೇ ..

'ದೃಷ್ಟೇ ಸಾಪಾರ್ಥಾ ಚೇತ್ ಇತಿ . ಸ್ಯಾದೇತತ್ ಯದಿ ದೃಷ್ಟಸ್ತದವಘಾತಕೋ
ಹೇತುರ್ನ ಸ್ಯಾತ್ . ಯಾವದಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸ್ಯ ಶಾರೀರದುಃಖಸ್ಯಾಪನಯನೇ
ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ ಏವೋಪಾಯೋಽಸ್ತಿ ಮಾನಸಸ್ಯಾಪಿ ಸಂಖ್ಯಾನಬಲಂ
ರಮ್ಯಾಶ್ಚ ಶಬ್ದಾದಯೋ ವಿಷಯಾಃ . ಆಧಿಭೌತಿಕಾಧಿದೈವಿಕಯೋರಪಿ,
ಅವಘಾತಹೇತುರನುಷ್ಠೀಯಮಾನೋ ಲೋಕ ಏವ ದೃಶ್ಯತೇ, ತಯೋಃ
ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ .

ತತ್ರಾಧಿದೈವಿಕಸ್ಯ ಸಾಮದಾಮಭೇದದಂಡೋಪಾಯಘಟಿತಾರಂಭಾಃ
ಆಧಿಭೌತಿಕಸ್ಯಾಪಿ

ನಿಪಾತಪ್ರತಿಪಾತಸಂವೃತಪ್ರದೇಶಾಶ್ರಯಣಾದಯಃ ..

ತತಶ್ಚ ದೃಷ್ಟೇ ಹೇತೌ ಸತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸ್ಮಿನ್ ವಿಷಯೇ ನಿರರ್ಥಕೇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ-
'ನೈಕಾಂತಾತ್ಯಂತತೋಽಭಾವಾತ್ ಇತಿ . ನಾಪಾರ್ಥಾ, ಸಾರ್ಥಿಕೈವ . ಕುತಃ-
ಏಕಾಂತತಃ

ಏಕಾಂತಾತ್ಯಂತತೋಽಭಾವಾದಪಿ . ಏಕಾಂತೇನಾತ್ಯಂತೇನ ಚ ದುಃಖಾಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಾದಿತ್ಯಂತ

ದೃಷ್ಟೇ ಹ್ಯುಪಾಯೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇಽಪಿ ಕೇಷಾಂಚಿದ್ಧುಃಖತ್ರಯಂ ಭವತ್ಯೇವೇತಿ
ನೈಕಾಂತೇನೋಪಶಮಃ . ಕಥಂಚಿದುಪಶಮೇ ಪುನರುತ್ಪಾದನಾತ್ ನಾತ್ಯಂತೇನೋಪಶಮಃ

ತಸ್ಮಾದೈಕಾಂತಿಕಾತ್ಯಂತಿಕದುಃಖೋಪಶಮಾಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಯುಕ್ತೇತಿ .. 1..

ಕಾರಿಕಾ 2

ಯದ್ಯೇವಮೈಕಾಂತಿಕಾತ್ಯಂತಿಕದುಃಖೋಪಶಮಹೇತುರ್ವೇದವಿಹಿತೋಽಸ್ತಿ
ತಥಾ ಚಾಹ-

ಅಣಮ ಸೋಮಮಮೃತಾ ಅಭೂಮಾಗನ್ಮ ಜ್ಯೋತಿರವಿದಾಮ ದೇವಾನ್ .
ಕಿಮಸ್ಮಾನ್ ಕೃಣವದರಾತಿಃ ಕಿಮು ಧೂರ್ತ್ತಿರವೃತಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ .. ಇತಿ ..
ಅಸ್ಯಾಯಮರ್ಥಃ- ಇಂದ್ರೋ ದೇವನಾಮಪಂಡಿತಾನಾಹ 'ದಿವ್ಯಾಃ ಕಿಮನ್ಯತ್ಸುಖಮಸ್ತಿ'
ಇತಿ .

ತೇ ತಮಾಹುಃ 'ನಾಸ್ತಿ' ಇತಿ . ಸೋಮಮಪಾಮ, ಸೋಮಂ ಪೀತವಂತೋ ವಯಂ .
ತತೋಽಮೃತಾ

ಅಭೂಮ, ವ್ಯಪಗತಮೃತ್ಯವೋ ಜಾತಾಃ . 'ಅಗನ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಃ' ಇತಿ . ಜ್ಯೋತಿಃ
ಸ್ವಗೋಽಯಂ,

ತಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ವಯಂ . 'ಅವಿದಾಮ ದೇವಾನ್' ಇತಿ . ಇಯಂತೋ ದೇವಾ ಅಸ್ಮಿನ್
ಸ್ವರ್ಗ ಇತಿ

ಜ್ಞಾತವಂತಃ ಜ್ಞಾನಮಸ್ಮಾಕಮುತ್ಪನ್ನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . 'ಕಿಮಸ್ಮಾನ್ ಕೃಣವತ್' ಇತಿ .

ಕೃಣವನ್ಮತ್ಯುರುಚ್ಯತೇ . ಅಸ್ಮಾನ್ ಸೋಮಪಾನಾನ್ ಕಿಂ ಮೃತ್ಯುಃ ಕರಿಷ್ಯತೇ .
ಅರಾತಿಃ

ವ್ಯಾಧಿಃ ಸೋಽಪಿ, ಧೂರತಿರ್ಜರಾ ಸಾಪಿ ಚಾಸ್ಮಾಕಂ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ . 'ಅಮೃತಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ'
ಇತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ ಸೋಮಪಾನಾದ್ಧುಃಖೋಪಶಮಹೇತುರಸ್ತೀತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇ -

.. ದೃಷ್ಟವದಾನುಶ್ರವಿಕಃ ಸ ಹ್ಯವಿಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತಿಶಯಯುಕ್ತಃ

ತದ್ವಿಪರೀತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾತ್ .. 2 ...

'ದೃಷ್ಟವದಾನುಶ್ರವಿಕಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಅನುಶ್ರಯತೇ ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣೇತ್ಯನುಶ್ರವೋ
ವೇದಃ ಶ್ರುವಃ 'ಋದೋರಪ್' . ತತ್ರ ಭವೋ ಹೇತುರಾನುಶ್ರವಿಕಃ . ಅಧ್ಯಾತ್ಮಾದಿಃ .

ದೃಷ್ಟೇನ ತುಲ್ಯೋ ದೃಷ್ಟವತ್ . ತಸ್ಯಾಪಿ ದೋಷದರ್ಶನಾತ್ ..

ಯದಾಹ - 'ಸ ಹ್ಯವಿಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತಿಶಯಯುಕ್ತಃ' ಇತಿ . ಯಸ್ಮಾದಾನುಶ್ರವಿಕೋ

ಹೇತುರವಿಶುದ್ಧ್ಯಾದಿಭಿಸ್ತಿಭಿದೋಷೈರ್ಯುಕ್ತಃ . ತತ್ರಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದೌ ಪಶುವ್ಯಾಪಾದನಾತ್

ಸೋಮಪಾನಾದವಿಶುದ್ಧಿಯುಕ್ತಃ . ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾತ್ ಸ್ವರ್ಗಚ್ಯುತಿರಿತಿ ಕ್ಷಯಯುಕ್ತಃ .

ತಥಾ ಚಾಹುಃ - 'ಬಹೂನೀಂದ್ರಸಹಸ್ರಾಣಿ ವ್ಯತೀತಾನಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ' ಇತಿ . 'ಸ ಹಿ

ದೇವೇಷ್ವಪಿ ದೇವೋ ದರಿದ್ರಾತಿ' ಇತಿ . 'ಈಶ್ವರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹದ್ ದುಃಖಮುತ್ಪದ್ಯತೇ'

ಇತ್ಯತಿಶಯಯುಕ್ತಃ . ತಥಾಹಿ- ಯಃ ಕೃತುಶತೇನ ಯಜತೇ ತಸ್ಯ ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯಂ,

ಯೋ

ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ತ್ರಿಭಿರ್ವಾ ತಸ್ಯಾಲ್ಪಮಿತಿ . ತಸ್ಮಾದಾನುಶ್ರವಿಕೋಽಪಿ ದೃಷ್ಟವತ್ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯಃ

..

ಕಸ್ತರ್ಹಿ ಶ್ರೇಯಾನಿತ್ಯಾಹ- 'ತದ್ವಿಪರೀತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್' ಇತಿ . ದೃಷ್ಟಾನುಶ್ರವಿಕದ್ವಾರಾ

ಯೋ ವಿಪರೀತಃ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾಖ್ಯಃ ಸ ಶ್ರೇಯಾನ್ . ತಸ್ಯ ಅಕೃವಲ್ಯಪ್ರಾಪಕತ್ವಾತ್ .

ತತ್ತ್ವಿಕಾಂತಾತ್ಯಂತತೋಽಭಾವಾದ್ಧೃಷ್ಟಾಚ್ಛೇಯಾನ್ . ಶರೀರಹಾನಾದ್ಧಿ

ಶುದ್ಧಫಲಃ, ಪ್ರಕೃತಿಹಾನಾದಕ್ಷಯಫಲಃ, ಅನುತ್ತರತ್ವಾಚ್ಚ ನಿರತಿಶಯಫಲ

ಇತ್ಯಾನುಶ್ರವಿಕಾಚ್ಛೇಯಾನ್ ..

ಸ ಕಥಂ ಪ್ರೋಚ್ಯತ ಇತ್ಯತ್ರಾಹ 'ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾತ್' ಇತಿ .

ರಾಶಿತ್ರಯೇಣ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಿ ಕಥ್ಯಂತೇ . ತತ್ರ ಮಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತಂ
 ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿಪ್ರಕಾರಂ ವ್ಯಕ್ತಮುಚ್ಯತೇ, ತೇನ ರೂಪೇಣ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತತ್ವಾತ್ .
 ಅವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಧಾನಂ, ಕೇನಚಿದ್ರೂಪೇಣಾವ್ಯಕ್ತತ್ವಾತ್ . ಜಾನಾತೀತಿ ಜ್ಞಃ ಪುರುಷಃ .
 ತೇಷು ಯದ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಃ, ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತನ್ನಾದಿ ಹಿ
 ಪರಿಚ್ಛಿದ್ಯತೆದಭ್ಯಾಸಾದುತ್ತರಕಾಲಂ ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷಾಂತರಜ್ಞಾನಮುತ್ತಪ್ಪದ್ಯತೇ,
 ತತಶ್ಚ ಕೈವಲ್ಯಮಿತಿ . ಅಸ್ಯಾ ಆರ್ಯಾಯಾ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ ಯಾಃ, ಸರ್ವಾ
 ಏವಾರ್ಥೇನ

ಭಾಷ್ಯಸ್ಥಾನೀಯಾ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ .. 2..

ಕಾರಿಕಾ 3

ತತ್ತ್ವೇಷಾಂ ವ್ಯಕ್ತಾದೀನಾಮುತ್ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವರೂಪಮಾಹ-

.. ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರವಿಕೃತಿರ್ಮಹದಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಯಃ ಸಪ್ತ .

ಷೋಡಶಕಸ್ತು ವಿಕಾರೋ, ನ ಪ್ರಕೃತಿನ ವಿಕೃತಿಃ ಪುರುಷಃ .. 3 ..

'ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಧಾನಂ . ಪ್ರಕ್ರಿಯತ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಪ್ರಧಾನಾತ್

ಅಸ್ಯಾ ಇತಿ ಪ್ರಕೃತಿಃ . ಮೂಲಂ ಚ ತತ್ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚೇತಿ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಃ . ಸಪ್ತಾನಾಂ

ಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ಮೂಲಮಾದ್ಯಂ ಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಅವಿಕೃತಿಃ' ಇತಿ . ನ ವಿಕ್ರಿಯತ ಇತ್ಯವಿಕೃತಿಃ . ನ ಕುತಶ್ಚಿದುತ್ಪಾದ್ಯತ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಏತತ್ಪ್ರಥಮಂ ತತ್ತ್ವಂ ..

'ಮಹದಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಯಃ ಸಪ್ತ' ಇತಿ . ಮಹಾನ್ ಬುದ್ಧಿಸ್ಸ ಆದ್ಯೋ

ಯಾಸಾಂ ಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ತಾಸ್ತಥೋಕ್ತಾಃ . ಪ್ರಕೃತಯಶ್ಚ ವಿಕೃತಯಶ್ಚೇತಿ

ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಯಃ . ತತ್ರ ಮಹಾನಹಂಕಾರಂ ಜನಯನ್ ಪ್ರಕೃತಿಃ, ಮಹತ

ಉತ್ಪದ್ಯಮಾನೋ ವಿಕೃತಿಃ . ತನ್ನಾತ್ರಾಣಿ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಃ ಪಂಚ

ಯಥಾಕ್ರಮಮಾಕಾಶವಾಯ್ವಗ್ನುಧಕಪೃಥಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜನಯಂತಃ

ಪ್ರಕೃತಯಃ,

ಅಹಂಕಾರಾದುತ್ಪದ್ಯಮಾನಾ ವಿಕೃತಯಃ . ಇತ್ಯೇತಾನಿ ಸಪ್ತ ತತ್ತ್ವಾನಿ ..

'ಷೋಡಶಕಶ್ಚ ವಿಕಾರಃ' ಇತಿ . ಷೋಡಶ ಪರಿಮಾಣಮಸ್ಯೇತಿ ಷೋಡಶಕಃ .

ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಮನಶ್ಚೇತ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ,

ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಾನೀತ್ಯಯಂ ಷೋಡಶಕೋ ಗಣಃ . ಚಕಾರ ಏವಕಾರಾರ್ಥಃ .

ವಿಕಾರೋ

ವಿಕೃತಿರೇವ . (ನಾಸ್ಮಾತ್ ಕಿಂಚಿದುತ್ಪದ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಏತಾನಿ ಷೋಡಶ ತತ್ತ್ವಾನಿ) .

'ನ ಪ್ರಕೃತಿನ ವಿಕೃತಿಃ ಪುರುಷಃ' ಇತಿ . ಪುರಂ ಶರೀರಂ ತಸ್ಮಿನ್ ವಸತೀತಿ

ಪುರುಷಃ . ನೈರುಕ್ತೋಽತ್ರವಿಧಿಃ . ತನ್ನಾನ್ ಕಿಂಚಿದುತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ನ ಪ್ರಕೃತಿಃ,

ನಿಷ್ಪ್ರಿಯತ್ವಾತ್ . ನಾಪ್ಯಯಂ ಕುತಶ್ಚಿದುತ್ತದ್ಯತ ಇತಿ ನ ವಿಕೃತಿಃ, ಅನಾದಿತ್ವಾತ್ .. 3..
ಕಾರಿಕಾ 4

ಏಷಾಂ ವ್ಯಕ್ತಾದೀನಾಂ ಸಿದ್ಧೌ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ಯಾಹ-

.. ದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಮಾಪ್ತವಚನಂ ಚ, ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ .

ತ್ರಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿಷ್ಟಂ, ಪ್ರಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಮಾಣಾದ್ಧಿ .. 4 ...

'ದೃಷ್ಟಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ದೃಷ್ಟಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ . ಅನುಮೀಯತೇ ಯೇನ ತದನುಮಾನಂ .

ಆಪ್ತಃ ಕ್ಷೀಣದೋಷಸ್ತೇನ ಯದುಚ್ಯತೇ ತದಾಪ್ತವಚನಂ . ಆಗಮಃ . ಏತತ್ ತ್ರಿವಿಧಂ

ಪ್ರಮಾಣಮಿಷ್ಟಂ ..

ನನು ಚಾನ್ಯಾನ್ಯಪಿ ಪ್ರತಿಭಾದೀನಿ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಸಂತಿ ತದ್ಯಥಾ-

ಪ್ರತಿಭೌಪಮ್ಯಮೃತಿಕಾಸಮಭಾವಸ್ಸಂಭವಸ್ತಥಾ .

ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿರಿತೀಮಾನಿ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ಯಪರೇ ಜಗುಃ .. ಇತಿ ..

ಅಸ್ಮಿನ್ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಆಹ- ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಇತಿ . ಸರ್ವೇಷಾಂ

ಪ್ರತಿಭಾದೀನಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್, ತ್ರಿವಿಧ ಏವಾಂತರ್ಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ತತ್ರ ಗ್ರಾಮೇ ನಗರೇ ವಾ ವರ್ತತ ಇತಿ ಪ್ರತಿಭೋತ್ಪನ್ನಾ . ತತ್ರ ಯದಾ

ಕ್ಷೀಣದೋಷಸ್ಯ, ತದಾಭಿಜ್ಞಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೇವ . ತನ್ಯಾಕ್ಷೀಣದೋಷಸ್ಯ

ವಿತಥತ್ವಾದಪ್ರಮಾಣಂ . ಯಾಪ್ಯರ್ಥಾವಿಸಂವಾದಿನೀ ಕಾದಾಚಿತ್ಯಾ ಸಾಪಿ

ಕಾದಾಚಿತ್ಯಾದೇವ

ನಿಮಿತ್ತಾದುತ್ತದ್ಯಮಾನಾನುಮಾನಮೇವ ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ . 'ಗೌರಿವ ಗವಯಃ'

ಇತ್ಯೌಪಮ್ಯಂ . ತತ್ರ ಗವಯಮಜಾನಾನಃ ಕಶ್ಚಿದಾಪ್ತಂ ಪೃಚ್ಛತಿ 'ಕೀದೃಶೋ

ಗವಯಃ', ಇತಿ . ಸ ತಮಾಹ- 'ಯಾದೃಶೋ ಗೌಸ್ತಾದೃಶೋ ಗವಯಃ' ಇತಿ .

ತದೇತದಾಪ್ತವಚನಮೇವ ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ . ಯದಾಪಿ ಲಬ್ಧೋಪದೇಶೋ

ಗವಯಂ

ಪಶ್ಯತಿ, ತದಾಪಿ ಗವಿ ದೃಷ್ಟೇನೈವ ವಿಷಾಣಾದಿನಾ ಲಿಂಗೇನ ಗವಯಸ್ಯ

ವ್ಯವಹಾರಂ ಪ್ರವರ್ತಯತೀತ್ಯನುಮಾನಮೇವ ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ . 'ಇತಿಹ ವೈ

ವೈಶ್ರವಣಃ' ಇತ್ಯೈತಿಹ್ಯಂ . ಏತದಾಪ್ತವಚನಮೇವ ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ . 'ಇತಿಹ'

ಇತಿ ನಿಪಾತಸಮುದಾಯ ಉಪದೇಶಪಾರಂಪರ್ಯೇ ವರ್ತೇತೇ . ಇತಿಹ

ಏವೈತಿಹ್ಯಂ . ಸ್ವಾರ್ಥೇ

ಯಇಹ . ನಾಸ್ತೀಹ ಘಟೋಽನುಪಲಂಭಾತ್ ಇತ್ಯಭಾವಃ . ತತ್ರ ಘಟಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶ

ಏವ ಘಟಾಭಾವಃ, ಸ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧತ್ವಾನ್ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ .

'ಮಾಷಃ ಪ್ರಸ್ಥ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಚತ್ವಾರಃ ಕುಡಪಾ ಇತೀದಮಪಿ ಸಂಭವತಿ' ಇತ್ಯಯಂ

ಸಂಭವಃ . ತತ್ರ ಸಮುದಾಯಲಿಂಗಾವಯವಲಿಂಗಿನಃ ಪರಿಚ್ಛೇದಾದನುಮಾನಮೇವ

ಅವಯವೈಸ್ಸಮುದಾಯಸ್ಯಾರಬ್ಧತ್ವಾತ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಲಕ್ಷಣಃ ಸಂಬಂಧಃ .
'ದೇವದತ್ತೋ ದಿವಾ ನ ಭುಂಕ್ತೇ ಬಲವಾಂಶ್ಚೇತ್ಯುಕ್ತ ಅರ್ಥಾದ್ರಾತ್ರೈ ಭುಂಕ್ತೇ'
ಇತ್ಯರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ . ತತ ಏವ ರಾತ್ರೌ ತಸ್ಯ ಪ್ರತೀತಿರನುಮಾನಾನ್ನ ಭಿದ್ಯತೇ . ಇದಮೇವ
ಜಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣತ್ರಯಲಕ್ಷಣೇ ಪ್ರಯೋಜನಮಿತಿ ಚೇದಾಹ- 'ಪ್ರಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ
ಪ್ರಮಾಣಾದ್ಧಿ' ಇತಿ . ಯಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಮೇಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಮಾಣಾತ್, ಅನ್ಯಥಾ
ಕಥಂ

ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರೌ ಸ್ಯಾತಾಂ .. 4..

ಕಾರಿಕಾ 5

ದೃಷ್ಟಾದಿಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ-

.. ಪ್ರತಿವಿಷಯಾದ್ಯವಸಾಯೋ ದೃಷ್ಟಂ, ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮಾಖ್ಯಾತಂ .

ತಲ್ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಂ, ಆಪ್ತಶ್ರುತಿರಾಪ್ತವಚನಂ ಚ .. 5 ...

'ಪ್ರತಿವಿಷಯಾದ್ಯವಸಾಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ವಿಷಯಂ ವಿಷಯಂ ಪ್ರತಿವಿಷಯಂ,
ಪ್ರತಿವಿಷಯಮದ್ಯವಸಾಯಃ ಪ್ರತಿವಿಷಯಾದ್ಯವಸಾಯಃ . ವಿಷಯಾಃ
ಶಬ್ದಾದಯಃ.

ಅದ್ಯವಸಾಯೋ ಬುದ್ಧಿಃ . ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧೇಷು ಯಥಾಕ್ರಮಂ
ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷುಪ್ತಜಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರೇಣ ವಿಶೇಷಾವಧಾರಣಪ್ರಧಾನಾ ಯಾ
ಬುದ್ಧಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ ತದ್ ದೃಷ್ಟಂ, ಶುದ್ಧತ್ವಾತ್ಪ್ರಮಾಣಮಶುದ್ಧತ್ವಾದಪ್ರಮಾಣಂ .
ತಚ್ಚತುರ್ವಿಧಂ- ಸವ್ಯಪದೇಶಂ, ಸವಿಕಲ್ಪಂ, ಅರ್ಥವ್ಯತಿರೇಕೇಂದ್ರಿಯವ್ಯತಿರೇಕೀ
ಚೇತಿ . ತತ್ರ ದೂರಾತ್ ಕ್ಷಚಿದಾಗಚ್ಚಂತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೇವದತ್ತಸಾರೂಪ್ಯಂ
ವ್ಯಪದಿಶತಿ ದೇವದತ್ತೋಽಯಮಿತಿ ಯಾ ಬುದ್ಧಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ ತತ್ಸವಿಕಲ್ಪಂ,
ಸಂಶಯಿತತ್ವಾದಪ್ರಮಾಣಂ . ತೈಮಿರಿಕಸ್ಯ ದ್ವಿಚಂದ್ರದರ್ಶನಂ ತದರ್ಥವ್ಯತಿರೇಕಿ,
ದ್ವಿತೀಯಚಂದ್ರಾಭಾವಾತ್ . ಯತ್ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನಂ ತದಿಂದ್ರಿಯವ್ಯತಿರೇಕಿ,
ನಿದ್ರೋಪಪ್ಲುತತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ..

'ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮಾಖ್ಯಾತಂ' ಇತಿ . ಷಷ್ಟಿತಂತ್ರೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ- ಪೂರ್ವವತ್,
ಶೇಷವತ್, ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಮಿತಿ . ಅತೀತಾನಾಗತವರ್ತಮಾನಾಸ್ತ್ರಯಃ
ಪದಾರ್ಥಾಃ .

ತತ್ರ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಸಾಧನಾಯ ಪೂರ್ವವದನುಮಾನಂ . ಪೂರ್ವಂ ಲಿಂಗಮಸ್ಯಾಸ್ತಿತಿ
ಪೂರ್ವವತ್ . ಯಥೋನ್ನತಜಲಧರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವೃಷ್ಟಿರ್ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯನುಮೀಯತೇ

ಅತೀತಾರ್ಥಸಾಧನಾಯ ಶೇಷವತ್- ಶೇಷಂ ಲಿಂಗಮಸ್ಯಾಸ್ತಿತಿ . ಯಥಾಸ್ಯಾ
ನದ್ಯಾ ಉಪರಿ ವೃಷ್ಟಿರ್ಭೂತಾ, ಯಸ್ಯಾಃ ಕಲುಷೋದಕಂ ಶೇಷಂ ಲಿಂಗಮಿತಿ .

ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥಸಾಧನಾಯ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ- ಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಲಿಂಗಲಿಂಗಿದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್

ಯಥಾ ದೇವದತ್ತಸ್ಯ ಗತಿಪೂರ್ವಿಕಾ ದೇಶಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತಿದೃಷ್ಟಾ, ತಥಾ ಸೂರ್ಯಾದೀನಾಂ

ಸಾಮಾನ್ಯೇನ ದೇಶಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಗತಿರನುಮೀಯತೇ ..

'ತಲ್ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಂ' ಇತಿ . ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಂ . ಕದಾಚಿಲ್ಲಿಂಗಪೂರ್ವಕಂ ಕದಾಚಿಲ್ಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಂ ಲೋಕೇ ದೃಶ್ಯತೇ . ತದ್ಯಥಾ- ಶ್ರಾವ್ಯೇಣ ವಿರುತೇನ ಕದಾಚಿತ್ಕೋಕಿಲೋಽನುಮೀಯತೇ, ಕದಾಚಿತ್ಕೋಕಿಲಂ ಲಿಂಗಿನಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶ್ರಾವ್ಯೇಣಾಪಿ

ವಿರುತೇನಾಸ್ಯ ಭವಿತವ್ಯಮಿತಿ ತಯೋರ್ಗಮ್ಯಗಮಕತ್ವಂ ಸತಿ ಸಂಬಂಧೇ . ಸಂಬಂಧಾಶ್ಚ

ಸಪ್ತ- ತತ್ರ ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಭಾವಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ರಾಜಪುರುಷಯೋಃ ಕದಾಚಿತ್ಪುರುಷೇಣ ರಾಜಾ ರಾಜ್ಞಾ ವಾ ಪುರುಷಃ . ಏವಂ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ಯವಸಕ್ಕೋಃ .

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ಧೇನುವತ್ಸಯೋಃ . ಪಾತ್ರಪಾತ್ರಿಕಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ

ಪರಿವೃತ್ತಿವಿಷ್ಟಬ್ಧಯೋಃ . ಸಾಹಚರ್ಯಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ಚಕ್ರವಾಕಯೋಃ . ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ಶೀತೋಷ್ಣಯೋಃ . ತತ್ತ್ಯಕ್ಸ್ಯ ಭಾವೇಽನ್ಯಾಭಾವಃ ಪ್ರತೀಯತೇ . ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಸಂಬಂಧೋ ಯಥಾ ಭೋಜ್ಯಭೋಜಕಯೋರಿತಿ . ಏಭಿಸ್ಸಂಬಂಧೈಸ್ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಂ ಪ್ರಮಾಣನ್ನ ಲುಪ್ಯತೇ ..

'ಆಪ್ತಶ್ರುತಿರಾಪ್ತವಚನಂ ಚ' ಇತಿ . ಆಪ್ತಃ ಕ್ಷೀಣದೋಷಃ . ಯಚ್ಚಾಹುಃ- ಸ್ವಕರ್ಮಣ್ಯಭಿಯುಕ್ತೋ ಯೋ ರಾಗದ್ವೇಷವಿವರ್ಜಿತಃ .

ನಿರ್ವೇರಃ ಪೂಜಿತಃ ಸದ್ಧಿರಾಪ್ತೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಸ ತಾದೃಶಃ .. ಇತಿ ..

ಆಪ್ತೇಭ್ಯೋ ಯಾ ಶ್ರುತಿಪರಂಪರಯಾ ಶ್ರುತಿರಾಗತಾ ಆಪ್ತವಚನಂ, ತೈರ್ದೃಷ್ಟೋಽನುಮಿತೋ ವಾರ್ಥಃ, ಪರತ್ರ ಸ್ವಬೋಧಸದೃಶಬೋಧಾಂತರೋತ್ತತ್ತಯೇ ಶಬ್ದೇನೋಪದಿಶ್ಯತೇ .

ಯದನ್ಯವಚನಂ ಸೋ ನ ಪ್ಲವತೇ (?) . ಚಶಬ್ದೋಽನುಮಾನೇನ

ತುಲ್ಯಕಕ್ಷ್ಯತ್ವಖ್ಯಾಪನಾರ್ಥಃ . ಯಥಾ ತ್ರಿಕಾಲಮವಿಷಯಮನ್ಮಾನಂ ತಥಾಪ್ತವನನಮಪೀತಿ .. 5..

ಕಾರಿಕಾ 6

ಏಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಕಃ ಕಸ್ಯ ವಿಷಯ ಇತ್ಯತ ಆಹ-

.. ಸಾಮಾನ್ಯತಸ್ತು ದೃಷ್ಟಾದತೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಪ್ರತೀತಿರನುಮಾನಾತ್ .

ತಸ್ಮಾದಪಿ ಚಾಸಿದ್ಧಂ ಪರೋಕ್ಷಮಾಪ್ತಾಗಮಾತ್ ಸಿದ್ಧಂ .. 6 ...

'ಸಾಮಾನ್ಯತಸ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿ . ತ್ರಿವಿಧಂ ಪ್ರಮೇಯಂ- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ, ಪರೋಕ್ಷಂ,
ಅತ್ಯಂತಪರೋಕ್ಷಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಯತ್ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಂ
ತಸ್ಮಾದತೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ

ಪರೋಕ್ಷಾಣಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿರಸ್ತಿ . ತನ್ನಿಶ್ಚಯಃ, ತೇಷಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಷಯತ್ವಾತ್ .
ಪೂರ್ವವಚ್ಛೇಷವತೋಸ್ತ್ವ ಮನುಮಾನಯೋರ್ಭವಿಷ್ಯದ್ಭೂತಾರ್ಥವೃತ್ತಿತ್ವಾದ್ವರ್ತಮಾನೇಷು
ಚ ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಸಂಭವಃ ..

'ತಸ್ಮಾದಪಿ ಚಾಸಿದ್ಧಂ' ಇತಿ . ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಾದನುಮಾನಾದ್ಯದಸಿದ್ಧಂ
ಪರೋಕ್ಷಂ,

ತದತ್ಯಂತಪರೋಕ್ಷತ್ವಾದಾಗಮಾಸ್ತಿದ್ಧಂ . ಯಥಾ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಾವಿತಿ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ
ತು ಪ್ರಮೇಯೇ ದೃಷ್ಟಮೇವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಾದುಕ್ತಂ .. 6..

ಕಾರಿಕಾ 7

ನನು ಚ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾತ್, ವ್ಯಕ್ತಂ

ತಾವತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಭ್ಯಾಂ ಸಿದ್ಧಂ, ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋಸ್ತು

ಸರ್ವದಾನುಪಲಂಭಾತ್ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧಿರ್ನಸ್ತಯೋರಿತಿ ನಾನುಪಲಭ್ಯಮಾತ್ರೇಣಾಸತ್ತ್ವಂ

ಯತಶ್ಚತುರ್ಭಿಃ ಪ್ರಕಾರೈಃ ಸತಾಮಪಿ ಪದಾರ್ಥಾನಾಮುಪಲಭ್ಯಿರ್ಭವತಿ .

ದೇಶದೋಷಾದಿಂದ್ರಿಯದೋಷಾದ್ವಿಷಯದೋಷಾದರ್ಥಾಂತರದೋಷಾಚ್ಚ

ತಾನೇವ ಭೇದೇನ

ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಅತಿದೂರಾತ್ಸಾಮೀಪ್ಯಾದಿಂದ್ರಿಯಘಾತಾನ್ಮನೋನವಸ್ಥಾನಾತ್ .

ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದ್ವ್ಯವಧಾನಾದಭಿಭವಾತ್ಸಮಾನಾಭಿಹಾರಾಚ್ಚ .. 7 ...

'ಅತಿದೂರಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯಥಾ ದೂರಮುತ್ಪತ್ತಿತಸ್ಯ ಪಕ್ಷಿಣೋ ನೋಪಲಭಿಃ ..

'ಸಾಮೀಪ್ಯಾತ್' ಇತಿ . ಅತಿಶಬ್ದೋಕ್ತಾಪಿ ಯೋಜನೀಯಃ . ಅತಿಸಾಮೀಪ್ಯಾದಿತಿ .

ಯಥಾ

ಚಕ್ಷುಃಸ್ಥಸ್ಥಾಂಜನಸ್ಯ . ಉಭಯತ್ರಾಪಿ ದೇಶದೋಷಕೃತಾನುಪಲಭಿಃ ..

'ಇಂದ್ರಿಯಘಾತಾತ್' ಇತಿ . ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಾಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ

ದೋಷಾದ್ಯೋಗ್ಯದೇಶಾವಸ್ಥಿತಾನಾಮಪಿ ಶಬ್ದಾದೀನಾಮನುಪಲಭಿಃ ..

'ಮನೋನವಸ್ಥಾನಾತ್' ಇತಿ . ಮನಸೋನವಸ್ಥಾನಮನಮಾಹಿತತಾ,

ವಿಷಯಾಂತರಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್ . ತತಶ್ಚಾನುಪಹತೇಂದ್ರಿಯೇಽಪಿ ಸನ್ನಿಹಿತಂ ವಿಷಯಂ

ನೋಪಲಭತೇ . ಉಭಯತ್ರಾಪೀಂದ್ರಿಯದೋಷಾದನುಪಲಭಿಃ . ಮನಸೋಽಪೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾ

ಭೇದೇನೋಪಾದಾನಂ ತು ಮನಸಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾರ್ಥಂ ..

'ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾತ್' ಇತಿ . ವಿಷಯದೋಷಾತ್ . ವಿಷಯ ಏವ ಪರಮಾಣ್ವಾದಿಸ್ತಥಾ,

ಯೇನಾವ್ಯಗ್ರಮನಸಾಽಪ್ಯನುಪಹತೇಂದ್ರಿಯೇಣ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ ..

'ವ್ಯವಧಾನಾತ್ ಇತಿ . ಯವನಿಕಾದಿಭಿಸ್ತಿರೋಧಾನಾತ್ ಸ್ಥೂಲಾ ಅಪ್ಯವಿಕೃಷ್ಟಾ ಘಟಾದಯೋ

ನೋಪಲಭ್ಯಂತೇ ..

'ಅಭಿಭವಾತ್ ಇತಿ . ಆದಿತ್ಯಪ್ರಭಾಭಿಭೂತತ್ವಾತ್ ದಿವಾ ತಾರಕಾ ನೋಪಲಭ್ಯಂತೇ

..

'ಸಮಾನಾಭಿಹಾರಾಚ್ಚ' ಇತಿ . ಸದೃಶಾನಾಂ ರಾಶೀಕರಣಾತ್ ಧಾನ್ಯರಾಶೌ ಹ್ಯೇಕೋ

ಧಾನ್ಯಗುಡಕಃ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತೋ ನ ದೃಶ್ಯತೇ . ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ಯರ್ಥಾಂತರದೋಷಾದನುಪಲಭಿಃ .

ನತ್ವೇತ ಅನುಪಲಭ್ಯಮಾನಾ ನ ಸಂತಿ ..7..

ಕಾರಿಕಾ 8

ಯದ್ಯೇವಂ ಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಸತೋರಪಿ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋರನುಪಲಭ್ಧಿತ್ಯಾಹ-

.. ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯತ್ವದನುಪಲಭ್ಧಿನಾಭಾವಾತ್ ಕಾರ್ಯತಸ್ತದುಪಲಭ್ಯೇಃ .

ಮಹದಾದಿ ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತಿಸರೂಪಂ ವಿರೂಪಂ ಚ .. 8 ..

'ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯತ್ವದನುಪಲಭಿಃ ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರಕಾರಾಂತರಾಭಾವಾತ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್ಸತೋರಪಿ

ತಯೋರನುಪಲಭಿಃ . ನನ್ನಭಾವಾದೇವ ಕಸ್ಮಾದನುಪಲಭ್ಧಿನಃ ಭವತಿ . ಯಥಾ

ಘಟಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಕ್ ಮೃತ್ ಶರಾದಿಷು .. ತಸ್ಯ ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವಾತ್,

ಗವಿ ವಾಶ್ವತ್ಸಸ್ಯಾಶ್ವತ್ಸೇ ವಾ ಗೋತ್ಸಸ್ಯೇತರೇತರಾಭಾವಾತ್, ವಂಧ್ಯಾಸುತಸ್ಯ

ವಾತ್ಯಂತಾಭಾವಾದಿತ್ಯಾಹ- 'ನಾಭಾವಾತ್ ಇತಿ . ಚತುರ್ವಿಧಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

ಯದ್ಯೇವಂ ಕಥಂ ತೌ ಸ್ತ ಇತಿ ಗಮ್ಯತ ಇತ್ಯಾಹ- 'ಕಾರ್ಯತಸ್ತದುಪಲಭ್ಯೇಃ' ಇತಿ .

ಯದ್ಯಪ್ಯತ್ರೋಭಯಂ ಪ್ರಕ್ರಾಂತಂ ತಥಾಪಿ ತಚ್ಚಬ್ಧೇನ ಪ್ರಧಾನಂ ನಿರ್ದಿಶ್ಯತೇ .

ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ಕಾರ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಪುರುಷಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಪ್ರತಿಪತ್ತೌ

ಹೇತುಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ..

ಕಿಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಮಹದಾದಿ ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಂ' ಇತಿ . ಮಹಾನ್ ಬುದ್ಧಿಃ ಸ

ಆದಿಯಸ್ಯ ತನ್ನಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತಂ ಕಾರ್ಯಮಸ್ತಿ . ತತ್ ಪ್ರಧಾನಂ,

ಯಸ್ಯೇದಂ

ಮಹದಾದಿಕಾರ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಅಕಾರಣಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನುತ್ಪಾದಾತ್ ..

'ಪ್ರಕೃತಿಸರೂಪಂ ವಿರೂಪಂ ಚ' ಇತಿ . ತದ್ವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ

ಸದೃಶಮಸದೃಶಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ . ಏತದುತ್ತರತ್ರ ಯೋಜಯಿಷ್ಯತೇ .. 8..

ಕಾರಿಕಾ 9

ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಾದುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಸದುತ್ಪದ್ಯತೇ, ಕಿಮಸತ್, ಕಿಂ ವಾ ಸದಸದಿತಿ?

ತತ್ರ

ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಾಸಿತತ್ವಾತ್ಪದಸನ್ನೋಪಪದ್ಯತೇ . ಅಸದಿತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾಃ .
ಅತ್ರ ದೂಷಣಮಾಹ-

.. ಅಸದಕರಣಾದುಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾತ್ ಸರ್ವಸಂಭವಾಭಾವಾತ್ .

ಶ್ಕ್ತಸ್ಯ ಶಕ್ಯಕರಣಾತ್, ಕಾರಣಭಾವಾಚ್ಚ ಸತ್ಕಾರ್ಯಂ .. 9 ...

'ಅಸದಕರಣಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ಇಹ ಲೋಕೇ ಅಸತಃ ಕರಣಂ ನಾಸ್ತಿ, ಯಥಾ
ಶಶವಿಷಾಣಾದೀನಾಂ .

ಯದೇವ ಸತ್ ಘಟಾದಿದ್ರವ್ಯಂ ತದೇವ ಮೃತ್ಪಿಂಡಾದಿನಾ ಕಾರಣವಿಶೇಷೇಣ
ಕ್ರಿಯತೇ,
ನಾಸತ್ ..

'ಉಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾತ್ ಇತಿ . ಇಹ ಯದರ್ಥಂ ಯದುಪಾದೀಯತೇ ತಸ್ಯ
ತದುಪಾದಾನಂ ಕಾರಣಂ,

ಯಥಾ ತೈಲಸ್ಯ ತಿಲಾಃ, ದಧ್ನಃ ಕ್ಷೀರಂ . ಅತ್ರ ತೈಲಂ ದಧಿ ಚ ಯದಿ ನ ಸ್ಯಾತ್
ಕಥಂ ತಸ್ಮೋಪಾದಾನಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ತದರ್ಥಿಭಿಃ ಕ್ರಿಯತೇ . ತಸ್ಮಾದುಪಾದಾನಸಂಗ್ರಹಾತ್
ಸದೇವ ಕಾರ್ಯಂ . ಅನ್ಯಥಾ ಸಿಕತಾಸಲಿಲಯೋರಪಿ ಗ್ರಹಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ..

'ಸರ್ವಸಂಭವಾಭಾವಾತ್ ಇತಿ . ಯದ್ಯಸತ್ಕಾರ್ಯಂ ಭವೇತ್ ತದಾ ಸರ್ವಸ್ಯ
ಸರ್ವತ್ರ

ಸಂಭವಃ ಸ್ಯಾತ್ . ನ ಚೈವಂ . ತಸ್ಮಾತ್ಸದೇವ ಕಾರ್ಯಂ ..

'ಶಕ್ತಸ್ಯ ಶಕ್ಯಕರಣಾತ್ ಇತಿ ಶಕ್ತಂ ಕಾರಣಂ ನಾಶಕ್ತಮಿತ್ಯೇವಮಪ್ಯವಗಂತವ್ಯಂ .

ಅನ್ಯಥೋಪಹತಶಕ್ತಬೀಜಾಂಕುರೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಸಂಗಃ . ಶಕ್ತಶ್ಚ ಕೋ
ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ, ಯಃ ಶಕ್ತಿಮಾನ್ . ತಸ್ಯ ಶಕ್ತಿಮತಃ ಶಕ್ಯಸ್ಯ ಕರಣಾತ್,
ಶಕನೀಯಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಏವಂ ಚ ತಚ್ಚಕನೀಯಂ ಯದಿ
ಕಾರಣೇ

ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಿತಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ಸದೇವೋತ್ಪದ್ಯತೇ ನಾಸತ್ ..

'ಕಾರಣಭಾವಾಚ್ಚ' ಇತಿ . ಕಾರಣಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಯದ್ಯಸತ್ಕಾರ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೇ
ಕಿಮಿತಿ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಭಾವೋ ಭವತಿ . ಭವತಿ ಚ .

ತಸ್ಮಾಚ್ಚಕ್ತಿರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಿತಮಿತಿ ಗಮ್ಯತೇ . ಅಥವಾ- ಕಾರಣಭಾವಾದಿತಿ

ಕಾರಣಸ್ವಭಾವಾತ್ . ಯತ್ಸ್ವಭಾವಂ ಕಾರಣಂ ತತ್ಸ್ವಭಾವಂ ಕಾರ್ಯಂ, ಯಥಾ
ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ವಭಾವಸ್ತಿಲೇಭ್ಯಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಮೇವ ತೈಲಂ, ಮೃತೋ ಮೃತ್ಸ್ವಭಾವೋ ಘಟಃ .

ಯದ್ಯಸತ್ಕಾರ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್, ಅಸತ್ಸ್ವಭಾವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯುತ್ಪಾದ್ಯೇತೇತ್ಯೇವಂ
ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ

ಸದೇವೋತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ .. 9..

ಕಾರಿಕಾ 10

ಏವಂ ಮಹದಾದಿಕಾರ್ಯಂ ಸದೇವೋತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯ ಪ್ರಕೃತೇವಿರೂಪಂ ಸರೂಪಂ

ಚ ದರ್ಶಯತಿ . ತತ್ರ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿರೂಪಮಧಿಕೃತ್ಯಾಹ-

.. ಹೇತುಮದನಿತ್ಯಮವ್ಯಾಪಿ ಸಕ್ರಿಯಮನೇಕಮಾಶ್ರಿತಂ ಲಿಂಗಂ .

ಸಾವಯವಂ ಪರತಂತ್ರಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ .. 10 ...

'ಹೇತುಮತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ವ್ಯಕ್ತಂ ಮಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತಂ . ಅವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಧಾನಂ

ತತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಂ ಹೇತುಮತ್, ಯಥಾಸ್ವಂ ಕಾರಣೇಭ್ಯ ಉತ್ಪದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ .

ತತ್ರ ಪ್ರಧಾನಾದುತ್ಪದ್ಯಮಾನೋ ಮಹಾನ್ ಹೇತುಮಾನ್, ಮಹತೋಽಹಂಕಾರೋ ಹೇತುಮಾನ್,

ಅಹಂಕಾರಾತ್ಸನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುತ್ಪದ್ಯಮಾನಾನಿ ಹೇತುಮಂತಿ ಚ,

ತನ್ಮಾತ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಹೇತುಮಂತಿ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಮಹೇತುಮದಿತ್ಯರ್ಥಃ,

ತಸ್ಯಾನ್ಯತಃ ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪಾದಾತ್ . ನಹಿ ಪ್ರಧಾನಾಕಿಂಚಿದಪರಮಸ್ತಿ

ಯತಸ್ತದುತ್ಪದ್ಯತೇ ..

ಅನಿತ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಕಾರಣೇಭ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ಘಟಾದಿವತ್ . ಕಾರಣಾನಿ ಚ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾನೈವ .

ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ ನಿತ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ, ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ..

ಅವ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ದೈವಂ ಮಾನುಷಂ ತೈರ್ಯಗ್ಲೋನಂ ಚ,

ತದಾನೀಮನ್ಯತ್ರಾವರ್ತಮಾನತ್ವಾತ್ . ಸರ್ವಗತಂ ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಾಪೀತ್ಯರ್ಥಃ,

ದೇವಾದಿಷು ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಸರ್ವದಾ ವರ್ತಮಾನತ್ವಾತ್ .

'ಸಕ್ರಿಯಂ' ಇತಿ . ಕ್ರಿಯಾಶಬ್ದೇನಾತ್ರ ಸಂಸರಣಮಭಿಪ್ರೇತಂ, ನ ಕ್ರಿಯಾಮಾತ್ರಂ .

ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ದೇವಾದಿ ಸಂಸರತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ,

ಅಸಂಸಾರಿ . ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಸ್ಥಿತತ್ವಾನ್ ಸಂಸರತಿ . ನ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯೈವ ನಾಸ್ತೀತಿ

ನಿಷ್ಪ್ರಿಯಂ, ತಸ್ಯ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ..

ಅನೇಕಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಮಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತತಾಯಾಸ್ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿಪ್ರಕಾರತ್ವಾತ್

. ವಿಪರೀತಂ

ವ್ಯಕ್ತಂ, ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ತಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ಕಾರಣತ್ವಾತ್ ..

'ಆಶ್ರಿತಂ' ಇತಿ . ಯದ್ಯಸ್ಮಾದುತ್ಪನ್ನಂ ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ತದೇವ ತದಾಶ್ರಿತಂ

ನಾನ್ಯತ್ . ಉತ್ಪನ್ನಮನ್ಯದಾಶ್ರಿತಮಿತಿ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ವಚನಂ, ಅನ್ಯಥಾ

ಹೇತುಮದಿತ್ಯನೇನೈವಾಶ್ರಿತಂ ಸಿದ್ಧಮೇವ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ, ಅನಾಶ್ರಿತಂ .

ತತೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ ..

'ಲಿಂಗಂ' ಇತಿ . ಲಿಂಗ್ಯತೇಽನೇನಾವ್ಯಕ್ತಮಿತಿ ಲಿಂಗಂ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ,

ನ ಲಿಂಗ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿದನೇನೇತಿ . ಅಥವಾ ಲಯಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಲಿಂಗಂ .

ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ಹ್ಯಾಕಾಶಾದಯಃ ಪಂಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಶಬ್ದಾದಿತನ್ಮಾತ್ರೇಷು
ಲೀಯಂತೇ,

ತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚಾಹಂಕಾರೇ, ಅಹಂಕಾರೋ ಮಹತಿ, ಮಹಾನ್ವಧಾನ ಇತಿ

ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ, ನ ಕುತ್ರಚಿದಿದಂ ಲೀಯತೇ, ಅಹೇತುತ್ವಾತ್ ..

'ಸಾವಯವಂ' ಇತಿ . ಶಬ್ದಾದಯೋವಯವಾ ಉಚ್ಯಂತೇ . ತೈರಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ ಬಾಹ್ಯಂ
ಚ

ವ್ಯಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಂ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ, ತೈರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ..

ಪರತಂತ್ರಂ . ನ ಸ್ವತಂತ್ರಂ . ಯದಸ್ಮಾದುತ್ತದ್ಯತೇ ತದೇವಾನುರುದ್ಯ ಸ್ವಕಾರ್ಯಂ

ಜನಯತಿ ನ ತದ್ವ್ಯತಿರೇಕೇಣೇತಿ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ . ಅನ್ಯಥಾ ಹೇತುಮದಿತ್ಯನೇನೈವ

ಪರತಂತ್ರತ್ವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮೇವ . ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ, ಸ್ವತಂತ್ರಂ ನ

ಕಿಂಚಿದಪೇಕ್ಷತೇ .. 10..

ಕಾರಿಕಾ 11

ಸಾರೂಪ್ಯಮಧಿಕೃತ್ಯಾಹ-

.. ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ ವಿಷಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಮಚೇತನಂಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ .

ವ್ಯಕ್ತಂ, ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ, ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ತಥಾ ಚ ಪುಮಾನ್ .. 11 ...

'ತ್ರಿಗುಣಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ತ್ರಯಸ್ತತ್ತ್ವಾದಯೋ ಗುಣಾ ಯಸ್ಯ ತತ್ತ್ರಿಗುಣಂ ವ್ಯಕ್ತಂ . ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ತ್ರಿಗುಣಂ ತತ್ತ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ..

'ಅವಿವೇಕಿ' ಇತಿ . ಅವಿವೇಚನಶೀಲಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಅಚೇತನತ್ವಾತ್ . ಯದ್ವಾ

ಗುಣೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ

ಪೃಥಕ್ತ್ವಾಭಾವಾದವಿವೇಕಿ . ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ..

ಸಾಮಾನ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಸರ್ವಪುರುಷೋಪಭೋಗ್ಯತ್ವಾನ್ಮಲ್ಲದಾಸೀವತ್ . ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ..

ಅಚೇತನಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾನ್ಮ ವೇದಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ..

'ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ' ಇತಿ . ಪ್ರಸವೋ ಧರ್ಮೋಽಸ್ಯಾಸ್ತೀತಿ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ ವ್ಯಕ್ತಂ .

ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ . ದ್ವಯೋರಪಿ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿತ್ವಂ ..

ತಥಾ ಚ ಪ್ರಧಾನಾನ್ಮಹಾನ್, ಮಹತೋಽಚ್ಚಾರ ಇತ್ಯಾದಿನಾ

ಸ್ವಕಾರ್ಯೋತ್ಪಾದನಧರ್ಮತ್ವಾದ್ಯಥಾ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋರ್ವೈರೂಪ್ಯಂ ಸಾರೂಪ್ಯಂ

ಚ,

ತಥಾ ಕಿಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಾಪೀತ್ಯಾಹ- 'ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ತಥಾ ಚ ಪುಮಾನ್' ಇತಿ .

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕೈಶ್ಚಿದ್ಧರ್ಮೈರ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ..

ಅತ್ರ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾ ಆರ್ಯಾಯಾ ಅರ್ಥೋ ಯೋಜ್ಯತೇ . ಹೇತುಮದ್ವ್ಯಕ್ತಂ,
ಅಹೇತುಮದವ್ಯಕ್ತಂ .

ಪುರುಷೋಽಪ್ಯಹೇತುಮಾನ್, ತಸ್ಯ ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪಾದಾತ್ ..

ಅನಿತ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ನಿತ್ಯಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋ ನಿತ್ಯಃ, ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ..

ಅವ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಕ್ತಂ, ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽಪಿ ವ್ಯಾಪೀ ಯದಾ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಮುಕ್ತಃ

ಯುಕ್ತಶ್ಚೇತ್, ವ್ಯಕ್ತೇನ ಸದೃಶೋ ನ ಪ್ರಧಾನೇನ . ಹಿ ಸರ್ವದಾ ದೇವಾದಿಷು
ಪ್ರವರ್ತತೇ ..

ಸಕ್ರಿಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಮವ್ಯಕ್ತಂ, ಅಸಂಸಾರಿತ್ವಾತ್ . ಪುರುಷೋಽಪಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಃ,
ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಾತ್ ..

ಅನೇಕಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಏಕಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽನೇಕೋ ಬಹುತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಯ ಬಹುತ್ವಂ
ಪ್ರತಿಪಾದಯಿಷ್ಯತಿ . ಪ್ರಧಾನೇನಾತ್ರ ವೈಸಾದೃಶ್ಯಂ ತಸ್ಯೈ ಕತ್ವಾತ್ ..

ಆಶ್ರಿತಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಅನಾಶ್ರಿತಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽಪ್ಯನಾಶ್ರಿತಃ

ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ..

ಲಿಂಗಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಅಲಿಂಗಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽಪ್ಯಲಿಂಗಃ . ನ ಕಿಂಚಿದನೇನ
ಲಿಂಗ್ಯತೇ ನ ವಾಯಂ ಕದಾಚಿಲ್ಲೀಯತೇನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ..

ಸಾವಯವಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ನಿರವಯವಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽಪಿ ನಿರವಯವಃ
ಶಬ್ದಾದಿಭಿರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ .

ಪರತಂತ್ರಂ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಸ್ವತಂತ್ರಮವ್ಯಕ್ತಂ . ಪುರುಷೋಽಪಿ ಸ್ವತಂತ್ರಃ,

ಕುತಶ್ಚಿದನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ ..

ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯಾ ಆರ್ಯಾಯಾ ಅರ್ಥೋ ಯೋಜ್ಯತೇ-

ತ್ರಿಗುಣಂ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ನಿರ್ಗುಣಃ ಪುರುಷಃ, ಗುಣಾನಾಂ ತತ್ರಾಭಾವಾತ್ ..

ಅವಿವೇಕಿ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ವಿವೇಕೀ ಪುರುಷಶ್ಚೇತನತ್ವಾತ್ . ವಿವಿಕ್ತೋ ವಾ
ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ ..

ವಿಷಯೋ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ಪುರುಷೋ ನಿರ್ವಿಷಯಃ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾತ್, ನ
ಭೋಗ್ಯಃ ..

ಸಾಮಾನ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ಪುರುಷೋಽಸಾಮಾನ್ಯಃ, ಅವಿಷಯತ್ವಾತ್ ..

ಅಚೇತನಂ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ಚೇತನಃ ಪುರುಷಃ ಸುಖಾದಿವೇದನತ್ವಾತ್ ..

ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚ . ಪುರುಷೋಽಪ್ರಸವಧರ್ಮೀ, ಅಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ .

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ .. 11..

ಕಾರಿಕಾ 12

ತ್ರಯಾಣಾಮಪಿ ವೈರೂಪ್ಯಂ ಸಾರೂಪ್ಯಂ ಚೇತಿ ತ್ರಿಗುಣಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ, ಕೇ ಕೇ ತ್ರಯೋ
ಗುಣಾಃ

ಕಿಮಾತ್ಮಕಾ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿವಿಷಾದಾತ್ಮಕಾಃ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಯಮಾರ್ಥಾಃ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾಶ್ರಯಜನನಮಿಧುನವೃತ್ತಯಶ್ಚ ಗುಣಾಃ .. 12 ...

'ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿವಿಷಾದಾತ್ಮಕಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರೀತ್ಯಾದಯ ಆತ್ಮಾನೋ ಯೇಷಾಂ
ಗುಣಾನಾಂ ತೇ

ತಥೋಕ್ತಾಃ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಾಂಸಿ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ . ತತ್ರ ಪ್ರೀತ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಸುಖಾತ್ಮಕಂ
ಸತ್ತ್ವಂ, ಅಪ್ರೀತ್ಯಾತ್ಮಕಂ ದುಃಖಾತ್ಮಕಂ ರಜಃ, ವಿಷಾದಾತ್ಮಕಂ ಮೋಹಾತ್ಮಕಂ ತಮಃ

ಗುಣಾ ಹ್ಯತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್ಪರಿಣತ್ಯಾ ಸುಖಾದಿನಾನುಮೀಯಮಾನಾಸ್ತದಾತ್ಮಕಾ
ಇತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯಂತೇ

..
ಕಿಂ ಪುನರೇಷಾಂ ಪ್ರಯೋಜನಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಯಮಾರ್ಥಾಃ' ಇತಿ .

ಪ್ರಕಾಶಾರ್ಥಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಾತ್, ಪ್ರವೃತ್ಯರ್ಥಂ ರಜಶ್ಚಲತ್ವಾತ್,

ನಿಯಮಾರ್ಥಂ ತಮಃ ಸ್ತಿಮಿತತ್ವಾತ್ ..

ಕಿಮಿತಿ ತೇ ಗುಣಾಃ ಪರಸ್ಪರಸವ್ಯಪೇಕ್ಷಾಃ ಕಿಂ ವಾ ನೇತ್ಯಾಹ-

'ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾಶ್ರಯಜನನಮಿಧುನವೃತ್ತಯಶ್ಚ ಗುಣಾಃ' ಇತಿ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯಶಬ್ದಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಭಿಸಂಬಂಧ್ಯತೇ . ಅಭಿಭವತೀತ್ಯಭಿಭವಃ .

ಪಚಾದ್ಯಚ್ . ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯಾಭಿಭವಾ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾಃ . ತದ್ಯಥಾ ದೇವೇಷು

ಸತ್ತ್ವಮುದ್ರಿಕ್ತಂ ರಜಸ್ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ, ಮನುಷ್ಯೇಷು ರಜಃ ಸತ್ತ್ವತಮಸೀ,

ತಿಯಕ್ಷು (ತಮಃ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸೀ) . ಅಶ್ರೀಯಂತ ಇತ್ಯಾಶ್ರಯಾಃ . ಕರ್ಮಣ್ಯಾತ್ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯಾಶ್ರಯಾಃ, ತ್ರಿದಂಡವತ್ . ನಾಶ್ರಯಾಂತರಮೇಷಾಂ, ಅನಾಶ್ರಯಾಶ್ಚ

ಕರ್ತಾರಃ . ಜನಯಂತೀತಿ ಜನನಾಃ . 'ಕೃತ್ಯಲ್ಯುಟೋ ಬಹುಲಂ' ಇತಿ ಕರ್ತರಿ

ಲ್ಯುಟ್ . ಅನೇಕಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಚ ಧಾತೂನಾಂ ಬೋಧನಾರ್ಥಾ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯ

ಪ್ರಬೋಧಕಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಸರ್ವಂ ಹಿ ವ್ಯಕ್ತಮುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಮುತ್ಪದ್ಯತೇ

ತತ್ರ ಯದಾ ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಂ ತದಾ ರಜಸ್ತಮಸೀ ನ್ಯಕ್ಯತಶಕ್ತಿಕೇ .

ಪ್ರಬೋಧ್ಯಾಯಸ್ಯಾಂತೋ ಲೋಹವದುಕ್ತಂ (?) . ಸತ್ತ್ವನ್ಯತ್ಕತೇನ ಗುಣೇನ ವ್ಯಕ್ತಂ

ಜನಯತಿ (?) ಏವಂ ರಜಸ್ತಮಶ್ಚ ಯೋಜ್ಯಂ . ಯದಾ ಗುಣದ್ವಯಮುದ್ಭೂತಶಕ್ತಿ
ತದಾ

ದ್ವಯಮಪೀತರದಭಿಭವತಿ, ಪ್ರಬೋಧಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಿಥುನಾ ಇತಿ

ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯ ಸಹಾಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಗೀತಾಯಾಂ-
ರಜಸೋ ಮಿಥುನಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಮಿಥುನಂ ರಜಃ .

ಉಭಯೋಃ ಸತ್ತ್ವರಜಸೋರ್ಮಿಥುನಂ ತಮ ಉಚ್ಯತೇ ..

ಏಕಸ್ಯಾಂ ವ್ಯಕ್ತೌ ತ್ರಯಾಣಾಮಭಿಭವಪ್ರಬೋಧನಾನುಕ್ತೌ ವ್ಯಕ್ತಂ, ಇತರೇ ತು ತೌ
ಏವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಜನಯಂತ ಇತಿ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ- ಅನ್ಯೋನ್ಯವೃತ್ತಯ ಇತಿ .

ವೃತ್ತಿಃ ಸುಖಾದಿರೂಪೇಣ ಪರಿಣತಿಃ . ವೃತಿಹೇತುತ್ವಾದ್ ವೃತ್ತಯ ಉಚ್ಯಂತೇ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯವೃತ್ತಿಹೇತವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತದ್ಯಥಾ ಕಾಚಿದ್ಯೋಷಿದ್ರೂಪಶೀಲದತ್ಯಂತಗುಣಾ

(!) ಸಿತತ್ವತ್ವಾತ್ಪ್ರೀತೀ ಸಾ ಭರ್ತುಃ ಸುಖಮುತ್ಪಾದಯತಿ ಸಪತ್ನೀನಾಂ

ಕಾಸಾಂಚಿದ್ಧುಃಖಂ ಕಾಸಾಂಚಿದ್ಧಿಷಾದಮಿತ್ಯತ್ರ ಸತ್ತ್ವ ಮಾತ್ಮನೋ ದ್ವಯೋಶ್ಚ

ವೃತ್ತಿಹೇತುಃ . ಕಸ್ಯಚಿತ್ಪ್ರಭೋರತ್ಯಂತಶೂರತ್ವಾದ್ ಭೃತ್ಯಾ ರಾಜಸಾಃ,

ಪರೇಷಾಂ ಯುಧ್ಯಮಾನಾನಾಂ ಪ್ರಹಾರೈರ್ದುಃಖಂ ಜನಯಂತಿ, ಪಲಾಯಮಾನಾನಾಂ

ವಿಷಾದಂ, ಸ್ವಾಮಿನಶ್ಚ ತುಷ್ಟಿಮಿತ್ಯತ್ರ ರಜ ಆತ್ಮನೋ ದ್ವಯೋಶ್ಚ ವೃತ್ತಿಹೇತುಃ .

ಮೇಘಾಂಶ್ಚಾಂಬುಗು ...ವಾನಿಷಾಂಧಕಾರೀಕೃತ್ಯೋನ್ನತತ್ವಾತ್ (?) ತಾಮಸಾಃ, ತೇ

ವರ್ಷಂತಃ ಪ್ರೋಷಿತಭರ್ತೃಕಾಣಾಂ ವಿಷಾದಂ ಜನಯಂತಿ, ಪಥಿಕಾನಾಂ ದುಃಖಂ

ಕೃಷೀವಲಾನಾಂ ತುಷ್ಟಿಮಿತ್ಯತ್ರ ತಮ ಆತ್ಮನೋ ದ್ವಯೋಶ್ಚ ವೃತ್ತಿಹೇತುಃ .. 12..

ಕಾರಿಕಾ 13

ಏಷಾಂ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮಾಹ-

.. ಸತ್ತ್ವಂ ಲಘು ಪ್ರಕಾಶಕಮುಪಷ್ಪಂಭಕಂ ಚಲಂ ಚ ರಜಃ .

ಗುರು ವರಣಕಮೇವ ತಮಃ, ಪ್ರದೀಪವಚ್ಚಾರ್ಥತೋ ವೃತ್ತಿಃ .. 13 ...

'ಸತ್ತ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಇಷ್ಟಂ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಲಘುಸ್ವಭಾವಂ

ಪ್ರಕಾಶಂ ಚ . ಯಸ್ಯೋದ್ರೇಕಾಚ್ಚರೀರೇಂಶಾನಿ ಲಘೂನಿ ಭವಂತಿ, ವಿಷಯಪ್ರಕಾಶನಸಮರ್ಥಾನಿ

ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ . ಬಾಹ್ಯಾನಿ ಚ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಲಘೂನಿ ಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಕಾನಿ ನಿರ್ಮಲಾನಿ

ಭವಂತಿ .. 'ಉಪಷ್ಪಂಭಕಂ ಚಲಂ ಚ ರಜಃ' ಇತಿ . ಉಪಷ್ಪಂಭಯತೀತ್ಯುಪಷ್ಪಂಭಕಂ .

ಯಸ್ಯೋದ್ರೇಕಾದ್ ದೇವದತ್ತೋ ವ್ಯವಸ್ಯತಿ, ಚಲಚಿತ್ತಶ್ಚ ಭವತಿ . ಬಾಹ್ಯಾನಿ ಚಲಾನಿ

ಗುರು ವರಣಕಮೇವ ತಮಃ ಇತಿ . ವೃಣೋತಿ ಪಿಧತ್ತ ಇತಿ . ಕೃತ್ಯಲ್ಯುಟೋ ಬಹುಲಂ
ಇತಿ ಕರ್ತರಿ ಲ್ಯುಟ್, ಕರಣೇ ವಾ . ಪಶ್ಚಾತ್ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಕನ್ . ಯಸ್ಯೋದ್ರೇಕಾದ್
ಗುರೂಣ್ಯಂಗಾನಿ

ಭವಂತಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ತಮಸೈವಾತ್ಮಾನಿ ಭವಂತಿ . ಬಾಹ್ಯಾನಿ ಚ
ಗುರೂಣ್ಯನಿರ್ಮಲಾನಿ
ಚ ಭವಂತಿ ..

ಉದಾಹರಣದಿಗಿಯಮನ್ಯಾನ್ಯಪಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾನಿ ಭವಂತಿ . ತಥಾ
ಚಾಹುಃ- ಪ್ರೀತಿಪ್ರೀತಿ(?)ಸ್ವಾಭಿಷಂಗಲಾಘವಾನಿ ಪ್ರಸಾದಹರ್ಷೌ
ಚ, ಸ್ತಂಭೌದ್ಧತ್ಯದ್ವೇಷಚಲನಶೋಷಣತಾಪಭೇದಾಶ್ಚ,
ವರಣಾಪದ್ವಂಸನಸಾದನಗೌರವದೈನ್ಯಭೀತಯಶ್ಚೈತಾನಿ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಸಾಂ
ಕ್ರಮೇಣ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾನಿ ಲಿಂಗಾನಿ ..

ನನು ಚೈತೇ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾ ಗುಣಾ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಕಥಂ ಸಂಭೂಯೈಕತ್ರ
ವರ್ತಂತ ಇತ್ಯಾಹ- ಪ್ರದೀಪವಚ್ಚಾರ್ಥತೋ ವೃತ್ತಿಃ ಇತಿ . ಪ್ರದೀಪಸ್ಯೇವ
ಪ್ರದೀಪವತ್ . ತೈಲವತ್ತ್ವಗ್ನಿಸಮುದಾಯಃ ಪ್ರದೀಪಃ . ಯದಾ ಸಮುದಾಯಾತ್ಮ
...ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾನಾಮಪಿ ಪ್ರದೀಪಭಾ ...ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ತಮಸಿ ಸ್ಥಿತಾ
ಘಟಾದಯೋ ದೇವದತ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಯಿತವ್ಯಾ ಇತಿ, ತಥಾ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಸಾಂ
ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುನಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ಪುರುಷಾರ್ಥಶಬ್ದೋಪಲಬ್ಧಿಶ್ಚೇತಿ .. 13..

ಕಾರಿಕಾ 14

ನನು ಚ ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ ವಿಷಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಮಚೇತನಂ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ
ವ್ಯಕ್ತಂ,
ತತ್ರ ಸುಖದುಃಕಮೋಹೋಪಲಭ್ನೇಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಸಿದ್ಧಂ, ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಯೋ
ಧರ್ಮಾಃ

ಪ್ರಸವಪರ್ಯಂತಾಃ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧಂತೀತ್ಯಾಹ-

.. ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್ ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಾಭಾವಾತ್ .

ಕಾರಣಗುಣಾತ್ಕತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾವ್ಯಕ್ತಮಪಿ ಸಿದ್ಧಂ .. 14 ...

'ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಃ ಸಿದ್ಧಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಗುಣಿದ್ವಾರೇಣ ಗುಣಾಭಿಧಾನಂ .

ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಗುಣಸಿದ್ಧಃ . ವ್ಯಕ್ತ ಇತಿ ವಾಕ್ಯಶೇಷಃ ..

ಕುತಃ? ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್ . ಕಥಂ? ಯಸ್ಮಾದ್ಗುಣಾ ಏವಾವಿವೇಕಿನೋ ಭೋಗ್ಯಾಸ್ಸಾಮಾನ್ಯಾ
ಅಚೇತನಾ

ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿಣಶ್ಚ, ತೇ ಚ ವ್ಯಕ್ತೇ ಸಿದ್ಧಾ ಇತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಗುಣಃ ..

'ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಾಭಾವಾತ್' ಇತಿ . (ತ್ರೈಗುಣ್ಯಸ್ಯಾಭಾವಾದಿತಿ) .

ತ್ರೈಗುಣ್ಯಸ್ಯಾಭಾವೇಽವಿವೇಕ್ಯಾದಯೋರಭಾವಾತ್ . ನ ಹಿ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ
ಪುರುಷಸ್ಯಾವಿವೇಕ್ಯಾದಿಃ

ಸಂಭವತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾದೇವಾವಿವೇಕ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧಃ ..

ಏವಂ ಚ ಸತಿ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್ತಥಾವಿಧಂ ಸಿದ್ಧಂ . ಯದಾಹ್-
'ಕಾರಣಗುಣಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾವ್ಯಕ್ತಮಪಿ ಸಿದ್ಧಂ' ಇತಿ . ಕಾರಣಸ್ಯ ಯೋ ಗುಣಃ
ಸ

ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವೋ ಯಸ್ಯ ತತ್ತಥೋಕ್ತಂ . ತಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಸ್ತತ್ತ್ವಂ . ತಸ್ಮಾದಿಹ ಲೋಕೇ
ಕಾರಣಗುಣಕಂ ಕಾರ್ಯಂ ದೃಷ್ಟಂ . ಶುಕ್ಲೈಃ ಕೃಷ್ಣೈರ್ವಾ ತಂತುಭಿರಾರಬ್ಧಃ
ಪಟಃ ಶುಕ್ಲಃ ಕೃಷ್ಣೋ ವಾ ಭವತಿ . ಯದ್ಯವ್ಯಕ್ತಂ ತಥಾವಿಧಂ ನ ಸ್ಯಾತ್, ಕಥಂ
ವ್ಯಕ್ತಂ ತಥಾವಿಧಂ ಭವೇತ್ .. 14..

ಕಾರಿಕಾ 15

ನನು ಚ ಸತಿ ಧರ್ಮಿಣಿ ಧರ್ಮಾಶ್ಚಿಂತ್ಯಂತೇ, ಪ್ರಧಾನಸ್ಯೈವ
ಧರ್ಮಿಣೋಽಲಬ್ಧಸಿದ್ಧಿತ್ವಾತ್ ಕಥಮವಿವೇಕ್ಯಾದೀತ್ಯಾಹ್-
.. ಭೇದಾನಾಂ ಪರಿಮಾಣಾತ್ ಸಮನ್ವಯಾಚ್ಚಕ್ರಿತಃ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .

ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಾದವಿಭಾಗಾದ್ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯ .. 15 ...

'ಭೇದಾನಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಕಾರ್ಯತಸ್ತದುಪಲಭ್ಯೇರ್ಮಹದಾದಿ ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯನೇನೈವ
ಸಾಧಿತೇಸ್ಮಿನ್ ಯಥಾವದಧಿಗತೇ ಪುನರ್ದಾರ್ಥ್ಯಾರ್ಥಂ ಸಮನಂತರೋಪಾದಾನಂ
. ಭಿದ್ಯಂತ

ಇತಿ ಭೇದಾಃ ಕಾರ್ಯವಿಶೇಷಾಸ್ತೇಷಾಂ (ಏಕಸ್ತಂಸರ್ಗೀಽ ದೃಷ್ಟಃ) ಪರಿಮಾಣಾಚ್ಚ .
ಭೇದಾನಾಂ ಪರಿಮಿತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಯೇನ ಚ ಪರಿಮಿತಾಸ್ತೇಷಾಮೇಕಃ ಸಂಸರ್ಗೀಽ
ದೃಷ್ಟಃ . ಯಥಾ ಮೂಲಾಂಕುರಪತ್ರಕಾಂಡಪ್ರಸವಪುಷ್ಪತಂಡುಲಕಣಾನಾಂ

ಭೇದಾನಾಂ ವ್ರೀಹಿಃ ತವಿಬಾಹ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಭೇದಾಃ . ಪರಿಮಿತಬಾಹ್ಯಾ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಾಶ್ಚತುರ್ದಶ . ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಶ್ಚ
ಮಹದಹಂಕಾರತನ್ಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಭೂತಾಖ್ಯಾಸ್ತ ಯೋವಿಂಶತಿಃ . ತಸ್ಮಾದೇತೇಷಾಮೇಕೇನ

ಸಂಸರ್ಗೀಣಾ ಭವಿತವ್ಯಂ . ಯತ್ತ್ಯೇಷಾಂ ಸಂಸರ್ಗಸ್ತದವ್ಯಕ್ತಂ ಕಾರಣಮಸ್ತೀತಿ
ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಂ ..
'ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಭೇದಾನಾಮಿತಿ ವರ್ತತೇ . ಸಮನ್ವಯೋಽನುಗಮಃ .

ಏಕಜಾತ್ಯನುಗಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಯ ಏಕಜಾತ್ಯನುಗತಾ ಭೇದಾಸ್ತೇಷಾಮೇಕಮೇವ
ತಥಾಭೂತಂ ಕಾರಣಂ ದೃಷ್ಟಂ . ಯಥಾ ಕಟಕೇಯೂರಾದೀನಾಂ ಸುವರ್ಣಪಿಂಡಃ,
ಯಥಾ ವಾ ಶರಾವಾದೀನಾಂ ಮೃತ್ತಿಂಡಃ . ಏವಮೇಷಾಮಪಿ ಬಾಹ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನಾಂ
ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾನುಗತತ್ವಾದೇಕೇನ ತಥಾವಿಧೇನ ಭವಿತವ್ಯಂ . ಯ ಏಷಾಂ

ಸಮುದಾಯಸ್ತತ್ಪ್ರಧಾನಮಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ .

'ಶಕ್ತಿತಃ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ' ಇತಿ . ಇಹ ಕುಲಾಲಾದಿಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಿಕಾ ಘಟಾದೀನಾಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿದೃಫ್ಷಾ ನಾಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಿಕಾ . ಏಷಾಮಪಿ ಬಾಹ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನಾಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿದೃಫ್ಷತೇ . ತತಶ್ಚ ಪ್ರಾಕ್ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತೇರ್ಜನಿತಯಾ ಶಕ್ತ್ಯಾ
ಭವಿತವ್ಯಂ . ಯಾಸೌ ಶಕ್ತಿಃ ಸೈವಾವ್ಯಕ್ತಭಾವಮಾಪದ್ಯತ ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ

..

'ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಾತ್' ಇತಿ . ಕಾರಣಸ್ಯ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಾತ್ ಪೂರ್ವನಿಪಾತಃ

.

ಅಲ್ಪಚ್ಛರಸ್ಯ ಪೂರ್ವನಿಪಾತಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಂ . ಯತ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ತತ್ಕಾರಣಂ,
ಯಚ್ಚೋತ್ಪದ್ಯತೇ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ . ಯಥಾ ಮೃತ್ಪಿಂಡಘಟಯೋರ್ಜನ್ಯಜನಕತ್ವೇನ
ಪೃಥಗರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕರಣಾಚ್ಚ ವಿಭಾಗೋ ದೃಷ್ಟಃ . ಅನ್ಯಥಾ
ಘಟಾಸ್ಯೋದಕಾಹರಣಕ್ರಿಯಾ ಯಾ ನ ಸಾ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ, ಯಾ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ ನ ಸಾ
ಘಟಸ್ಯ .

ಏವಂ ವ್ಯಕ್ತಸ್ಯ ಮಹದಾದೇಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ಪೃಥಗರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕರಣಾಚ್ಚ ವಿಭಾಗಃ .

ತಸ್ಮಾದಸ್ಯ ಕಾರಣೇನ ಭವಿತವ್ಯಂ . ತಚ್ಚಾವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮಿಕಮನ್ಯತ್ ಸ್ಯಾದಿತಿ ..

ಅಸ್ಮಿನ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ಕಾರ್ಯತಸ್ತದುಪಲಭೇರ್ಮಹದಾದಿ ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಂ'
ಇತ್ಯನೇನೈವ

ಸಿದ್ಧತ್ವಾದನ್ಯೈರನ್ಯಥಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಯದುಪಕರೋತಿ ತಕ್ತಾರಣಂ,
ಯದುಪಕ್ರಿಯತೇ

ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ತಯೋರ್ವಿಭಾಗಾತ್, ಉಪಕಾರ್ಯೋಪಕಾರಕಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತತ್ರ
ಕಾರ್ಯಂ

...ವ್ಯಾದೀನಿ ಶರೀರಸ್ಥಾನಿ ಸ್ಥಾನಸಾಧನಾ ...ವಭೋಗೈಃ ಕಾರಣಾನ್ಯುಪಕುರ್ವಂತಿ .

ಕಾರಣಾನಿ ಚ ವೃದ್ಧಿಕ್ಷತಸಂರೋಹಣಪಾಲನೈಃ ಕಾರ್ಯಾಣಿ . ಬಾಹ್ಯಾನಿ ಚ
ಕಾರಣಾನಿ

ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಧೃತಿಸಂಗ್ರಹಪತ್ತಿವ್ಯೂಹನಾವಕಾಶದಾನೈಃ ಪರಸ್ಪರಮುಪಕುರ್ವಂತಿ .

ತಥಾ ದೈವಮಾನುಷತೈರ್ಯಗ್ಯೋನಾನಿ ಪರಸ್ಪರೋಪಕಾರೀಣಿ . ತತ್ರ ದೈವಂ,

ಯಥಾಕಾಲಂ ಶೀತೋಷ್ಣವರ್ಷಾಗಮಃ, ಮಾನುಷತೈರ್ಯಗ್ಯೋನಾನ್ಯುಪಕರೋತಿ .

ಮಾನುಷಮಿಜ್ಯಾಯಾಗಸ್ತುತಿಭಿದೈವಂ ರಕ್ಷತಿ, ಪೋಷಣಭೇಷಜೈಶಾಹ

ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನಮುಪಕರೋತಿ . ಯಥಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನಾಂ ಬಾಹ್ಯಾನಾಂ ಚೋಪಕಾರ್ಯೋಪಕಾ

ಬುದ್ಧಿಕೃತ ಇವ ದೃಶ್ಯತೇ ತದಸ್ಯ ಕಶ್ಚಿದ್ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಾ ಸ್ಯಾತ್, ಕುತೋಽಯಂ

ವಿಭಾಗ ಇತ್ಯನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತೇಃ ..

'ಅವಿಭಾಗಾದ್ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯ' ಇತಿ . ನ ವಿದ್ಯತೇ ವಿಭಾಗೋಽನ್ಯೇತ್ಯವಿಭಾಗಃ .
ಅವಿಭಕ್ತಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತಸ್ಮಾದ್ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯೋಪಲಭ್ಯೇರಿತಿ ಶೇಷಃ . ಇಹ
ಲೋಕೇಽವಿಭಕ್ತಾದೇಕಸ್ಮಾದಿಕ್ಷುದ್ರವ್ಯಾದ್ರಸಫಾಣಿತಗುಡಖಂಡಶರ್ಕರಾದಿವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಂ
ನಾನಾತ್ವಂ ದೃಶ್ಯತೇ,

ತಥೈಕಸ್ಮಾದ್ಗುಗ್ಗಾದ್ಧಿಮಸ್ತುನವನೀತಘೃತಾದಿವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಮುಪಲಭ್ಯತೇ .
ಏವಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನಾಂ ಬಾಹ್ಯಾನಾಂ ಚ ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಂ . ತಸ್ಮಾದೇಷಾಮವಿಭಕ್ತೇನೈವ
ಭವಿತವ್ಯಮಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ ..

ಅನ್ಯಸ್ವಾಹ- 'ಅವಿಭಾಗೇ ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯ' ಇತಿ . ಅವಿಭಾಗೋ ಲಯಃ.
ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಂ ಜಗತ್ ನಾನಾರೂಪತ್ವಾತ್ . ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಂ ಕ್ಷ
ಲೀಯತೇ

ಸ್ಥಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಲಯಾಜ್ಜಗತ ಇತಿ . ನ ಚೇಶ್ವರೇ ಲಯನಂ ಸಂಭವತಿ. ತಸ್ಯ
ನಿರ್ಗುಣತ್ವೇನಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ . ತಸ್ಮಾದನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾಸ್ತಿ ತದೇಕಮಿತಿ . ತಥಾ
ಬಾಹುಃ-

ಪ್ರಧಾನಾದಾನುಪೂರ್ವೇಣ ಸೃಷ್ಟಿಲೋಕಸ್ಯ ಸಂಸರಃ .

ಪ್ರ ..ಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯೇನ ಪುನಸ್ತತ್ತ್ಯವ ಸಂಚರಃ .. ಇತಿ .. 15..

ಕಾರಿಕಾ 16

ಏಷಾಂ ಹೇತೂನಾಂ ಪ್ರವರ್ತನಾರ್ಥಮಾಹ-

.. ಕಾರಣಮಸ್ತ್ವವ್ಯಕ್ತಂ, ಪ್ರವರ್ತತೇ ತ್ರಿಗುಣತಃ ಸಮುದಯಾಚ್ಚ .

ಪರಿಣಾಮತಃ ಸಲಿಲವತ್, ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣಾಶ್ರಯವಿಶೇಷಾತ್ .. 16 ...

'ಕಾರಣಮಸ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ..

ಯದಿ ಕಾರಣಮಸ್ತ್ವವ್ಯಕ್ತಂ ತತ್ಕಥಂ ಪ್ರವರ್ತತ ಇತ್ಯಾಹ-

'ತ್ರಿಗುಣತಸ್ಸಮುದಯಾಚ್ಚ' ಇತಿ . ಯದಾ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಾ ಗುಣಾಸ್ಸಾಮ್ಯೇನ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ

ತದಾ (ತ್ರೀನೇವಾಧಿಕೃತ್ಯ ಪ್ರವರಂತೇ ನೈಕೈಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಯದಾ ವೈಷಮ್ಯೇಣ

ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ತದಾ) ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಾರಬ್ಧತ್ವಾತ್ ಸಮುದಯಾತ್ ಪ್ರವರ್ತತೇ .

ಸಮಂತಾದುದಯೋ

ಯಸ್ಯ ಗುಣಸ್ಯ ತಮಧಿಕೃತ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ, ಶೇಷನ್ಯಕ್ಕೃತಶಕ್ತಿಕತ್ವಾತ್ . ಯದಿ

ಸಮುದಯಾದವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತಸ್ಮಾದುತ್ತನ್ನಂ ತದವ್ಯ ...ಸ್ಮಾನ್ನ ಭವತಿ ..

ಶುಕ್ಲೇಭ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣೇಭ್ಯೋ ವಾ ತಂತುಭ್ಯಃ ಶುಕ್ಲಃ ಕೃಷ್ಣೋ ವಾ ಪಟೋ ಭವತೀತ್ಯಾಹ-

'ಪರಿಣಾಮತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮವಸ್ಥಾಯಾಮವಸ್ಥಾಂತರಂ ಪರಿಣಾಮಃ,

ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ

ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಯಥಾ ಕಣಿಕಾಯಾಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯಾ ಮೂಲಕಃ ಶಾಖಾಪ್ರಶಾಖಾದಿಪ್ರವೃದ್ಧೋ

ಮಹಾನ್ವನಸ್ಪತಿವ್ಯಕ್ತೋ ಭವತಿ, ಏವಮವ್ಯಕ್ತಾದ್ವೈಕ್ಯಂ ಪರಿಣಮತಿ ..
ಯದ್ಯೇವಮೇಕರೂಪಾದುತ್ಪನ್ನಸ್ಯ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸ್ಯ ಕಥಮನೇಕರೂಪತ್ವಮಿತ್ಯಾಹ-
ಸಲಿಲವತ್ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣಾಶ್ರಯವಿಶೇಷಾತ್ ಇತಿ . ಸಲಿಲೇನ ತುಲ್ಯಂ ವರ್ತತ ಇತಿ
ಸಲಿಲವತ್ . ಏಕೈಕಂ ಪ್ರತಿ ಗುಣಾಃ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣಾಃ . ತ ಏವಾಶ್ರಯಾಸ್ತೇಷಾಂ
ಯೋ

ವಿಶೇಷಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ . ಯಥಾ ಸಲಿಲಮಂತರಿಕ್ಷಾದೇಕರಸಮಪಿ
ತದೇಕಸ್ಯ ಕಟ್ಟಮ್ಲಾದೇರ್ಗುಣಸ್ಯಾಶ್ರಯಭೂತಸ್ಯ ವಿಶೇಷಾನ್ನಾನಾರಸಂ ವರ್ತತೇ
ಏವಮವ್ಯಕ್ತಮಪೀತಿ ಗುಣಾತ್ಮಕತ್ವಾದೇಕೈಕಗುಣಾಶ್ರಯವಿಶೇಷಾನ್ನಾನಾರೂಪಂ
ಪ್ರವರ್ತತೇ . ತತ್ರ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಕೃತೇರಾಶ್ರಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷಾದ್ಧೇವಭಾವೇನ
ವರ್ತನಂ, ರಜಸ ಆಶ್ರಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷಾನ್ಮಾನುಷಭಾವೇನ, ತಮಸ ಆಶ್ರಯಸ್ಯ
ವಿಶೇಷಾತ್ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಭಾವೇನೇತಿ .. 16..

ಕಾರಿಕಾ 17

ಏವಮವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ಪ್ರಸಾಧ್ಯ ಪುರುಷಾಸ್ತಿತ್ವಂ
ಪ್ರಸಾಧಯಿತುಮಾಹ-

.. ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಗುಣಾದಿವಿಪರ್ಯಯಾದಧಿಷ್ಠಾನಾತ್ .

ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾತ್ಪ್ರವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .. 17 ...

ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ಸಂಹನ್ಯತ ಇತಿ ಸಂಘಾತಃ . ಸಂಘಾತಶ್ಚಾಸೌ
ಪರಾರ್ಥಶ್ಚೇತಿ ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥಃ . ಸಂಘಾತತ್ವಂ ಹೇತುಃ ಪರಾರ್ಥತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯಂ .
ಇಹ ಲೋಕೇ ಸಂಘಾತಬಾಹ್ಯಾಃ ಶಯನಾಸನಾದಯೋ ಯೇ ತೇ ಪರಾರ್ಥಾ
ದೃಷ್ಟಾಃ .

ತೇ ಹಿ ದೇವದತ್ತಸ್ಯ ಪರಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಕುರ್ವಂತಿ ನ ಸ್ವಾರ್ಥಂ . ಏತೇಽಪ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ
ಮಹದಾದಯಃ ಶರೀರಸಂಜ್ಞಕಾಃ ಸಂಘಾತಾಃ, ತ್ರೈಃ ಪರಾರ್ಥೈರ್ಭವಿತವ್ಯಂ . ನ
ಚ ಪುರುಷವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋಽನ್ಯಃ ಪರೋಽಸ್ತಿ, ಪುರುಷ ಏವ ಪರ ಇ ..ನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ ..
ನನು ಮಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತಂ ಶರೀರಮೇವ ಪುರುಷೋ ನಾನ್ಯಃ
ಕಶ್ಚಿದಿತ್ಯತ್ರಾಹ-

ತ್ರಿಗುಣಾದಿವಿಪರ್ಯಯಾತ್ ಇತಿ . ಅದಿಶಬ್ದೇನಾವಿವೇಕ್ಯಾದಯಃ ಪಂಚ ಧರ್ಮಾ
ದೃಶ್ಯಂತೇ .

ತಥಾ ಹಿ ತದ್ವಿಪರೀತಃ ಪುಮಾನಿತ್ಯುಕ್ತಂ . ತತಶ್ಚ ತದ್ವಿಪರೀತತ್ವಾತ್ಪುಂಸಃ
ಕಥಂ ಮಹದಾದಿಮಾತ್ರಮೇವ ಪುರುಷಃ . ತಸ್ಮಾದ್ವೈತಿರಿಕ್ತಃ ಪುರುಷೋ
ಯಸ್ಯಾರ್ಥಕಾ

ಇಮೇ ಸಂಘಾತಾಃ ..

ಅಧಿಷ್ಠಾನಾತ್ ಇತಿ . ಅಧಿತಿಷ್ಠತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಂ .

ಮಹದಾದಿಭೂತಪರ್ಯಂತಂ ಶರೀರಮಿಹ ಲೋಕೇ ಯದಧಿಷ್ಠಾನಂ ತತ್ತರಾಧಿಷ್ಠಿತಂ
 ದೃಷ್ಟಂ, ಯಥಾ ರಥಾದಿ . ದೃಶ್ಯತೇ ಚಾಧಿಷ್ಠಾನಂ ಶರೀರಂ .

ತಸ್ಮಾದಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾತ್ರಾ ಭವಿತವ್ಯಂ . ಯೋಽಸಾವಧಿಷ್ಠಾತಾ ಸ ಪುರುಷಃ,
 ನಾಂತಃಕರಣಮಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ, ತಸ್ಯಾಚೇತನತ್ವಾದಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ ..
 'ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾತ್' ಇತಿ . ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಇಹ ಲೋಕೇ ಭೋಗ್ಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
 ಭೋಕ್ತಾನುಮೀಯತೇ . ದೃಶ್ಯತೇ ಮಹದಾದಿಪರ್ಯಂತಂ ಭೋಗ್ಯಂ, ತಸ್ಮಾದಸ್ಯಾಪಿ
 ಭೋಕ್ತಾ ಭವಿತವ್ಯಮಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋದೃಷ್ಟಂ . ನ ಚಾಂತಃಕರಣಂ ಭೋಕ್ತೃ,
 ತಸ್ಯಾಚೇತನತ್ವಾದ್ಭೋಗ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ . ಯಶ್ಚ ಭೋಕ್ತಾ ಸ ಏವ ಪುರುಷಃ
 ಸಾತ್ಮಕಂ ಜೀವಚ್ಛರೀರಂ ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ವಾತ್ . ಅಸ್ಮಿನ್ ದೇಧೇ ಯೋಽಯಮಾತ್ಮಾ
 ಸಮಾನಜಾತೀಯಾನೇಕವಸ್ತುಂತರಸಹಾಯಃ, ಪ್ರತಿನಿಯತೈರ್ಜನ್ಮಾದಿಭಿಯುಜ್ಯಮಾನತ್ವಾ
 ಮನೋವತ್ ..

'ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ' ಇತಿ . ಕೈವಲ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಃ .
 ತದನ್ಯಾರ್ಥಪ್ರಧಾನಸ್ಯೈಷಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ . ತಥಾಹಿ- ಪ್ರಧಾನಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನಾ
 ಪರಿಣಮತಿ . ಬುದ್ಧೇಶ್ಚಾಷ್ಟಾದಶಾನಿ . ತೇಷು ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಕೈವಲ್ಯಂ . ತತ್ರ ಯದಿ
 ಪುರುಷೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ತದಾ ತದರ್ಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ನ ಭವೇತ್ . ತಸ್ಮಾದನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ
 ಪುರುಷೋಽಸ್ಮಿ ..
 ತತ್ರ ಸಿದ್ಧೇ ಪುಂಸಿ ವಿವಾದಾಃ . ಏಕ ಏವಾಯಂ ಪುರುಷಃ ಸರ್ವಶರೀರೇಷು ಸ್ಥಿತ
 ಇತ್ಯೇಕೇ . ಸರ್ವೇ ಕಾಯ ಉಪನತಾನೇಕಾತ್ಮಾನಸ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್, ಯೋಗಿಶರೀರವೃಂದ

..
 ಪ್ರತಿಶರೀರಮನೇಕಃ ಪುರುಷ ಇತ್ಯಪರೇ . ಏಕ ಏವ ಪುರಾಣಃ ಪುರುಷಃ,
 ತಸ್ಮಾದಗ್ನೇಸ

..ವಿಷ್ಠಲಿಂಗಾಃ ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಪುರುಷಾ ಆಬಿಭೂತಾ ಇತಿ ವೇದಾಂತವಾದಿನಃ .. 17..
 ಕಾರಿಕಾ 18

ಅತ್ರಾಹ-
 ..ಜನನಮರಣಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾದಯುಗಪತ್ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .
 ಪುರುಷಬಹುತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಪರ್ಯಯಾಚ್ಛೈವ .. 18...
 'ಜನನಮರಣಕರಣಾನಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಕರಣಂ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಂ
 ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೇರಧಿಷ್ಠಾನಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶೌ . ತದ್ಭೋಗಾತ್ಪುರುಷಃ ಜನನಮರಣೇಽಪಿ
 ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯೇತೇ . ಸ್ವತಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ತೇ ನ ಸಂಭವತಃ . ಕುತಃ ? - ನಿತ್ಯತಾತ್
 ತತ್ರ ಯದ್ಯೇಕಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ಯಾತ್ತದೈಕಸ್ಮಿನ್ ಜಾಯಮಾನೇ ಮ್ಪ್ರಿಯಮಾಣೇ ವಾ
 ಸರ್ವೇಷಾಂ

ಜನನಮರಣೇ ಸ್ಯಾತಾಂ . ತದೈಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಕ್ಷುಷ್ಮತಿ ಶ್ರೋತ್ರವತಿ ವಾ ಸರ್ವೇಽನ್ದಾ
(ಬಧಿರಾ ವಾ, ಪಶ್ಯೇಯುಃ ಶ್ರುಣುಯುವಾಃ . ಏಕಸ್ಮಿನ್ನಂಧೇ) ಬಧಿರೇ ವಾ ತಥಾ ಸ್ಯುಃ

ನ ಚೈವಂ, ಜನನಾದೀನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾತ್ . ತಸ್ಮಾದನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ
ಪುರುಷಬಹುತ್ವಂ

ಸಿದ್ಧಂ ..

'ಅಯುಗಪತ್ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ' ಇತಿ . ಯದ್ಯೇಕಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ಯಾತ್ತದೈಕೇನಾಧಿಷ್ಠಾತ್ರಾ
ತಿಷ್ಠತಿ ದೇಹೇ, ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋರರ್ಥಾನರ್ಥಯೋಃ ಸುಖದುಃಖಯೋರ್ವಾ
ಪ್ರವೃತ್ತೇ,

ಸರ್ವ ಏವ ಯುಗಪತ್ಪ್ರವರ್ತೇರನ್ . ನ ಚೈವಮಿತ್ಯನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಃ ..

'ತ್ಯೈಗುಣ್ಯವಿಪರ್ಯಯಾಚ್ಚ' ಇತಿ . ತ್ರಯ ಏವ ಗುಣಾಸ್ತ್ಯೈಗುಣ್ಯಂ . ತದ್
ವಿಪರ್ಯಯೋಽನ್ಯಥಾತ್ವಂ . ಅಧಿಷ್ಠಾನಸ್ಯ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಕತ್ವಾದ್ಯೋಗಾತ್ಪುರುಷೋಽಪಿ
ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಕಕ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ತತ್ರ ಯದ್ಯೇಕಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ಯಾತ್ತದೈಕಸ್ಮಿನ್ ಸಾತ್ತ್ವಿಕೇ
ರಾಜಸೇ ತಾಮಸೇ ವಾ, ಸರ್ವ ಏವ ತಥಾವಿಧಾಃ ಸ್ಯುಃ . ನ ಚೈವಂ, ಗುಣಾನಂ
ವಿಪರ್ಯಯದರ್ಶನದಿತ್ಯನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಃ ..

ಪುರಾಣಪುರುಷಾದಗ್ನೇರಿವ ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಾಃ ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಪುರುಷಾ ಇತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಪಿ
ದರ್ಶನೇ ಪುರುಷಬಹುತ್ವಮಸ್ಥೇವ . ತೇಷಾಂ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ ತೇ
ಪುರಾಣಪುರುಷಾದಭಿನ್ನಾ ಭಿನ್ನಾ ವೇತಿ ದರ್ಶನದ್ವಯಂ . ತದನ್ಯತ್ರ ವಿವಾರಿತತ್ವಾದಿಹ
ಗ್ರಂಥಗೌರವಭಯಾನೋಪನ್ಯಸ್ತಮಸ್ಮಾಭಿರಿತಿ .. 18..

ಕಾರಿಕಾ 19

ಏವಂ ಪುರುಷಬಹುತ್ವಂ ಪ್ರಸಾದ್ಧ್ಯ ತದ್ಧರ್ಮಾನ್ ಕಥಯಿತುಮಾಹ-

.. ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ವಿಪರ್ಯಾಸಾತ್ಸಿದ್ಧಂ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಮಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ .

ಕೈವಲ್ಯಮ್ನಾಧ್ಯಸ್ಥಂ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಕರ್ತೃಭಾವಶ್ಚ .. 19 ...

'ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ವಿಪರ್ಯಾಸಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ಯಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತೋ ವಿಪರ್ಯಯಃ-
ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ

ವಿಷಯಃ - ಇತ್ಯಾದಿನಾ, ತಸ್ಮಾತ್ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಾದಯೋ ಧರ್ಮಾಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಃ .

ತತ್ರ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯಾಪ್ರಸವಧರ್ಮಿತ್ವಾದಕರ್ತೃತ್ವಂ . ಯಶ್ಚಾಕರ್ತಾ ಸ

ಭವತ್ಯುದಾಸೀನಃ . ಸಪ್ತವಿಧಂ ಚಾಸ್ಯಾದಾಸೀನ್ಯಂ . ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ -

ಪಶ್ಯತಿ ಶೃಣೋತಿ ಸರ್ವಮ ಕರೋತಿ ಸ್ಥಿತಿಂ ಪ್ರಸಂಗಂ ಚ ನಾಪಿ .

ಸ್ವತೋ ನ ಪರತೋ ..ಂಓಭಯತಶ್ಚಾಪ್ಯುದಾಸೀನಃ .. ಇತಿ ..

ಯಶ್ಚೋದಾಸೀನಃ ಸ ಸಾಕ್ಷ್ಯಪಿ ಭವತಿ ಪ್ರಧಾನಸಂಬಂಧಿನಃ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಸ್ಯ

ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ ..

ಕೈವಲ್ಯಂ ಕೇವಲಭಾವಾತ್ ಚೇತನತ್ವಾಚ್ಚ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಿತಿ ..

ನನು ಚ ಯದ್ಯಕರ್ತಾ ತತ್ಕಥಂ- ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾದಸ್ತಿ ಪುರುಷಃ- ? ತಥಾ ಚಾಹುಃ-
ಬಾಲಹುತಾಶನತರವಃ ಸ್ವಯಮಕೃತಾನಾಂ ಯಥಾ ಹಿ ಭೋಕ್ತಾರಃ .

ಪುರುಷೋಽಪಿ ವಿಷಯಫಲಾನಾಂ ಸ್ವಯಮಕೃತಾನಾಂ ತಥಾಪಿ ಭೋಕ್ತಾ .. ಇತಿ ..
ಇತ್ಯುಕ್ತಮಕರ್ತುರಪಿ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಮಸ್ಯೇತಿ .. 19..

ಕಾರಿಕಾ 20

ನನು ಚ ಯದ್ಯಚೇತನಮವ್ಯಕ್ತಂ ಕಥಂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಸಂಜ್ಞಮಧಿಷ್ಠಾನಂ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿಷು ಪ್ರವರ್ತತೇ, ತಸ್ಯಾಚೇತನತ್ವಾದಿತ್ಯಾಹ-
.. ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ಸಂಯೋಗಾದಚೇತನಂ ಚೇತನಾವದಿವ ಲಿಂಗಂ .

ಗುಣಕರ್ತೃತ್ವೇಽಪಿ ತಥಾ ಕರ್ತೇವ ಭವತ್ಯುದಾಸೀನಃ .. 20 ...

'ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ಸಂಯೋಗಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ತೇನ ಪುರುಷೇಣ ಯಃ ಸಂಯೋಗಸ್ತಸ್ಮಾದಚೇತನಂ
ಚೇತನಾವದಿವ ಭವತಿ . ಯಥಾಗ್ನಿಸಂಯೋಗಾಲೋಹಮಣಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಲಿಂಗಂ
ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ..

ಯದಿ ತದೇವ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ತೃ ನ ಪುಮಾನ್, ಕಥಂ ಪುರುಷೋ
ಗಚ್ಯತೀತ್ಯುಚ್ಯತ

ಇತ್ಯಾಹ- 'ಗುಣಕರ್ತೃತ್ವೇಽಪಿ ತಥಾ ಕರ್ತೇವ ಭವತ್ಯುದಾಸೀನಃ' ಇತಿ .

ಗುಣಾನಾಂ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ನ ಪುರುಷಸ್ಯ . ಯಥಾ ಪುರುಷಸಂಯೋಗಾದಚೇತನಂ
ಲಿಂಗಂ

ಚೇತನಾವದಿವ ಭವತಿ, ತಥಾ ಗುಣಾತ್ಮಕಲಿಂಗಸಂಯೋಗಾದಕರ್ತಾಪಿ ಸನ್
ಕರ್ತೇವ

ಭವತಿ . ಉದಾಸೀನಃ . ಯಥಾ ಸ್ವಾಮೀ ಸ್ವಯಮಯೋದ್ಧಾಪಿ ಯೌಧಭೃತ್ಯಸಂಯೋಗಾದ್
ಯೋದ್ಧೇತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ, ತಥಾ ಪುರುಷೋಽಪ್ಯುಪಚಾರೇಣ ಕರ್ತೇತಿ .

ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ -

ಪ್ರವರ್ತಮಾನಾನ್ ಪ್ರಕೃತೇರಿಮಾನ್ ಗುಣಾಂಸ್ತಮೋಽಭಿಭೂತೋ ವಿಪರೀತದರ್ಶನಃ

ಅಹಂ ಕರೋಮೀತ್ಯಬುದೋಽಭಿಮನ್ಯತೇ ತೃಣಸ್ಯ ಕುಬ್ಜೀಕರಣೇಽಪ್ಯನೀಶ್ವರಃ ..

ಇತಿ .. 20..

ಕಾರಿಕಾ 21

ನನು ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋಃ ಕಿಂ (ಕರ್ತೃತ್ವಂ) ಚೈತನ್ಯಾರ್ಥಮೇವ ಸಂಯೋಗಃ,
ಕಿಂ ವಾನ್ಯಾರ್ಥಮಪೀತ್ಯಾಹ-

.. ಪುರುಷಸ್ಯ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ .

ಪಂಗ್ವಂಧವದುಭಯೋರಪಿ ಸಂಯೋಗಸ್ತತ್ಕೃತಃ ಸರ್ಗಃ .. 21 ...

ಪುರುಷಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥೋ ದ್ವಿವಿಧಃ, ವಿಷಯೋಪಭೋಗಃ ಕೈವಲ್ಯಂ ಚ .

ತದುಭಯಂ ಪ್ರಧಾನೇನ ಸಂಪಾದ್ಯಂ . ವಿಷಯೋಪಭೋಗಶ್ಚ ಪ್ರಧಾನವಿಭೂತಿಮಂತರೇಣ ನ ಸಂಭವತಿ, ಇತಿ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಧಾನೇನ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ . ಮಾನಂ ಸ್ವಾಂ ವಿಭೂತಿಂ ದರ್ಶಯಿತುಮಸಮರ್ಥಾತ್ಪುರುಷೇಣ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ (?) . ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ

ಸರ್ವಾಂ ವಿಭೂತಿಮನುಭೂಯ ವಿರಸತ್ವಾದ್ ವಿರಕ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಧಾನೇನ ತ್ಯಜ್ಯತೇ .

ತ್ಯಕ್ತಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಮಿತ್ಯತೋ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಚ ದ್ವಯೋರಪಿ ಸಂಯೋಗೋ

ಮತ್ಸ್ಯೋದಕವದುದುಂಬರಮಶಕಶ್ಚ ..

'ಪಂಗ್ವಂಧವತ್' ಇತಿ . ದೃಷ್ಟಾಂತಃ . ಪಂಗುಃ ಸಚಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಯತಿ ಪಂಥಾನಂ ನ ಸಂಚರತಿ, ಅಂಧೋಽಪಿ ಸಂಚರತಿ ನ ಪಶ್ಯತಿ ಪಂಥಾನಂ .

ತಯೋಃ ಸ್ವಾರ್ಥಭ್ರಷ್ಟಯೋಗ್ರಾಮಪ್ರಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಸಂಬಂಧೋ ಭೂತಃ . ತತ್ರ ಪಂಗುರಂಧಸ್ತಂಧಮಾರುಹ್ಯ ಗತಿಮಾನ್, ಅಂಧೋಽಪಿ ದ್ರಷ್ಟೃಧಿಷ್ಠಾನಾದ್ಧೃಷ್ಟಿಮಾನ್ ಜಾತಃ . ಗ್ರಾಮಪ್ರಾಪ್ತಯೋಶ್ಚ ತಯೋರ್ವಿಯೋಗಃ . ಏವಂ ಪುರುಷೋ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಃ ಪ್ರಧಾನೇನ ಸಂಯುಜ್ಯ ತದ್ವಿಭೂತಿದರ್ಶನಾಯ ದೇವಾದಿಷು ಸಂಚರತಿ . ಪ್ರಧಾನಂ ನಿಶ್ಚೇತನಮಪಿ ಪುರುಷಾಧಿಷ್ಠಾನಾಚ್ಚೇತನಾವದಿವ ದ್ವಯಮಪಿ ಸಂಪಾದಯತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ಪಂಗ್ವಂಧವದುಭಯೋರಪಿ ಸಂಯೋಗಃ ..

ನನು ಚ ಸಂಯೋಗಮಾತ್ರೇಣ ಕಥಂ ದರ್ಶನಂ ಕೈವಲ್ಯಂ ಚೇತ್ಯಾಹ- 'ತತ್ಕೃತಃ ಸರ್ಗಃ' ಇತಿ . ಸಂಯೋಗಕೃತೋ ಮಹದಾದಿಗ್ರಾಮೋತ್ಪಾದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .. 21..

ಕಾರಿಕಾ 22

ತಮೇವ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹಾಂಸ್ತತೋಽಹಂಕಾರಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಗುಣಶ್ಚ ಷೋಡಶಕಃ .

ತಸ್ಮಾದಪಿ ಷೋಡಶಕಾತ್ಪಂಚಭ್ಯಃ ಪಂಚ ಭೂತಾನಿ .. 22 ...

'ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹಾನ್' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಧಾನಂ ಕಾರಣಮವ್ಯಕ್ತಂ ಗುಣಸಾಮ್ಯಂ ತಮೋಬಹುಲಮವ್ಯಾಕೃತಮಿತಿ ಪ್ರಕೃತಿಪರ್ಯಾಯಾಃ . ತತೋ ಮಹಾನುತ್ಪದ್ಯತೇ ಸ ತು

ತಮೋಬಹುಲಃ . ಮಹಾನ್ ಬುದ್ಧಿರ್ಮತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಯ ಉಪಲಬ್ಧಿರಿತಿ ಬುದ್ಧಿಪರ್ಯಾಯಾಃ

ತತೋಽಹಂಕಾರ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ಸ ತು ರಜಸ್ತಮೋಬಹುಲಃ . ಅಹಂಕಾರಃ ಸುಪರ್ಣಪಣಿ(!)ಸ್ತತ್ಪುರುಷ ಇತ್ಯಹಂಕಾರಪರ್ಯಾಯಾಃ ..

'ತನ್ಮಾದ್ಗುಣಶ್ಚ ಷೋಡಶಕಃ' ಇತಿ . ತನ್ಮಾದಹಂಕಾರಾತ್ ಷೋಡಶಕೋ ಗಣ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ .

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀತ್ಯರ್ಥಃ . ತಾನಿ ಹೃಷೀಕಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣೀತಿ ಪರ್ಯಾಯಾಃ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ಅತಿಶಯಾ ಅಣವಃ (ವಿಷಾ) ಇತಿ ತನ್ಮಾತ್ರಪರ್ಯಾಯಾಃ

'ತನ್ಮಾದಪಿ ಷೋಡಶಕಾತ್ ಪಂಚಭ್ಯಃ ಪಂಚ ಭೂತಾನಿ' ಇತಿ . ಷೋಡಶಾದ್ ಗಣಾದ್ಯಾನಿ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ತೇಭ್ಯಃ ಏಕೋತ್ತರವೃದ್ಧ್ಯಾ ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಭವಂತಿ . ತತ್ರ ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾದಾಕಾಶಮೇಕಗುಣಂ . ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಪ್ರತಿಸಂಹಿತಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ವಿ ಗುಣೋ ವಾಯುಃ . ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಸಂಹಿತಾದ್ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ ತ್ರಿಗುಣಂ

ತೇಜಃ . ತೈಃ ಪ್ರತಿಸಂಹಿತಾದ್ರಸತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ ಚತುರ್ಗುಣಾ ಆಪಃ . ಚತುರ್ಭಿಃ ಪ್ರತಿಸಂಹಿತಾದ್ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ ಪಂಚಗುಣಾ ಪೃಥಿವೀತಿ . ಏತೈರೇಕಾದಶಾದಯಃ ಸ್ಥೂಲಾ ವಿಶೇಷಾ ಉಚ್ಯಂತೇ, ಯೇಷ್ವವಸಿತಾನಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಿ .. 22..

ಕಾರಿಕಾ 23

ಬುದ್ಧೇರ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ-

.. ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ ಬುದ್ಧಿರ್ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ .

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮೇತದ್ರೂಪಂ ತಾಮಸಮಸ್ಮಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ .. 23 ..

'ಅಧ್ಯವಸಾಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಶಬ್ದಾದಿಷು ವಿಷಯೇಽಧ್ಯವಸಾಯಶಬ್ದೋಽಯಂ ಯಾವತ್

ಗಂಧೋಽಯಮಿತಿ ಸುಬುದ್ಧೇರ್ಲಕ್ಷಣಂ (?) . ತಸ್ಯಾಶ್ಚಾಷ್ಟೈ ರೂಪಾಣಿ ..

'ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ' ಇತಿ . ತತ್ರ

ಯೋಽಯಮನಿವಿಷಯಮನುಷ್ಠಾನಾತ್ಮಕೋಽಧವಸಾಯಸ್ಸ ಧರ್ಮಃ .

ಯಮಾಃ ಪಂಚ ನಿಯಮಾಶ್ಚ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಸಾಂಖ್ಯಪ್ರವಚನೇ

'ಅಹಿಂಸಾಸತ್ಯಾಸ್ತೇಯಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಪರಿಗ್ರಹಾ ಯಮಾಃ' .

'ಶೌಚಸಂತೋಷತಪಸ್ವಾ ಧ್ಯಾಯೇಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾನಿ ನಿಯಮಾಃ' ಇತಿ .

ತತ್ರ ಸಂತೋಷಸ್ಸನಿಹಿತಸಾಧನಾಭ್ಯಾಶಾದಧಿಕಸ್ಯಾನುಪಾದಿತ್ವಾ . ತಪೋ

ಜಿಘತ್ಸಾಪಿಪಾಸಾಶೀತೋಷ್ಣಸ್ಥಾನಸಾಧನಾಜಯಃ ಕಾಷ್ಠಮೌನಾಕಾರಮೌನೇ, ವ್ರತಾನಿ ಚ

ಕೃಚ್ಛಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದೀನಿ . ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೋ ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಂ ಪ್ರಣವಜಪೋ ವಾ .

ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಂ ವಿಶಿಷ್ಟದೇವತಾರಾಧನಂ . ಅಸಂಸಾರಿಭಿಸ್ತುಲ್ಯವೃತ್ತಿತ್ವಾದಿತಿ .

ತದ್ವಿಪರೀತಾನುಷ್ಠಾನಮಧರ್ಮಃ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಾಂ

ಸ್ವಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣ್ಯಕತ್ವಪ್ರಯೋಜನಾವಧಾರಣಂ ಜ್ಞಾನಂ, ಗುಣಪುರುಷಾಂತರಜ್ಞಾನಂ

ಶೇಷಮಜ್ಞಾನಂ . ವಿಷಯಶರೀರೇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯೋ ದೋಷದರ್ಶನಾದ್ವೈಮುಖ್ಯಂ
ವಿರಾಗಃ .

ತೇಷ್ವಭಿಲಾಷೋ ರಾಗಃ . ಐಶ್ವರ್ಯಮಷ್ಟಗುಣಂ- ಅಣಿಮಾ, ಮಹಿಮಾ, ಲಘಿಮಾ,
ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ,

ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಂ, ಈಶಿತ್ವಂ, ವಶಿತ್ವಂ, ಯತ್ರಕಾಮಾವಸಾಯಿತ್ವಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರಾಣಿಮಾಣುತ್ವಂ,
ಯೇನ ಗುಣೇನ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋ ಭೂತ್ವಾ ವಿಚರತಿ . ಕಾರ್ಯೇ ಕಾರಣೋಪಚಾರಾದಣಿಮೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ಉತ್ತರತ್ರಾಪ್ಯೇವಂ ಯೋಜ್ಯಂ . ಲಘಿಮಾ ಲಘುತ್ವಂ, ಯೇನ ವಾಯುವಲ್ಲಘುತರೋ
ಭವತಿ .

ಮಹಿಮಾ ಮಹತ್ವಂ, ಯೇನ ಭುವನೇಷು ಧರ್ಮಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿಃ, ಯೇನ
ಗುಣೇನೇಷಿತಸ್ಯ

ಪ್ರಾಪಣಂ . ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಂ ಪ್ರಚುರಕಾಮಿತಾ ಯೇನೈಕಮನೇಕಂ ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯತೇನೇಕಂ
ಚೈಕಂ .

ಈಶಿತ್ವಂ ಪ್ರಭುತಾ (ಯೇನ ಸ್ಥಾವರಾದೀನಿ ಭೂತಾನಿ ಸಂದೇಶಕಾರೀಣಿ ಭವಂತಿ .

ವಶಿತ್ವಂ ವಶಿತಾ) ಯೇನ ಸ್ವತಂತ್ರಶ್ಚರತಿ . ಯತ್ರಕಾಮಾವಶಾಯಿತ್ವಂ

(ಕಾಮೇನೇಚ್ಛಯಾವಶೇತುಂ ಶೀಲಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಯತ್ರಕಾಮಾವಶಾಯೀ . ತಸ್ಯ
ಭಾವಃ

ಯತ್ರಕಾಮಾವಶಾಯಿತ್ವಂ) . ಅನೇಕಾರ್ಥತ್ವಾದ್ಧಾತೂನಾಂ 'ಶೀ' ತಿಷ್ಠತೌ ವರ್ತತೇ .

ಯೇನ ಗುಣೇನ ದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಭೂಮೌ ವಾವಸ್ಥಾಯಿತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

'ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮೇತದ್ರೂಪಂ' ಇತಿ . ಸತ್ತ್ವತಮೋಬಹುಲತ್ವಾತ್ . ಬುದ್ಧೇರ್ಯದಾ
ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಂ

ಭವತಿ ತದೈತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ .

'ತಾಮಸಮಸ್ಮಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ' ಇತಿ . ಉತ್ಕಟಲಕ್ಷಣಾತ್ ಧರ್ಮಾದಿಚತುಷ್ಟಯಾದ್ವಿಪರೀತಂ
ತಮಸ್ಯುದ್ರಿಕ್ಷೇ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಅಧರ್ಮೋಽಜ್ಞಾನಮವೈರಾಗ್ಯಮನೈಶ್ಚರ್ಯಂ ಚೇತಿ

.. 23..

ಕಾರಿಕಾ 24

ಅಹಂಕಾರಲಕ್ಷಣಮಾಹ-

.. ಅಭಿಮಾನೋಽಹಂಕಾರಃ, ತಸ್ಮಾದ್ವಿವಿಧಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಸರ್ಗಃ .

ಏಕಾದಶಶ್ಚ ಗಣಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಪಂಚಕಶ್ಚೈವ .. 24 ..

'ಅಭಿಮಾನಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಅಭಿಮತಿರಭಿಮಾನಃ . ರೂಪಾದಿಷು ವಿಷಯೇಷ್ವಭಿಮಾನೋ

ರೂಪವಾನಹಂ, ಮಮೈತೇ ವಿಷಯಾಃ, ಇತ್ಯಹ್ಯಂಕಾರಲಕ್ಷಣಂ ..
ತನ್ನಾದಭಿಮಾನಲಕ್ಷಣಾದಹಂಕಾರಾತ್ 'ದ್ವಿವಿಧಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಸರ್ಗಃ' ಇತಿ .
ಸೃಜ್ಯತ ಇತಿ ಸರ್ಗಃ ..

ತಮೇವ ದ್ವಿವಿಧಂ ದರ್ಶಯಿತುಮಾಹ- 'ಏಕಾದಶಕಶ್ಚ ಗಣಃ' ಇತಿ . ಏಕಾದಶ
ಪರಿಮಾಣಮಸ್ಯೇತ್ಯೇಕಾದಶಃ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿರ್ಗಣಃ ..

'ತನ್ನಾತ್ರಾಪಂಚಕಂ ಚ' ಇತಿ . ತನ್ನಾತ್ರಶಬ್ದಾದಿಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತನ್ನಾತ್ರಾಣಿ ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಃ . ಮಾತ್ರಾಗ್ರಹಣಂ
ಭೂತಸಂಶ್ಲೇಷನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ . ಭೂತೇಷ್ಟಪಿ ಶಬ್ದಾದಿಸಂಭವಾತ್ .. 24..
ಕಾರಿಕಾ 25

ಸ ಚಾಹಂಕಾರಸ್ತಿವಿಧ ಇತಿ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಏಕಾದಶಕಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ವೈಕೃತಾದಹಂಕಾರಾತ್ .

ಭೂತಾದೇಸ್ತನ್ನಾತ್ರಃ ಸ ತಾಮಸಃ, ತೈಜಸಾದುಭಯಂ .. 25 ...

'ಸಾತ್ತ್ವಿಕಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯದಾ ಸತ್ತ್ವಮುದ್ರಿಕ್ತಂ ತದಾಹಂಕಾರೋ ವೈಕೃತಾಭಿಮಾನೋ
ಭವತಿ, ರಜಶ್ಚೋದ್ರಿಕ್ತಂ ತೈಜಸಃ, ತಮಶ್ಚೋದ್ರಿಕ್ತಂ ಭೂತಾದಿರಿತಿ . ತತ್ರ
ವೈಕೃತಾದೇಕಾದಶಕೋ ಗಣಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಸ ಚ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಃ ಸತ್ತ್ವಬಹುಲಃ,
ಸ್ವವಿಷಯಗ್ರಹಣತ್ವಾತ್ ..

ಭೂತಾದೇಸ್ತಾಮಸಾದಹಂಕಾರಾತ್ತನ್ನಾತ್ರಃ ಸ ತಾಮಸಃ, ತಮೋಬಹುಲತ್ವಾತ್ .

ತತಸ್ತಾಮಸಾತ್ತನ್ನಾತ್ರಾತ್ ಗಣಾತ್ ತಾಮಸೋ ಭೂತಗಣಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ..

('ತೈಜಸಾದುಭಯಂ' ಇತಿ . ಏತದಾಶಯಃ- ಪಂಚಕಂಚೈತದುಭಯಮಪಿ

ಪ್ರವರ್ತತೇ) . ಆದಿಕಾಲ ಉಭಯತ್ರಾಪ್ಯಸ್ಯ ಸಹಾಯತ್ವಾತ್ . ವೈಕೃತಭೂತಾದಿ
ದ್ವಾವಪಿ

ಪ್ರಕಾಶಸ್ಥಿತಿಶೀಲತ್ವಾತ್ ನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲೇ . ತತಸ್ತೈಜಸಮಹಂಕಾರಂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಂ

ಸಹಾಯಮಪೇಕ್ಷ್ಯೈಕಾದಶಕಂ ಪಂಚಕಂ ಚ ಮಲಾಜನಯತ (?) ಇತಿ .. 25..
ಕಾರಿಕಾ 26

ಕಃ ಪುನರೇಕಾದಶ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರಘ್ರಾಣರಸನತ್ವಗಾಖ್ಯಾನಿ .

ವಾಕ್ಪಾಣಿಪಾದಪಾಯೂಪಸ್ಥಾನ್ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುಃ .. 26 ...

'ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ' ಇತ್ಯಾದಿ . ದ್ವಿವಿಧಮಿಂದ್ರಿಯಂ . ತತ್ರ ಚಕ್ಷುರ್ಯೇನ ದೃಶ್ಯತೇ .

ಶ್ರೋತ್ರಂ ಯೇನ ಶ್ರೂಯತೇ . ತ್ವಗ್ಯಯಾ ಸ್ಪೃಶ್ಯತೇ . ರಸನಂ ಯೇನ ರಸ್ಯತೇ .

ನಾಸಿಕಾ

ಯಯಾ ಘ್ರಾಯತೇ . ತಾ ಆಖ್ಯಾಯೇಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಿತಿ ಶಬ್ದಪ್ರಧಾನೋ

ನಿರ್ದೇಶಃ . ತಾನಿ

ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರತ್ವಗ್ರಸನಾನಾಸಿಕಾಖ್ಯಾನಿ ಪಂಚ . ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಪರ್ಯಾಲೋಚನಮಿತಿ
ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುಃ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಃ . ಶಬ್ದವಶಾದತ್ರಾಕ್ರಮಃ ಕೃತಃ .
ಕ್ರಮಸ್ತು

ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷುರಿತಿ ..

'ವಾಕ್ಯಾಣಿಪಾದಪಾಯೂಪಸ್ಥಾನ್' ಇತಿ . ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಕರ್ಮಾಭಿನಿರ್ವರ್ತನಾತ್
. ಅಸ್ಮಾದೇವ

ಪ್ರಯೋಗಾದುಪಸ್ಥಶಬ್ದಃ ಪುಂಲಿಂಗೋಽಪ್ಯಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಸ ಚ ಸ್ತ್ರೀಣಃ
ಪೌರುಷೇಯಶ್ಚ . ತತ್ರ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಂ ಕಂಠಸ್ಥಂ . ಅನ್ಯಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನ್ಯೇವ .. 26..

ಕಾರಿಕಾ 27

ಏಕಾದಶಕಮಿಂದ್ರಿಯಂ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಉಭಯಾತ್ಮಕಮತ್ರ ಮನಃ, ಸಂಕಲ್ಪಕಮಿಂದ್ರಿಯಂ ಚ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಾತ್ .

ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾನ್ನಾನಾತ್ವಂ ಬಾಹ್ಯಭೇದಾಶ್ಚ .. 27 ...

'ಉಭಯಾತ್ಮಕಮತ್ರ ಮನಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಅತ್ರೇತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರಿಯವಶೇ ಮನ

ಉಭಯಾತ್ಮಕಮುಭಯಸ್ವಭಾವಂ . ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಚ

ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಗ್ರಹಣಕಾಲೇ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಂ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ .

ಉಭಯತ್ರಾಪ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿತಿ ಲಕ್ಷಣಂ ತದಿತ್ಯಾಹ- ಸಂಕಲ್ಪಯತೀತಿ
ಸಂಕಲ್ಪಕಂ,

ಇದಂ ನೇದಮಿತಿ ..

ಕಥಮಿಂದ್ರಿಯಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಇಂದ್ರಿಯಂ ಚ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ .

ಇಂದ್ರಿಯೈಸ್ತುಲ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಯಥಾನ್ಯದಿಂದ್ರಲಿಂಗಂ ತಥಾ ಮನೋಽಪೀತ್ಯರ್ಥಃ

..

ತತ್ತ್ವೇಕಸ್ಮಾದಹಂಕಾರಾದುತ್ತನ್ನಾನಾಂ ಕಥಂ ಸ್ವರೂಪಭೇದಃ ? .

ಯಚ್ಛೋತ್ರಾದಿಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಂ, ತತ್ ಪ್ರತಿನಿಯತವಿಷಯಂ ನೇತರವಿಷಯಮಪಿ

.

ಯದ್ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂ ತತ್ ಪ್ರತಿನಿಯತಕರ್ಮ, ನೇತರಕರ್ಮಾಪಿ .

ಮನಶ್ಚೋಭಯಾತ್ಮಕಂ, ನೈಕಾತ್ಮಕಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾನ್ನಾನಾತ್ವಂ'

ಇತಿ . ಅಹಂಕಾರಸ್ಥಾಯೇ ಗುಣಾಃ ಸತ್ತ್ವಾದಯಸ್ತೇಷಾಮನ್ಯೋಽನ್ಯಾಭಿಭವಾಶ್ರಯಾ

(ದ್ವಿದ್ವಾರೇಣ ಯಃ ಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಸ್ತತ ಏವೈಷಾಂ ನಾನಾತ್ವಂ . ತ ಏವ

ಹಿ ಗುಣಾಃ ಪರಿಣಾಮವಿಶಿಷ್ಟಾ ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಪದೇಶಭಾಷೋ ನಾನಾವಿಷಯಾ

ಭವಂತಿ . ಕಥಂ ದೇಶನಿಯಮೋ ವೃತ್ತಿನಿಯಮಶ್ಚ ? ತತ್ರ ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಂ

ಸರ್ವಶರೀರಸ್ಥಿತಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರವೃತ್ತಿ, ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರಘ್ರಾಣರಸನಾನಿ

ಶಿರಸಿ ಬಹಿಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಗವಸ್ಥಿತಾನಿ ಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿನಿ . ವಾಗಾನ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಾ .
ಪಾಣ್ಯಾದಯಶ್ಚ ಬಾಹೋರಧಸ್ತಾತ್ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಗವಸ್ಥಿತಾ ಬಹಿಃಕರ್ಮವಿಷಯಾಃ

..
ಇತ್ಯತಾಹ- 'ಬಾಹ್ಯಭೇದಾಶ್ಚ' ಇತಿ . ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ವಿಷಯಭೇದಾ
ದೇಶನಿಯಮವೃತ್ತಿನಿಯಮಾಭ್ಯಾಂ ತೇಽಪಿ ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾದೇವ .
ನಾತ್ರಾಂತರಾ

ಕಾರಣಮಸ್ತಿ .. 27..

ಕಾರಿಕಾ 28

ಏಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಕಸ್ಯ ಕಾ ವೃತ್ತಿರಿತ್ಯಾಹ-

.. ಶಬ್ದಾದಿಷು ಪಂಚಾನಾಮಾಲೋಚನಮಾತ್ರಮಿಷ್ಟತೇ ವೃತ್ತಿಃ .

ವಚನಾದಾನವಿಹರಣೋತ್ಪರ್ಗಾನಂದಾಶ್ಚ ಪಂಚಾನಾಂ .. 28 ...

'ಶಬ್ದಾದಿಷು' ಇತ್ಯಾದಿ . ಆದಿಶಬ್ದೇನ ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಪರೂಪರಸಗಂಧಾಃ .

ತೇಷು ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಪಂಚಾನಾಂ ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಾಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಾಲೋಚನಮಾ

ವೃತ್ತಿರಿಷ್ಟತೇ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯೈಃ . ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿ ಹಿ ವಿಷಯಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನಮಾತ್ರಂ

ಕುರ್ವಂತಿ, ನಿಶ್ಚಯಂ ತು ಬುದ್ಧಿಃ . ತಥಾ ಹಿ ಬುದ್ಧ್ಯವಸಿತಮರ್ಥಂ

ಪುರುಷಃ ಚೇತಯತ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ . ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಪಿ ವಾಗಾದೀನಾಂ

ಯಥಾಕ್ರಮಂ ವಸನಾದಾನಾದೀನಿ ವೃತ್ತಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ . ತತ್ರ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ

ನಾನಾವಿಧವರ್ಣೋಚ್ಚಾರಣಂ ಕರ್ಮ, ಆದೇಯಸ್ಯಾದಾನಂ ಪಾಣ್ಯೋಃ, ವಿಹರಣಂ

ದೇಶಾಂತರಗಮನಂ ಪಾದಯೋಃ, ಉತ್ಪರ್ಗ ಆಹಾರಮಲಸ್ಮೋತ್ಪರ್ಜನಂ

ಪಾಯೋಃ, ಆನಂದನಮಾನದೋ

ಹ್ಲಾದಃ ಶುಕ್ರವಿಸೃಷ್ಟಿಸಂಸೃಷ್ಟಿಸುಖಂ ತದುಪಸ್ಥೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಃ .. 28..

ಕಾರಿಕಾ 29

ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಸಾಂ ಕಾ ವೃತ್ತಿರಿತ್ಯಾಹ-

.. ಸ್ವಾಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ವೃತ್ತಿಸ್ತಯಸ್ಯ ಸೈಷಾ ಭವತ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಾ .

ಸಾಮಾನ್ಯಕರಣವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾ ವಾಯವಃ ಪಂಚ .. 29 ...

'ಸ್ವಾಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ವೃತ್ತಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಸ್ವಾತ್ಮೀಯಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಯಸ್ಯ ತತ್ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ .

ತಸ್ಯ ಭಾವಃ ಸ್ವಾಲಕ್ಷಣ್ಯಂ . ತದೇವ ವೃತ್ತಿಃ ..

'ತ್ರಯಸ್ಯ' ಇತಿ . ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಸಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ

ಬುದ್ಧೇಃ, ಅಭಿಮಾನೋಽಹಂಕಾರಸ್ಯ, ಸಂಕಲ್ಪೋ ಮನಸಃ . ತ

ಏವಾಧ್ಯವಸಾಯಾಭಿಮಾನಸಂಕಲ್ಪಾಸ್ತಯಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಃ . ಏಷಾಂ ಚ ಬುದ್ಧ್ಯಾದೀನಾಂ

ತ್ರಯೋದಶಾನಾಂ ಚತುರ್ವಿಧಾ ವೃತ್ತಿಃ, ಅಸಾಮಾನ್ಯಾಯುಗಪತ್ಯಮಶ್ಚೇತಿ (?)..

ತತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಾಂ ದರ್ಶಯಿತುಮಾಹ- 'ಸೈಷಾ' ಇತಿ . ಯೇಯಮುಕ್ತಾ ವೃತ್ತಿಃ ಸೈಷಾ
ಭವತ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಾ . ಯಾ ಯಸ್ಯ ಸಾ ತಸ್ಯೈವ ನಾನೈಷಾಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯ
ಯಚ್ಛಬ್ದಪ್ರಕಾಶನಂ ತಚ್ಛ್ರೋತ್ರಸ್ಯೈವ, ನಾನೈಷಾಂ ತ್ವಗಾದೀನಾಂ ದ್ವಾದಶಾನಾಂ .
ಏವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಯೋಜ್ಯಂ ..

ಸಾಮಾನ್ಯಾಮಾಹ- 'ಸಾಮಾನ್ಯಕರಣವೃತ್ತಿಃ' ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾ ಚಾಸೌ ಕರಣವೃತ್ತಿಶ್ಚೇತಿ
ಸಾಮಾನ್ಯಕರಣವೃತ್ತಿಃ ..

'ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾ ವಾಯವಃ ಪಂಚ' ಇತಿ . ಪ್ರಾಣಾ ಆದ್ಯಾ ಯೇಷಾಂ ವಾಯೂನಾಂ ತೇ
ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ .

ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನಸಮಾನಾ ಇತಿ ಪಂಚ ವಾಯವಃ . ತತ್ರ ಪ್ರಾಣೋ
ಯೋ ಮುಖನಾಸಿಕಾಭ್ಯಾಂ

ನಿರ್ಗಚ್ಛತಿ . ಯೋ ನಾಭೇರಧಃ ಸ್ಥಿತಃ ಸೋಽಪಾನಃ . ಯೇನ ಕಾಯೇಽಗ್ನಿದೀಪಿತ
ಆಹಾರಂ ಚ ಪಚತಿ ಸ ಸಮಾನಃ . ಯೋ ನಾಭಿದೇಶಾದುದ್ಯತಶಿರೋಗತಿನಾದಂ
ಜನಯತಿ

ಸ ಉದಾನಃ . ಯಃ ಸರ್ವಶರೀರಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ಸ್ಥಿತಂ ಸ ವ್ಯಾನಃ . ಏತೇ
ತ್ರಯೋದಶಾನಾಮಪಿ

ಕರಣಾನಾಂ ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಃ .. 29..

ಕಾರಿಕಾ 30

ಕರಣಪ್ರಭಾವಿಕತ್ವಾದ್ವಾಯೂನಾಂ ಯುಗಪತ್ಯಮಶೋ ವೃತ್ತಿಮಾಹ-

.. ಯುಗಪಚ್ಛತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ತು ವೃತ್ತಿಃ ಕ್ರಮಶಶ್ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ .

ದೃಷ್ಟೇ ತಥಾಪ್ಯದೃಷ್ಟೇ ತ್ರಯಸ್ಯ ತತ್ಪೂರ್ವಿಕಾ ವೃತ್ತಿಃ .. 30 ...

'ಯುಗಪತ್' ಇತ್ಯಾದಿ . 'ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ತು' ಇತಿ . ತುಶಬ್ದೋ ವಿಶೇಷಣಾರ್ಥಃ .

ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರೋ ಮನಶ್ಚಕ್ಷುರಿತ್ಯೇತಸ್ಯ ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯೈಕಸ್ಮಿನ್ ರೂಪೇ
ಯುಗಪದ್ವೃತ್ತಿಃ . ಯಥಾಂಧಕಾರೇ ವಿದ್ಯುತ್ಸಂಪಾತೇ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪಸಂದರ್ಶನೇ
ಯುಗಪದಾಲೋಚನಾದ್ಯವಸಾಯಾಭಿಮಾನಸಂಕಲ್ಪನಾನಿ ಭವಂತಿ . ತಥಾ ಹಿ
ಚಕ್ಷುಷಾಲೋಚಿತಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ದೃವಸಿತಮಹಂಕಾರೇಣಾತ್ಮೀಕೃತಂ ಮನಸಾ
ಸಂಕಲ್ಪಿತಮಿತಿ ..

'ಕ್ರಮಶಶ್ಚ ತಸ್ಯ' ಇತಿ . ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ಕ್ರಮೇಣ ಕದಾಚಿದ್ವೃತ್ತಿರಿಷ್ಟಾ .

ಮಂದಪ್ರಕಾಶೇ ಸ್ಥಾನುಪುರುಷೋಚಿತಾಮೂರ್ಧ್ವತಾಂ ದೃಷ್ಟವತಃ ಕಿಂ ಸ್ಥಾನುಃ
ಪುರುಷ

ಇತಿ ವಿಕಲ್ಪಃ . ತತ್ರಾಕುಂಚಪನಪ್ರಸಾರಣಾತ್ ಪುರುಷ ಇತ್ಯದ್ಯವಸಾಯಃ . ತತ
ಆತ್ಮೀಕರಣಾದಭಿಮಾನ ಇತಿ ..

ಯೇಯ(ಮುಭಯ)ಧಾವೃತ್ತಿಃ ಸಾ ಕಸ್ಮಿನ್ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾಹ - 'ದೃಷ್ಟೇ' ಇತಿ .

ಅದೃಷ್ಟೇ ತರ್ಹ ನಾಸ್ತಿತ್ಯಾಹ - 'ತಥಾಪ್ಯದೃಷ್ಟೇ' ಇತಿ . ತಥಾ ...ಷ್ಟೇ

ದೃಷ್ಟೇಽಪಿ ವೃತ್ತಿಃ ..

ಕಿಂತು ನ ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ತರ್ಹೀತ್ಯಾಹ- 'ತ್ರಯಸ್ಯ' ಇತಿ .

ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಸಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತತ್ರಾಪಿ ತತ್ಪೂರ್ವಿಕಾ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಪೂರ್ವಿಕೇತ್ಯರ್ಥಃ

ಯಥಾ ಸ್ಮರ್ತವ್ಯಮನುಸ್ಮರತಃ ಸಂಕಲ್ಪಾಭಿಮಾನಾದ್ಯವಸಾಯಾ ಭವಂತಿ .. 30..

ಕಾರಿಕಾ 31

ಅಥ ಯದೇತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ ತತ್ತಿಂ ಯುಗಪತ್ ಪರಸ್ಪರಸವ್ಯಪೇಕ್ಷಂ ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ
ವೃತ್ತಿಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ಕಿಂ ವಾ ನಿರಪೇಕ್ಷಮಿತ್ಯಾಹ-

.. ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೈತುಕೀಂ ವೃತ್ತಿಂ .

ಪುರುಷಾರ್ಥ ಏವ ಹೇತುರ್ನ ಕೇನಚಿತ್ಕಾರ್ಯತೇ ಕರಣಂ .. 31 ...

'ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಆತ್ಮೀಯಾತ್ಮೀಯಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ..

'ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೈತುಕೀಂ' ಇತಿ . ಪರಸ್ಪರಸ್ಯ ಯದಾಕೂತಂ ಸ್ವವೃತ್ತಿಭೋಗಸ್ತದೇವ

ಹೇತುಃ . ತತ್ರ ಭೂತಾಂ ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೈತುಕೀಂ ವೃತ್ತಿಂ ಚತ್ವಾರಿ ಕರಣಾನಿ

ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ . ತತ್ರ ಚಕ್ಷುರ್ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿತ್ರಯಸ್ಯಾಕೂತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರಕಾಶನಂ

ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ . ಏವಂ ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರೋ ಮನಶ್ಚ ತ್ರಯಾಣಾಮಾಕೂತಂ

ಜ್ಞಾತ್ವಾಽಧ್ಯವಸಾಯಮಭಿಮಾನಂ ಸಂಕಲ್ಪನಂ ಚ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ .

ಕ್ರಮಶ್ಚ ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೈತುಕೀಂ . ಕಿಂತು ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಹೈತುಕೀ ದೃಷ್ಟವ್ಯಾ .

ಯಥಾ ಕಸ್ಯಚಿದುಪನಿಮಂತ್ರಣಂ ಶ್ರುತವತಃ ಶ್ರೋತ್ರವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ

ಬುದ್ಧಿರ್ಗಮನಾಯಾದ್ಯವಸಿತಾ . ತದ್ವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾಽಹಂಕಾರೋ ಮೋದಕಾನಹಂ

ಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಮನ್ಯತೇ . ತದ್ವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮನಃ, ಪ್ರಚುರಂ ಘೃತಂ

ಪ್ರಾಪಯಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಕಿಂ ಸ್ತೋಕಮಿತಿ, ಸಂಕಲ್ಪಯತೀತಿ . ಏವಂ ಬಾಹ್ಯಾನ್ಯಪಿ

ಕರಣಾನಿ

ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೈತುಕೀಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ ..

ಏತಾನಿ ಕಿಮಾತ್ಮಾರ್ಥಂ ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ, ಕಿಮನ್ಯಾರ್ಥಮಿತ್ಯಾಹ-

'ಪುರುಷಾರ್ಥ ಏವ ಹೇತುಃ' ಇತಿ . ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥೋ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಃ

ಕೈವಲ್ಯಂ ಚ,

ಸ ವೃತ್ತಿಹೇತುಃ ..

ನನ್ವೀಶ್ವರಃ ಕರ್ತಾ ಜಗತಃ, ಸ ಏವ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಕಲಾಪಂ ಸೃಷ್ಟವಾನ್ ಯೇನ

ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಂಪದ್ಯತೇ . ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ-

'ಈಶ್ವರಪ್ರೇರಿತೋ ಗಚ್ಛೇತ್ಸ್ವರ್ಗಂ ವಾ ಶ್ವಭ್ರಮೇವ ವಾ' ಇತಿ
 ತತ್ರಾಹ - 'ನ ಕೇನಚಿತ್ಕಾರ್ಯತೇ ಕರಣಂ' ಇತಿ . ಪ್ರಧಾನವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ನ
 ಕಶ್ಚಿದ್ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಕರಣಂ ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕಾರಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಯದಿ ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾತ್,
 ಕಿಮಿತಿ ಪ್ರಕೃತಿಮಪೇಕ್ಷತೇ . ನಾಪಿ ಸೇಶ್ವರವಾದಿನಾ ಪ್ರಕೃತಿರಭ್ಯುಪಗತೈವ,
 ನಿಶ್ಚೇತನತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಸಚೇತನೋಽಧಿಷ್ಠಾತಾ ಕರ್ತಾಽಪರೋ ಗವೇಷ್ಯತ ಇತಿ
 ಚೇತ್, ಪುರುಷ ಏವಾಧಿಷ್ಠಾತಾ . ಅಚೇತನಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ . ಏತದುಕ್ತಮೇವ ಪ್ರಾಕ್ .. 31..
 ಕಾರಿಕಾ 32

ಕತಿವಿಧಮಂತಃಕರಣಮಿತ್ಯಾಹ-

.. ಕರಣಂ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ, ತದಾಹರಣಧಾರಣಪ್ರಕಾಶಕರಂ .

ಕಾರ್ಯಂ ಚ ತಸ್ಯ ದಶಧಾ, ಹಾರ್ಯಂ ಧಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ ಚ .. 32 ...

'ಕರಣಂ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಪಂಚ
 ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿ ಚ ತ್ರೀಣಿ . ಏತತ್ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ

ಕರಣಂ ಕರೋತೀತಿ . 'ಕೃತ್ಯಲ್ಯುಟೋ ಬಹುಲಂ' ಇತಿ ಕರ್ತರಿ ಲ್ಯುಟ್ ..

ತತ್ರ ಕಸ್ಯ ಕಾ ಕ್ರಿಯಾ ಯದಪೇಕ್ಷಯಾ ಕರಣಮಿತ್ಯಾಹ-

'ತದಾಹರಣಧಾರಣಪ್ರಕಾಶಕರಂ' . ಇತಿ ತತ್ಕರಣಮಾಹರಣಾದೀನಿ ಕರೋತೀತಿ .

ತತ್ರ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹರಣಂ ಕುರ್ವಂತಿ, ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿ ಧಾರಣಂ,
 ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಕಾಶಮಿತಿ ..

ಕಿಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಯಸ್ಯಾಹರಣಂ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯಾಹ- 'ಕಾರ್ಯಂ' ಇತಿ . ತಸ್ಯ

ಕರಣಸ್ಯ ದಶವಿಧಂ ಕಾರ್ಯಂ . ತತ್ರ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಃ ಪಂಚ

ವಚನಾದಾನವಿಹರಣೋತ್ಸರ್ಗಾನಂದಾಃ ಪಂಚೇತಿ ದಶಧಾ . ಪೂರ್ವೇ ದ್ವಿವಿಧಾಃ-

ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾಃ ಸುಖೈಕಸ್ವಭಾವತ್ವಾದ್ವಿವ್ಯಾಃ, ಸ್ಥೂಲಾ ಆಕಾಶಾದಯಃ

ಸುಖದುಃಖಮೋಹತ್ಮಕತ್ವಾದದಿವ್ಯಾ ಇತಿ . ಏತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
 ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ .

ವಾಗಾದೀನಾಮುಕ್ತ್ಯಾದಾನಾದಿಕರ್ಮಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಕಾರ್ಯಂ (?) . ತತ್ರ ವಾಚಾ
 ಶಬ್ದಸ್ಯ,

ಪಾಣಿಭ್ಯಾಮಾದೇಯಸ್ಯಾಹ್ನಿಯಮಾಣತ್ವಾದುಭಯಮಪ್ಯಾಹಾರ್ಯಂ ..

ವಿಹಾರ್ಯಂ ವಿಹರಣಸ್ಥಾನಂ,

ಪೂರ್ವಾವಯವನ್ಯಾನೋತ್ತರಾವಯವಾಕ್ರಮಣೇನ ಚ ಪಾದಾಭ್ಯಾಮಾಹ್ನಿಯಮಾಣತ್ವಾತ್

ಅನ್ಯಥಾ ಕಥಮುತ್ಸರ್ಗಾನಂದೌ ಸ್ಯಾತಾಂ . ಉಭಯಮಪಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾವಿಷಯಂ

ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಸಾಂ ಧಾರ್ಯಂ, ತೈರಂತಃ ಸ್ವವೃತ್ತ್ಯಾವಧಾರ್ಯಮಾಣತ್ವಾತ್ ..

32..

ಕಾರಿಕಾ 33

ತದೇವ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ ಕರಣಂ ಬಾಹ್ಯಾಂತರಭೇದಾದ್ಧ್ವಿವಿಧಮಿತಿ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಅಂತಃಕರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ದಶಧಾ ಬಾಹ್ಯಂ ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾಖ್ಯಂ .

ಸಾಂಪ್ರತಕಾಲಂ ಬಾಹ್ಯಂ ತ್ರಿಕಾಲಮಾಭ್ಯಂತರಂ ಕರಣಂ .. 33 ...

'ಅಂತಃಕರಣಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಕರಣಂ ದ್ವಿವಿಧಂ- ಬಾಹ್ಯಮಾಭ್ಯಂತರಂ ಚ . ತತ್ರ ಶರೀರಸ್ಯಾಂತಃಸ್ಥಿತತ್ವಾದಂತಃಕರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಂ- ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರೋಮನಶ್ಚೇತಿ ..

'ದಶಧಾ ಬಾಹ್ಯಂ' ಇತಿ . ದಶಪ್ರಕಾರಂ . ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ . ತದ್ಬುದ್ಧಿಭವತಿ ..

ತದ್ಬಾಹ್ಯಂ 'ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾಖ್ಯಂ' ಇತಿ . ತ್ರ್ಯವಯವಸ್ಯಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯಂ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ, ತದ್ವಾರ್ತೇಣ ವಿಷಯಾವಗಾಹನಾತ್ . ತೇನಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ದ್ವಿವಿಧೋ ವಿಷಯಃ- ದ್ವಾರಂ ಭೋಗ್ಯಂ ಚೇತಿ . ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ದೃಷ್ಟೇರ್ವರ್ತಮಾನೇ ತ್ರಯಸ್ಯಾದೃಷ್ಟೇ ವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ ..

ತತ್ರಾತೀತಾನಾಗತಯೋರಪಿ ವಿಷಯಯೋಃ ಕಿಂ ವೃತ್ತಿರಸ್ತಿ, ನೇತ್ಯಾಹ- 'ಸಾಂಪ್ರತಕಾಲಂ

ಬಾಹ್ಯಂ' ಇತಿ . ಕಲ್ಯತ ಇತಿ ಕಾಲಃ ವಿಷಯ ಏವಾತೀತೋನಾಗತೋ ವರ್ತಮಾನೋಶ್ಚೋಚ್ಯತೇ .

ನ ತದ್ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಕಾಲೋಽಸ್ತಿ . ಮಾ ಭೂತ್ ಷಡ್ವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಪ್ರಸಂಗ ಇತಿ .

ತತ್ರ ಸಾಂಪ್ರತೋ ವರ್ತಮಾನಃ ಕಾಲೋ ಯಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯಸ್ಯ ತದ್ಧಿ ಬಾಹ್ಯಂ . ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ

ವರ್ತಮಾನಮೇವ ಶಬ್ದಾದಿಕಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ, ನಾತೀತಾನಾಗತೇ . ವಾಗಾದಿ ಚ ವರ್ತಮಾನಮೇವೋಕ್ತ್ಯಾದಾನವಿಹರಣೋತ್ಸರ್ಗಾನಂದಾನ್ ಕರೋತಿ, ನಾತೀತಾನಾಗತಾನ್ ..

'ತ್ರಿಕಾಲಮಾಭ್ಯಂತರಂ' ಇತಿ . ತ್ರಯಃ ಕಾಲಾ ಯಸ್ಯ ತತ್ ತ್ರಿಕಾಲಂ . ಯಥಾ

ಬುದ್ಧಿರ್ವರ್ತಮಾನಮಧ್ಯವಸ್ಯತಿ . ತಥಾತೀತಾನಾಗತಾವಪಿ . ಮಾಂಧಾತಾಸೀತ್ ಕಲ್ಕೀ ರಾಜಾ

ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ . ಯಥಾಹಂಕಾರೋ ವರ್ತಮಾನಮಭಿಮನ್ಯತೇ ತಥಾತೀತಾನಾಗತಾವಪಿ

ಮಮೈವಮಾಸೀತ್, ಮಮೈವಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ . ಯಥಾ ಚ ಮನೋ ವರ್ತಮಾನಂ

ಸಂಕಲ್ಪಯತೀತಿ ತಥಾತೀತಾನಾಗತಾವಪಿ . ತತ್ರ ಕಿಮಿದಂ ಭೂತಂ ಸ್ಯಾತ್, ನ ಮಮೇತಿ .

ಕಿಮಿದಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ, ನೇತೀತಿ .. 33..

ಕಾರಿಕಾ 34

ನನು ಚ ಯದಿ ಸ್ಥೂಲಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಯಸ್ತೇ ವಿಶೇಷಾಃ . ಬಾಹ್ಯಂ ಬಾಹ್ಯಕರಣಂ ಸ್ವವಿಷಯಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ . ಪೃಥಿವ್ಯಾದಯಸ್ತರ್ಹಿ ಭೇದೇನ ಪ್ರತಿಪತ್ತವ್ಯಾ ಇತ್ಯಾಹ-
.. ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತೇಷಾಂ ಪಂಚ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯೀಣಿ .

ವಾಗ್ಭವತಿ ಶಬ್ದವಿಷಯಾ ಶೇಷಾಣಿ ತು ಪಂಚವಿಷಯೀಣಿ .. 34 ...

'ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ' ಇತ್ಯಾದಿ . ತೇಷಾಮಪಿ ತ್ರಯೋದಶಾನಾಂ ಕರಣಾನಾಂ ಯಾನಿ ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ತಾನಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯೀಣಿ . ಶಬ್ದಾದಯಃ ಪಂಚ ವಿಷಯಾ ದ್ವಿವಿಧಾಃ - ವಿಶೇಷಾ ಅವಿಶೇಷಾಶ್ಚ . ತತ್ರ ಯೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾಸ್ತೇಽವಿಶೇಷಾಃ . ಯೇ ಸ್ಥೂಲಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಯಸ್ತೇ ವಿಶೇಷಾಃ .

ವಿಶೇಷಾಶ್ಚಾವಿಶೇಷಾಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಂದ್ವಃ . ತ ಏವ ವಿಷಯಾ ವಿದ್ಯಂತೇ ಯೇಷಾಮಿತಿ ಮತ್ತ್ವರ್ಥೋಪಪಃ . ವಿಶಿಷ್ಟಾನವಿಶಿಷ್ಟಾಂಶ್ಚ ವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ .

ತತ್ರ ಶ್ಲೋತ್ರಂ ಸ್ಥೂಲಾನ್ ನಾನಾಶಬ್ದಾನವಿಕಲಾನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ, ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಂ ಚ . ನಾಸಿಕಾ ಸ್ಥೂಲಾನ್ ಸುರಭ್ಯಾದಿಗಂಧಾನ್, ತನ್ಮಾತ್ರಂ ಚ ಗೃಹ್ಣಾತೀತಿ ..

'ವಾಗ್ಭವತಿ' . ಕೇವಲಃ ಶಬ್ದೋ ವಿಷಯೋ ಯಸ್ಯಾಃ, ನ ವಿಷಯಾಂತರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ

.. ಶೇಷಾಣಿ ಪಾಣ್ಯಾದೀನಿ ಚತ್ವಾರಿ, ಪಂಚ ವಿಷಯೀಣಿ . ಪಂಚ ವಿಷಯಾ

ಏಷಾಮಿತಿ . ತತ್ರ ಪಾಣಿಃ ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಪರೂಪರಸವಂತಂ ಘಟಾದಿಕಮಾದತ್ತೇ .

ಪಾದೌ ಶಬ್ದಾದಿಮತ್ಯಾಂ ಭೂಮೌ ವಿಹರತಃ . ಪಾಯುರುಪಸ್ಥಶ್ಚ ಶಬ್ದಾದಿಮದೇವ

ಮಲಂ ಶುಕ್ರಂ ಚ ವಿಸೃಜತಿ . ಅನೇನ ದ್ವಾರೇಣ ತು ಸರ್ವಂ ಬಾಹ್ಯಂ ಕರಣಂ

ಪಂಚವಿಷಯಮೇವ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ . ಯಂ ಹಿ ಯದೇವಮಾಶ್ರಿತ್ಯ (?) ಸ್ವೀತಂ ತಸ್ಯ

ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಪರೂಪರಸಗಂಧವತ್ಸಾತ್, 'ಬಾಹ್ಯಂ ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾಖ್ಯಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತಂ

.. 34..

ಕಾರಿಕಾ 35

ತತ್ಕಥಂ ತಸ್ಯ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಸಾಂತಃಕರಣಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ .

ತಸ್ಮಾತ್ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಂ ದ್ವಾರಿ, ದ್ವಾರಾಣಿ ಶೇಷಾಣಿ .. 35 ...

'ಸಾಂತಃಕರಣಾ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಬುದ್ಧೇರುಪಾತ್ತತ್ವಾಚ್ಛೇಷಮಹಂಕಾರೋ ಮನಶ್ಚಾಂತಃಕರಣಂ

ತಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಾ ಬುದ್ಧಿಃ ..

'ಸರ್ವಂ' ಇತಿ . ತ್ರಿಷ್ಟಪಿ ಕಾಲೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ ಗೃಹ್ಣಾತಿ
ಯಸ್ಮಾತ್ , ತಸ್ಮಾತ್ ತ್ರಿವಿಧಮಂತಃಕರಣಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ದ್ವಾರಿ ಭವತಿ . ದ್ವಾರಾಣ್ಯಸ್ಯ
ಸಂತೀತಿ ಕೃತ್ವಾ . ಶೇಷಾಣಿ ತು ಬುದ್ಧೀಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ (?) ದ್ವಾರಾಣಿ .
ಏಭಿದ್ವಾರಭೂತೈರಂತಃಕರಣಂ ವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ .. 35..

ಕಾರಿಕಾ 36

ನನು ಚ ಯದ್ಯಂತಃಕರಣಂ ಬಾಹ್ಯಕರಣದ್ವಾರೇಣ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ,
ತಸ್ಮಿನ್ ಕಿಂ ಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯಾಹ-

.. ಏತೇ ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾಃ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾ ಗುಣವಿಶೇಷಾಃ .

ಕೃತ್ವಂ ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ .. 36 ...

'ಏತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಶ್ರೋತ್ರಾದಯೋ ವಾಗಾದಯೋ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಯಶ್ಚೇತೈತೇ
ತ್ರಯೋದಶ

ಗುಣವಿಶೇಷಾಃ, ತ್ರಯ ಏವ ಗುಣಾ ಅನ್ಯೋಽನ್ಯಾಭಿಭವದ್ವಾರೇಣ ಪರಿಣತಾಃ

ಶ್ರೋತ್ರಾದಿವ್ಯಪದೇಶಭಾಜ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾಃ ಸ್ವವೃತ್ತಾ ವಿಷಯಸ್ಯ

ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಾತ್ . ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾಃ . ಏಕಸ್ಯ ಯಾ ವೃತ್ತಿಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಚ,

ನ ತದಿತರೇಷಾಮಪಿ ಯದಿ ಸ್ಯಾದೇತೇನೈವ ವಿಷಯಾವಗಾಹನಂ ಸಿದ್ಧಂ ಕಿಮನೈನ

..

'ಕೃತ್ವಂ' ಇತಿ . ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗತಂ ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲವಿಷಯಲಕ್ಷಣಂ

ಪ್ರಕಾಶ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಂ ನೀತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾದಹಂಕಾರಾದಯೋ ದ್ವಾದಶ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ,

ಸ್ಥಾಪಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಅವಗಾಹನಫಲಮೇತತ್ . ತಸ್ಯಾಂ ಚ ವಿಷಯೋಪಧಾನೋಪರಕ್ತ್ಯಾಂ

ಬುದ್ಧೌ ಪುರುಷ ಉಪಲಭತೇ . ತತ್ರೇದಮುಚ್ಯತೇ - ಬುದ್ಧ್ಯಾಧ್ಯವಸಿತಮರ್ಥಂ

ಪುರುಷ ...ತ ಇತಿ .. 36..

ಕಾರಿಕಾ 37

ನನು ಚ ತುಲೈ ಕರಣತ್ವೇ ಕಿಮಿತ್ಯಹಂಕಾರಾದಯೋ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ .

ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾತ್ತದೇವ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ -

.. ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಭೋಗಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತುರುಷಸ್ಯ ಸಾಧಯತಿ ಬುದ್ಧಿಃ .

ನೈವ ಚ ವಿಶಿನಷ್ಟಿ ಪುನಃ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ .. 37 ...

'ಸರ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಉಪಭೋಗಮುಪಭೋಗಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರತ್ಯುಪಭೋಗಂ .

ದೇವಮನುಷ್ಯತೀರ್ಯಗೋನಿಶು ಯೋ ವಿಷಯಸ್ಯೋಪಭೋಗಸ್ತಂ ಪ್ರತಿ ಸರ್ವಂ

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗತವಿಷಯಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಾಧಯತಿ, ಸಂಪಾದಯತಿ . ಯಸ್ಮಾದ್ಬುದ್ಧಿಃ

ಪ್ರಧಾನಭೂತಾ ಸತೀ ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್, ತಸ್ಮಾತ್ ತಾನಿ ಕರಣಾನಿ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ

(ಯಥಾ ಗ್ರಾಮೇ ಹಿರಣ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಯಂ ಕುಟುಂಬಿನಃ ಪ್ರಧಾನಾಯ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ) .
ಪ್ರಧಾನೋಽಪ್ಯಾಸನ್ನವರ್ತಿತ್ವಾದ್ಭೋಗಪತಯ ಇತಿ ..

'ಸೈವ ಚ ವಿಶಿನಷ್ಟಿ' ಇತಿ . ಯದಾ ತಮಸ್ವತೀ ಬುದ್ಧಿಭವತಿ ತದಾ
ಸರ್ವಮುಪನೀತಂ ಸಂಪಾದಯತಿ . ಯದಾ ಸತ್ತ್ವಾ ದ್ಧಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಭವತಿ, ತದಾ
ಜ್ಞಾನಸಂಗತಾ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಂ ವಿಶಿನಷ್ಟಿ . ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋರ್ವಿಭಾಗಂ
ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನ್ಯತ್ ಪ್ರಧಾನಮನ್ಯಃ ಪುರುಷ ಇತಿ ..

'ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ' . ಸಾಂಸಾರಿಕಜ್ಞಾನಸ್ಯಾವಿಷಯತ್ವಾತ್ .. 37..

ಕಾರಿಕಾ 38

ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಿಣೀತ್ಯುಕ್ತಂ, ತತ್ರ ಕೇ ವಿಶೇಷಾಃ

ಕೇವಿಶೇಷಾಶ್ಚೇತ್ಯತ್ರಾಹ-

.. ತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯವಿಶೇಷಾಃ, ತೇಭ್ಯೋ ಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಪಂಚಭ್ಯಃ .

ಏತೇ ಸ್ಮ ತಾ ವಿಶೇಷಾಃ, ಶಾಂತಾ ಘೋರಾಶ್ಚ ಮೂಢಾಶ್ಚ .. 38 ...

'ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ತೈರ್ನ

ಕಶ್ಚಿದ್ವಿಶಿಷ್ಟತ ಇತ್ಯವಿಶೇಷಾಃ . ಯಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ರಣಾಗ್ರಾವಸ್ಥಿತಂ ತೇಜೋ ನ

ಲಕ್ಷ್ಯತೇ, ನ ಚ ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ, ತದ್ವತ್ ತೇಽಪ್ಯವಿಶೇಷಾಃ ..

'ತೇಭ್ಯೋ ಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಪಂಚಭ್ಯಃ' ಇತಿ . ತನ್ಮಾತ್ರೇಭ್ಯಃ ಪಂಚ

ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯುತ್ಪದ್ಯಂತೇ ..

'ಏತೇ ಸ್ಮ ತಾ ವಿಶೇಷಾಃ' ಇತಿ . ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾದೇಕಗುಣಮಾಕಾಶಮುತ್ಪದ್ಯತೇ .

ಏವಂ ಸ್ವರ್ಭಾದಿತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ ದ್ವಿತ್ರಿಚತುಃಪಂಚಗುಣಾ ವಾಯ್ವಾದಯ ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ

ತೈಶ್ಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ . ವಿಶಿಷ್ಟಂತ ಇತಿ ವಿಶೇಷಾಃ ..

ತೇ ಚ ಕಿಂಸ್ವರೂಪಾ ಇತ್ಯಾಹ- 'ಶಾಂತಾ ಘೋರಾಶ್ಚ ಮೂಢಾಶ್ಚ' ಇತಿ . ಶಾಂತಾಃ

ಸುಖಪ್ರದಾಹ ಘೋರಾ ದುಃಖಪ್ರದಾಃ, ಮೂಢಾ ಮೋಹಪ್ರದಾ ಇತಿ .. 38..

ಕಾರಿಕಾ 39

ಕಿಮೇತಾವಂತ ಏವ ವಿಷೇಷಾ ಉತಾನ್ಯೇಽಪೀತ್ಯಾಹ-

.. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ, ಸಹ ಪ್ರಭೂತೈಸ್ತ್ರಿಧಾ ವಿಶೇಷಾಃ ಸ್ಯುಃ .

ಸೂಕ್ಷ್ಮಾನ್ವೇಷಾಂ ನಿಯತಾ, ಮಾತಾಪಿತೃಜಾ ನಿವರ್ತಂತೇ .. 39 ...

'ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾಃ ಸಂಸಾರಿಣಃ ಶರೀರಸ್ಯಾಶ್ರಯತಾಂ

ಗತಾನ್ವೇಽಪಿ ವಿಶೇಷಾಃ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಸ್ಯಾರಬ್ಧತ್ವಾತ್ ..

'ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ' ಇತಿ . ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ ಷಟ್ . ತತ್ರ ಮಾತೃತೋ ಲೋಮಲೋಹಿತಮಾಂಸಾ

ಪಿತೃತಃ ಸ್ನಾಯ್ವಸ್ಥಿಮಜ್ಜಾನಃ . ತೇಽಪಿ ವಿಶೇಷಾಃ, ತೈಃ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಸ್ಯ

ಷಟ್ಕೋಶಿಕಸ್ಯಾರಬ್ಧತ್ವಾತ್ . ಏತೇ ದ್ವಿವಿಧಾ ವಿಶೇಷಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಃ ..
 'ಸಹಪ್ರಭೂತ್ಯಃ' ಇತಿ . ಯಾನಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಬಾಹ್ಯಾನಿ ಶಾಂತಘೋರಮೂಢಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿ
 ತಾನಿ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಸ್ಯಾವಕಾಶವ್ಯೂಹನಪತ್ತಿಕ್ಷೇದನಧಾರಣಕರ್ತೃತ್ವೇನ
 ಪ್ರಕೃಷ್ಟಭೂತಾನ್ಯುಚ್ಛೇ . ತೈಃ ಸಹ ತ್ರಯೋ ವಿಶೇಷಾಃ ..
 'ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತೇಷಾಂ ನಿಯತಾ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರನಿಯತಂ
 ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ಪ್ರಾಕ್, ತಸ್ಯ ಸಾಂಸರಿಕತ್ವಾತ್ . ಸ್ಥೂಲಶರೀರನಿಯತಂ ತು
 ನಿವರ್ತತೇ,

ತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಮರಣಂ ಪತಿತಸ್ಯ ರಸಭಸ್ಮನಿಷ್ಠಾಂತತ್ವಾತ್ .. 39..

ಕಾರಿಕಾ 40

ಯದೇತತ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ತತ್ಕಥಮುತ್ಪನ್ನಮಿತ್ಯಾಹ-

.. ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಮಸಕ್ತಂ ನಿಯತಮ್ಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ .

ಸಂಸರತಿ ನಿರುಪಭೋಗಂ ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಂ .. 40 ...

'ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರಧಾನೇನಾದಿಸರ್ಗೇ ಪ್ರತಿಪುರುಷಮುತ್ಪಾದಿತತ್ವಾತ್
 ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ . ಅಸಕ್ತಮಪ್ಯಾಹ . ತನ್ನ ಕ್ಷಚಿದ್ವಿಹನ್ಯತೇ, ಪರ್ವತಮಪಿ ಭಿತ್ತ್ವಾ
 ಗಚ್ಛತಿ ..

'ನಿಯತಂ' . ನಿತ್ಯಂ, ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಗಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

ಕಿಂಪರಿಮಾಣಮಿದಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ' ಇತಿ . ಬುದ್ಧಿರಾದಿಯಸ್ಯ
 ತತ್,

ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾಃ ಪರ್ಯಂತಂ ಯಸ್ಯ ತತ್
 ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ .

ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀತ್ಯೇತತ್ಪರಿಮಾಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ

..

'ಸಂಸರತಿ' . ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ..

'ನಿರುಪಭೋಗಂ' ಇತಿ . ಬಾಹ್ಯೇನ ಸ್ಥೂಲಶರೀರೇಣ ವಿಕಲತ್ವಾದ್ವಿಷಯಭೋಗಸಮರ್ಥಂ
 ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ' ಇತಿ . ಧರ್ಮಾದಿಭಿರುಪರಕ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಲಿಂಗಂ' ಇತಿ . ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ಲಯಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಕೃತ್ವಾ .. 40..

ಕಾರಿಕಾ 41

ನನು ಕರಣಮಾತ್ರಮೇವ ಸಂಸರತಿ, ಕಿಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರೇಣೇತ್ಯಾಹ-

.. ಚಿತ್ರಂ ಯಥಾಶ್ರಯಮೃತೇ ಸ್ಥಾಣ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ವಿನಾ ಯಥಾ ಚ್ಛಾಯಾ .

ತದ್ವದ್ವಿನಾಸವಿಶೇಷೈರ್ನ ತಿಷ್ಠತಿ ನಿರಾಶ್ರಯಂ ಲಿಂಗಂ .. 41 ...

'ಚಿತ್ರಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯಥಾ ಕುಡ್ಯಾದಿಕಮಾಶ್ರಯಮೃತೇ ಚಿತ್ರಂ ನ ತಿಷ್ಠತಿ ..
 'ಸ್ಥಾಣ್ವಾದಿಭ್ಯಃ' ಇತಿ . ಆದಿಶಬ್ದೇನ ವೃಕ್ಷಸ್ತಂಬಾದಯಃ .
 'ಪೃಥಗ್ವಿನಾನಾನಾಭಿಸ್ತತೀಯಾನ್ಯತರಸ್ಯಾಂ' ಇತಿ ಪಂಚಮ್ಯಪಿ ಭವತಿ . ತ್ರೈವಿನಾ
 ಯಥಾ ಚ್ಚಾಯಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಪರುಷಾ ವಾ ನ ತಿಷ್ಠತಿ ..
 'ತದ್ವದ್ವಿನಾಂವಿಶೇಷೈರ್ನ ತಿಷ್ಠತಿ ನಿರಾಶ್ರಯಂ ಲಿಂಗಂ' ಇತಿ .
 ಅವಿಶೇಷಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ . ಲಿಂಗಂ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ ಕರಣಮಿಹ ಗೃಹ್ಯತೇ . ನ
 ತಿಷ್ಠತಿ ನಿರಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ . (ತೈರ್ಹಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮಾರಬ್ಧಂ, ತದಭಾವಾತ್ತದಪಿ
 ನಾಸ್ತೀತಿ ನಿರಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್) . ನ ಸಂಸರತಿ . ನ ಚ ನಿರಾಧಾರೇಣ ಕರಣೇನ
 ಪುರುಷಸ್ಯ

ಸಂಯೋಗಃ ಸಂಭವತಿ . ಪುರುಷೋಽಪಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತ್ವಾನ್ನ ಸಂಸರತಿ .. 41..

ಕಾರಿಕಾ 42

ತದೇವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ಕಿಮರ್ಥಂ ಸಂಸರತೀತ್ಯಾಹ-

.. ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುಕಮಿದಂ ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಸಂಗೇನ .

ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಭುತ್ವಯೋಗಾನ್ನಟವದ್ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ ಲಿಂಗಂ .. 42 ...

'ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುಕಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪುರುಷಾರ್ಥೋ ದ್ವಿವಿಧ ಉಕ್ತಃ . ಸ
 ಹೇತುರ್ಯಸ್ಯೇತಿ .

ಸಮಾಸಾಂತಃ ಕಪ್ ..

'ಇದಂ' ಇತಿ . ಮಹದಾದಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ಲಿಂಗಮುಕ್ತಂ, ತನ್ನಟವದವತಿಷ್ಠತೇ .

ಯಥೈಕ ಏವ ನಟಸ್ತಂ ತಂ ವಿಶೇಷಮಾಸ್ಥಾಯ ಯವನಿಕಾಂತೋ ನಿರ್ಗತ್ಯ
 ರಾಜಾಮಾತ್ಯವಿದುಷಕಾದಿಭಾವೇನಾನುವಿದೋವತಿಷ್ಠತೇ, ತಥಾ ಲಿಂಗಮಪಿ ತಂ
 ತಂ

ದೇಹಮಾಸ್ಥಾಯ ದೇವಮನುಷ್ಯತಿಯಗ್ಭಾವೇನ ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ ..

ತದೇವ ಕಥಂ ಭವತೀತ್ಯಾಹ- 'ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಸಂಗೇನ' ಇತಿ . ನಿಮಿತ್ತಂ

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿ, ನೈಮಿತ್ತಿಕಮೂರ್ಧ್ವಾರ್ಥೋಗಮನಾದಿ . ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಚ . ತಯೋಃ

ಪ್ರಸಂಗೇನೇತಿ ..

ಕಿಮೇತತ್ಸರ್ವಮೀಶ್ವರಾತ್ ಕಿಂ ವಾ ಸ್ವಭಾವಾದಿತ್ಯಾಹ- ಪ್ರಕೃತೇಃ ವಿಭುತ್ವಯೋಗಾತ್

ಇತಿ . ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಧಾನಂ, ತಸ್ಯಾ ವಿಭುತ್ವಂ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಂ . ತದ್ಯೋಗಾತ್

ನಟವದ್ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ . ಪ್ರಧಾನೇನೈವ ಹಿ ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ

ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ಲಿಂಗಮುತ್ಪಾದ್ಯ ಧರ್ಮಾದಿಭಿರಧಿವಾಸಯತಿ .

ತದಧಿವಾಸಿತಂ ಚ ನಟವತ್ ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ . ನೇಶ್ವರಾನ್ನ ಸ್ವಭಾವಾದಿತಿ

ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ .. 42..

ಕಾರಿಕಾ 43

ತೇ ಪುನಃ ಕಿಯಂತಃ ಕಿಮಾಶ್ರಿತಾ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಶ್ಚ ಭಾವಾಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ವೈಕೃತಾಶ್ಚ ಧರ್ಮಾದ್ಯಾಃ .

ದೃಷ್ಟಾ ಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ ಕಾರ್ಯಾಶ್ರಯಿಣಃ ಕಲಲಾದ್ಯಾಃ .. 43 ...

'ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಶ್ಚ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯೇ ಪ್ರಾಕೃತಸ್ವಭಾವಾಸ್ತೇ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾ ಉಚ್ಯಂತೇ .

ತೇ ಚ ಕಪಿಲಸ್ಯೈವ ಮಹಾಮುನೇರ್ನಾನ್ಯಸ್ಯ . ತಸ್ಯ ಹ್ಯುತ್ಪದ್ಯಮಾನಸ್ಯೈವಾದಿಸರ್ಗೇ

ಸಹೋತ್ಪನ್ನಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯೈಶ್ಚರ್ಯಸಂಜ್ಞಕಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಭಾವಾಃ . ಯೇ

ತ್ವಾದಿಸರ್ಗಾದುತ್ತರಕಾಲಮುತ್ಪನ್ನಕಾರ್ಯಕಾರಣಾನಾಮಸ್ಮದ್ವಿಧಾನಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕಾ

ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ, ತೇ ವೈಕೃತಾಃ ..

ತೇ ಚ ದ್ವಿವಿಧಾಃ . ಯದಾಹ- 'ಧರ್ಮಾದ್ಯಾ ದೃಷ್ಟಾಃ ಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ

ಕಾರ್ಯಾಶ್ರಯಿಣಶ್ಚ ಕಲಲಾದ್ಯಾಃ' ಇತಿ . ಧರ್ಮಾದಯಶ್ಚತ್ವಾರಃ,

ವಿಪರೀತಾಶ್ಚಾಧರ್ಮಾದಯಶ್ಚತ್ವಾರ ಇತ್ಯಷ್ಟಾಃ . ಏತೇ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ

ಕರಣಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ . ಕಾರ್ಯಂ ಪಂಚ, ಕುಕ್ಷಿಸ್ಥಸ್ಯಾಸ್ಯ ನಿಚ್ಛುರಿತಸ್ಯ

ತು ಕೌಮಾರಯೌವನವಾರ್ಧಕಾನಿ ತ್ರಯಃ, ಇತ್ಯಷ್ಟೌ ಭಾವಾಃ . ತತ್ರ ವೈಕೃತೇ

ಧರ್ಮಾದಿಭಿರಧಿವಾಸಿತಂ ಸಂಸರತೀತಿ ಜ್ಞೇಯಂ .. 43..

ಕಾರಿಕಾ 44

ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಸಂಗೇನೇತ್ಯುಕ್ತಂ . ತದುಭಯಮಪಿ ದರ್ಶಯಿತುಮಾಹ-

.. ಧರ್ಮೇಣ ಗಮನಮೂರ್ಧ್ವಂ, ಗಮನಮಧಸ್ತಾದ್ಭವತ್ಯಧರ್ಮೇಣ .

ಜ್ಞಾನೇನ ಚಾಪವರ್ಗೋ, ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಯತೇ ಬಂಧಃ .. 44 ..

'ಧರ್ಮೇಣ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಧರ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತಮೂರ್ಧ್ವಗಮನಾದಿ ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ . ತತ್ರ

ಧರ್ಮೇಣ ಯಮನಿಯಮಲಕ್ಷಣೇನ ಗಮನಮೂರ್ಧ್ವಮಿತಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಸ್ಯ

ದೇವಾದಿವ್ಯವಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಗಮನಮಧಸ್ತಾದ್ಭವಯಧರ್ಮೇಣ' ಇತಿ . ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಷು ಸ್ಥಿತಿಃ .

ಮಿಶ್ರಾನ್ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ ಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯರ್ಥೋಕ್ತಂ ..

'ಜ್ಞಾನೇನ ಚಾಪವರ್ಗಃ' ಇತಿ . ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಜ್ಞಾನಾಖ್ಯೇನ ಜ್ಞಾನೇನ

ಲಿಂಗಂ ನಿವರ್ತತೇ . ತತಃ ಕೇವಲಃ ಪುರುಷೋ ಭವತಿ ..

'ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಯತೇ ಬಂಧಃ' ಇತಿ . ಜ್ಞಾನವಿಪರ್ಯಯಾದಜ್ಞಾನಾತ್

ಸಂಸಾರಚಕ್ರಬಂಧಃ, ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತನಂ . ಸ ಚ ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಃ

- ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧಃ, ದಕ್ಷಿಣಾಬಂಧಃ, ವಿಕಾರಬಂಧಶ್ಚೇತಿ . ಯೇಷಾಂ

ಪ್ರಕೃತಿರೇವ ಪರತತ್ತ್ವಂ ನಾನ್ಯತ್, ತೇಷಾಂ ಪ್ರಕೃತಿವಾದಿನಾಂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕೋ ಬಂಧಃ .

ಯೇಷಾಮಿಷ್ಟಾಪೂರ್ತಭಾವಿನ ಏವ ದಿವ್ಯಾದಿವ್ಯಮಾನುಷಭೋಗಾಃ ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಇತಿ, ತೇಷಾಂ

ಕರ್ಮವಾದಿನಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಬಂಧಃ . ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತಂ ದಕ್ಷಿಣೇತಿ . ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ-
 ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ತಪಃ ಸತ್ಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಪರಿಪಾಲನಂ .
 ಅತಿಥಿವೈಶ್ವದೇವಂ ಚ ಇಷ್ಟಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ..
 ಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯಃ ಸಭಾ ವಾಪ್ಸ್ಯೋ ದೇವತಾಯತನಾನಿ ಚ .
 ಅನ್ನಪ್ರದಾನಮಾರಾಮಃ ಪೂರ್ತಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ..
 ಯೇಷಾಂ ವಿಕಾರ ಏವೈಶ್ವರ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಇತಿ, ತೇಷಾಂ ವಿಕಾರತ್ವವಾದಿನಾಂ
 ವೈಕಾರಿಕೋ ಬಂಧಃ .. 44..

ಕಾರಿಕಾ 45

.. ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿಲಯಃ, ಸಂಸಾರೋ ಭವತಿ ರಾಜಸಾದ್ಯಾಗಾತ್ .
 ಐಶ್ವರ್ಯಾದವಿಘಾತೋ ವಿಪರ್ಯಯಾತ್ತದ್ವಿಪರ್ಯಾಸಃ .. 45
 'ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ಯೋ ವಿಷಯಾದಿದರ್ಶನಾದ್ವಿರಕ್ತೋ ಯಮನಿಯಮಪರಿಸ್ಥಿತೋ
 ನ ಜ್ಞಾನಂ ಪರ್ಯೇಷತೇ, ತಸ್ಯ ಮೃತಸ್ಯ ವೈರಾಗ್ಯಾದಷ್ಟಾಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಷು
 ಪ್ರಧಾನಾದಿತನ್ಮಾತ್ರಪರ್ಯಂತಾಸು ಲಯಃ, ಸ್ಥೂಲಶರೀರೇಣ ವಿಷಯೋಪಭೋಗನಿಮಿತ್ತೇನ
 ಯೋಗಃ . ತಲ್ಲೇನಶ್ಚಾತ್ಮಾನಂ ಮುಕ್ತಮಿವ ಮನ್ಯತೇ ನ ತು ಮುಕ್ತಂ, ಸರ್ಗಕಾಲೇ
 ಪುನಃ

ಸಂಸರಣಾತ್ . ಯದಾ ತು ಜ್ಞಾನಂ ಪರ್ಯೇಷ್ಯತೇ ತದಾ ಮುಚ್ಯತ ಏವ . ತಥಾ
 ಚೋಕ್ತಂ-

ಜ್ಞಾನಾದಥ ವಿರಾಗಾಚ್ಚ ತಥಾ ಕೃತ್ಸನ್ಯ ಸಂಕ್ಷಯಾತ್ .
 ಇತ್ಯೇವಂ ಜಾಯತೇ ಮೋಕ್ಷೋ ಮುಕ್ತ ಆತ್ಮಸ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ .. ಇತಿ ..
 'ಸಂಸಾರೋ ಭವತಿ ರಾಜಸಾದ್ಯಾಗಾತ್ ಇತಿ . ವೈರಾಗ್ಯವಿಷಯೋಽಶುಭವಿಷಯಾಭಿಷ್ಠಂಗೋ
 ರಾಜಸೋ ರಾಗಃ, ತಸ್ಯ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಾಕ್ಷೇಪಕತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಮಾದ್ಧೇವಾದಿಷ್ಟಯಂ
 ಜನಾದ್ಯಜಿಭಾವೇನ (?) ಸಂಸರತಿ ..
 'ಐಶ್ವರ್ಯಾದವಿಘಾತಃ' ಇತಿ . ಅನೈಶ್ವರ್ಯಾತ್ತದ್ವಿಪರ್ಯಾಸ ಇತಿ . ಅವಿಘಾತವಿಪರ್ಯಾಸೋ
 ವಿಘಾತಃ, ಪ್ರಾರ್ಥಿತಾನಾಮಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಹ . ಮುಕ್ತಿಸ್ತು ದುರೋತ್ಸಾರಿತ್ವೇ .. 45..

ಕಾರಿಕಾ 46

ಏಷಾಮಷ್ಟಾನಾಂ ಬುದ್ಧಿರೂಪಾಣಾಮೇಕೇನ ಮೋಕ್ಷಃ ಸಪ್ತಭಿರ್ಬಂಧಃ ಸಂಸಾರ
 ಇತಿ

ಯದೇತನ್ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಂ ಷೋಡಶಮುಕ್ತಂ ತತ್ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಚತುರ್ವಿಧಮಾಹ -
 .. ಏಷ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗೋ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧ್ಯಾಖ್ಯಃ .
 ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ದೇನ ತಸ್ಯ ಭೇದಾಸ್ತು ಪಂಚಾಶತ್ .. 46
 'ಏಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪ್ರತ್ಯಯಶಬ್ದೇನ ಬುದ್ಧಿರುಚ್ಯತೇ . ತಸ್ಯ ಸರ್ಗೋ
 ಯಃ ಷೋಡಶವಿಧ ಉಕ್ತಃ, ಏಷ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧ್ಯಾಖ್ಯಃ .

ವಿಪರ್ಯಯಾದೀನಾಮಾಖ್ಯಾ ಯಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ . ತತ್ರ
 ವಿಪರ್ಯಯಮಜ್ಞಾನಂ, ಅಶಕ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಾದಿಗಮಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಸತ್ಯಾಮಪ್ಯಧಿಜಿಗಾಂಸಾಯಾ
 ತುಷ್ಟಿಮೋಕ್ಷೋಪಾಯೇಷು ವೈಮುಖ್ಯಂ, ಸಿದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ..
 ತಸ್ಯ ಚತುರ್ವಿಧಸ್ಯ ಪುನಃ ಪಂಚಾಶತ್ ಭೇದಾ ಭವಂತಿ . ಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣೇತ್ಯಾಹ-
 'ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ದೇನ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಸಾಮನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವದ್ವಾರೇಣ
 ವೈಷಮ್ಯಂ ವಿಷಮಭಾವಃ, ಏಕಸ್ಯ ದ್ವಯೋರ್ವಾಧಿಕೈಃಸ್ಯನ್ಯಾನಾಧಿಕ್ಯಂ .
 ಏಕದ್ವಿತ್ರಿಯೋಗೇನ ಷಡ್ವಿಧಂ ವೈಷಮ್ಯಂ . ತೇನ ದ್ವಯೋರ್ವಿಮರ್ದಃ
 ಪರಸ್ಪರಕ್ಷೋಭಃ .
 ತೇನ ಹೇತುನಾ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ .. 46..

ಕಾರಿಕಾ 47

ತಾನ್ ಭೇದಾನ್ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-
 .. ಪಂಚ ವಿಪರ್ಯಯಭೇದಾ ಭವಂತ್ಯಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಕರಣವೈಕಲ್ಯಾತ್ .
 ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಭೇದಾ ತುಷ್ಟಿರ್ನವಧಾಃಷ್ಠಧಾಸಿದ್ಧಿಃ .. 47
 'ಪಂಚ ವಿಪರ್ಯಯಭೇದಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಅಜ್ಞಾನಾಖ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ಗಸ್ಯ ಭೇದಾಃ ಪಂಚ-
 ತಮೋ ಮೋಹೋ ಮಹಾಮೋಹಸ್ತಾಮಿಸ್ತ್ರೋಽನ್ಯತಾಮಿಸ್ತಶ್ಚೇತಿ . ಅತ ಏವ
 ಸಾಂಖ್ಯಪ್ರವಚನೇ
 ಕ್ಲೇಶಾ ಉಚ್ಯಂತೇ . 'ಅವಿದ್ಯಾಸ್ಮಿತಾರಾಗದ್ವೇಷಾಭಿನಿವೇಶಾಃ ಕ್ಲೇಶಾಃ' ಇತಿ .
 ತತ್ರಾವಿದ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರಮುತ್ತರೇಷಾಂ ..
 'ಅಶಕ್ತಿಶ್ಚ' ಇತಿ . ಅಶಕ್ತ್ಯಾಖ್ಯಃ ಸರ್ಗಃ ..
 'ಕರಣವೈಕಲ್ಯಾತ್' ಇತಿ . ಕರಣಂ ಬಾಹ್ಯಮಾಭ್ಯಂತರಂ ಚ .
 ತಯೋರ್ವೈಕಲ್ಯಾದಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಭೇದಾ ಯಸ್ಯಾಃ ಅಶಕ್ತೇಃ ಸಾ ಭವತೀತಿ
 ವಿಭಕ್ತಿಪರಿಣಾಮೇನ ಯೋಜ್ಯಂ . ಕರಣವೈಕಲ್ಯಂ ಚ ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ದೇನ
 ಭವತಿ ..
 'ತುಷ್ಟಿರ್ನವಧಾಃಷ್ಠಧಾ ಸಿದ್ಧಿಃ' . ಇತಿ ತುಷ್ಟಿಸರ್ಗೋ ನವಪ್ರಕಾರಃ,
 ಸಿದ್ಧಿಸರ್ಗೋಽಷ್ಟಪ್ರಕಾರೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಏತ್ಯೈಃ ಸಮುದಾಯೇನ ಪಂಚಾಶದ್ಭೇದಾ
 ಇತಿ .. 47..

ಕಾರಿಕಾ 48

ತಾನವಾಂತರಭೇದಸಹಿತಾನ್ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-
 < ಭೇದಸ್ತಮಸೋಽಷ್ಟವಿಧೋ ಮೋಹಸ್ಯ ಚ, ದಶವಿಧೋ ಮಹಾಮೋಹಃ .
 ತಾಮಿಸ್ತ್ರೋಽಷ್ಟಾದಶಧಾ, ತಥಾ ಭವತ್ಯಂಧತಾಮಿಸ್ತಃ .. 48
 'ಭೇದಸ್ತಮಸಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ತಮ ಇತ್ಯವಿದ್ಯೋಚ್ಯತೇ . ಸಾ ಚೋತ್ತರೇಷಾಂ
 ಪ್ರಸವಭೂಮಿಃ .

ಸಾ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ . ತತ್ತ್ವವೇದಿನಾಂ ಸತ್ಯಪಿ ವೈರಾಗ್ಯೇ ನಾಪವರ್ಗ ಇತಿ,
 ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ . ತತಶ್ಚ ತೇಷಾಮಷ್ಟಾಸ್ತೇವ ಪ್ರಕೃತಿಷು ಲಯೋ ಭವತೀತಿ
 ಅಷ್ಟವಿಧಾ ಅವಿದ್ಯಾ ವಿಷಯಸ್ಯಾಷ್ಟವಿಧತ್ವಾತ್ ..
 ಮೋಹಸ್ಯ ಚೇತಿಶಬ್ದೇನಾಷ್ಟವಿಧೋ ಭೇದ ಇತ್ಯನುವರ್ತತೇ . ಮೋಹ
 ಇತ್ಯಸ್ಮಿತೋಚ್ಯತೇ .
 ದೇವಾ ಅಪಿ ವಿನಾಶಿನೋಽಪಿ, ಅಷ್ಟಗುಣಮೈಶ್ವರ್ಯಮಾಶ್ರಿತಾ ಆತ್ಮಾನಮವಿನಾಶಿನಂ
 ಮನ್ಯಂತೇ . ತತಶ್ಚ ತೇಷಾಮಷ್ಟವಿಧೋ ಮೋಹಃ, ಏಶ್ವರ್ಯಸ್ಯಾಷ್ಟವಿಧತ್ವಾತ್ ..
 'ದಶವಿಧೋ ಮಹಾಮೋಹಃ' ಇತಿ ಸುಖಾನುಶಯೋ ರಾಗೋ ಮಹಾಮೋಹ
 ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .
 ಸ ಚ ದಿವ್ಯಾದಿವ್ಯವಿಷಯೇಷು ವರ್ತಮಾನೋ ದಶವಿಧೋ ಭವತಿ . ತತ್ರ
 ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾಃ ಪಂಚ, ಸುಖೈಕಸ್ವಭಾವತ್ವಾದ್ವಿವ್ಯಾಃ . ಸ್ಥೂಲಾಃ
 ಪೃಥಿವ್ಯಾದಯಃ ಪಂಚ, ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಕತ್ವಾದದಿವ್ಯಾಃ ..
 'ತಾಮಿಸ್ರೋಷ್ವಾದಶಧಾ' ಇತಿ . ದುಃಖಾನುಶಯೋ ದ್ವೇಷಸ್ತಾಮಿಸ್ರ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .
 ಸ ಚಾಷ್ಟಗುಣೈಶ್ವರ್ಯೇ ದಶವಿಧೇ ಚ ವಿಷಯೇ ಪ್ರತಿಭವತೀತ್ಯಷ್ಟಾದಶವಿಧಃ ..
 'ತಥಾ ಭವತ್ಯಂಧತಾಮಿಸ್ರಃ' ಇತಿ . ಯಥಾ ತಾಮಿಸ್ರೋಷ್ವಾದಶಧಾ
 ತಥಾಸಯಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಮರಣತ್ರಾಸೋಽನ್ಧತಾಮಿಸ್ರ ಉಚ್ಯತೇ . ಸ
 ಚಾಷ್ಟಗುಣೈಶ್ವರ್ಯೇ ದಶವಿಧೇ ಚ ವಿಷಯೇ ಪ್ರತಿಭವತೀತ್ಯಷ್ಟಾದಶವಿಧಃ ..
 'ತಥಾ ಭವತ್ಯಂಧತಾಮಿಸ್ರಃ' ಇತಿ . ಯಥಾ ತಾಮಿಸ್ರೋಷ್ವಾದಶಧಾ
 ತಥಾಸಯಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಮರಣತ್ರಾಸೋಽನ್ಧತಾಮಿಸ್ರ ಉಚ್ಯತೇ .
 ಸ ಚಾಷ್ಟಗುಣೈಶ್ವರ್ಯೇ ದಶವಿಧೇ ವಿಷಯ ಏವ ಭವತೀತಿ . ಏವಂ
 ದ್ವಿಷಷ್ಟಿಭೇದಮಜ್ಞಾನಮುಕ್ತಂ .. 48..

ಕಾರಿಕಾ 49

ಅಶಕ್ತಿಃ ಕರಣವೈಕಲ್ಯಾದಿತ್ಯುಕ್ತಂ, ತಸ್ಯಾ ಭೇದಾನ್ ದರ್ಶಯಿತುಮಾಹ-
 .. ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಃ ಸಹ ಬುದ್ಧಿವದೈರಶಕ್ತಿರುಪದಿಷ್ಟಾ .
 ಸಪ್ತದಶಧಾ ಚ ಬುದ್ಧೇರ್ವಿಪರ್ಯಯಾಸ್ತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಿನಾಂ .. 49 ...
 'ಏಕಾದಶ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಏಕಾದಶಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಮೇಕಾದಶೈವೋಪಘಾತಾಃ .
 ಶ್ರೋತ್ರಚಕ್ಷುರ್ಘ್ರಾಣಾನಾಂ ಬಾಧಿಯಾಂಧತ್ವಾಘ್ರಾತ್ಯತ್ವಾನಿ, ವಾಚೋ ಮೂಕತ್ವಂ,
 ಜಿಹ್ವಾಯಾ ಜಾಡ್ಯಂ, ಮನಸ ಉನ್ಮಾದಃ, ಪಾಣಿಪಾದೋಪಸ್ಥಾನಾಂ ಕೌಣ್ಯಪಂಗುತ್ಸಕ್ಲೈಶ್ಚಾನಿ
 ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಕುಷ್ಠಃ, ಪಾಯೋರುದಾವರ್ತ ಇತಿ .
 ಬಾಧಿಯಮಾಂಧ್ಯಾಘ್ರಾತ್ಯತ್ವೇ ಮೂಕತಾ ಜಡತಾ ತಥಾ .
 ಉನ್ಮಾದಕೌಣ್ಯಕುಷ್ಠಾನಿ ಕ್ಲೈಶ್ಚೋದಾವರ್ತಪಂಗುತಾಃ .. ಇತಿ ..
 ಅತ ಇಂದ್ರಿಯವಧಾ ಅಶಕ್ತಿರಿತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಾಃ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯೈಃ ..

'ಸಹ ಬುದ್ಧಿವದ್ಯೈಃ' ಇತಿ . ಬುದ್ಧೇರಪಿ ವಧಾ ಅಶಕ್ತಿರುಪದಿಷ್ಟಾ .. ತೇ ಕಿಯಂತ
 ಇತ್ಯಾಹ- 'ಸಪ್ತದಶದಾ ಚ ಬುದ್ಧೇರ್ವುಪಯಯಾಸ್ತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧೀನಾಂ' ಇತಿ . ತುಷ್ಟಯೋ
 ನವ, ಸಿದ್ಧಯಶ್ಚಾಷ್ಟಿ . ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಂಭಸಾಂ ಯೇ ವಿಪರ್ಯಯಾಸ್ತೇ
 ಸಪ್ತದಶವಿಧಾ

ಬುದ್ಧೇರ್ಜ್ಞೇಯಾಃ . ಏವಮಶಕ್ತಿರಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಭೇದಾ ಯಯಾ ಕ್ರಮಸ್ವಶಕ್ತೋ ಭವತಿ

..

ನನು ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ, ನಾಯಮಿಂದ್ರಿಯವಧಃ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗಃ
 ಕಿಂಚಿದಹಂಕಾರಸರ್ಗ ಇತಿ ಸತ್ಯಂ, ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗತ್ವಾತ್
 ತತ್ಸಗೋಽಪಿ

ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗ ಉಚ್ಯತೇ . ಧರ್ಮೋ ವಾ ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಸರ್ಗಃ .. 49..

ಕಾರಿಕಾ 50

ತುಷ್ಟಿಭೇದಾನಾಹ-

.. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಶ್ಚತಸ್ರಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಭಾಗ್ಯಾಖ್ಯಾಃ .

ಬಾಹ್ಯಾ ವಿಷಯೋಪರಮಾತ್ ಪಂಚ, ನವ ತುಷ್ಟಯೋಽಭಿಮತಾಃ .. 50 ...

'ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ . ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದೀನ್ಯಾಖ್ಯಾ ಯಾಸಾಂ ತುಷ್ಟೀನಾಂ
 ತಾಸ್ತಧೋಕ್ತಾಃ .

ತತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಧಾನಂ . ಸೈವ ವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣಮ್ಯ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಕುರುತ
 ಇತ್ಯೇತಾವನ್ಮಾತ್ರೋಪದೇಶಾತ್ ತುಷ್ಟೋ ಭವತಿ ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಖ್ಯಾ ತುಷ್ಟಿರಂಭ
 ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ಉಪಾದೀಯತೇ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಮೋಕ್ಷೋಽನೇನೇತ್ಯುಪಾದಾನಂ . ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಲಿಂಗಂ
 ಚಾತ್ರ

ದಂಡಾದಿ . ನ ಪ್ರಕೃತಿಜ್ಞಾನಮಾತ್ರೇಣ ಮುಕ್ತಿಃ . 'ಉಪಾದಾನೇನ ಚಾಪರೇ'
 ಇತ್ಯಸ್ಮಾದದ್ವಿತೀಯಾದುಪದೇಶಾದಿಹೈವ ಮುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯೇತಿ ಪರಿತುಷ್ಟಃ
 ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಯಂ

ತಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಾ ಉಪಾದಾನಾಖ್ಯಾ ತುಷ್ಟಿಃ ಸಲಿಲಮುಚ್ಯತೇ ..

ಕಲ್ಪತ ಇತಿ ಕಾಲಾ . ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತೇನ ಲಿಂಗೇನ ಸಂಸರತಾಽಪರೇಣ
 ಮೋಕ್ಷೋ ನ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಮಾತ್ರಾದಿಹೈವ ಜನ್ಮನೀತಿ ತಸ್ಮಾತ್ತತೀಯಾದುಪದೇಶಾತ್
 ತುಷ್ಟೋ ಯಃ ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಸ್ತಸ್ಯ ಕಾಲಾಖ್ಯಾ ತುಷ್ಟಿರೋಧ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ಯಸ್ಯಾಪರಂ ಭಾಗ್ಯಮಸ್ತಿ ತಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಃ, ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಮಾತ್ರೇಣ ನ,
 ಕಶ್ಚಿದ್ವಿಪರೀತಭಾಗಧೇಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತಸ್ಮಾಚ್ಚತುರ್ಥಾದುಪದೇಶಾತ್ ತುಷ್ಟೋ ಯೋ
 ಭಾಗ್ಯಾಪೇಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಸ್ತಸ್ಯ ಚತುರ್ಥೇ ವೃಷ್ಟಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಏತಾಶ್ಚತಸ್ರ
 ಆತ್ಮಾನಮಧಿಕೃತ್ಯ ಭವಂತೀತ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಃ ಆತ್ಮನಾ ಮೋಕ್ಷವ್ಯಮಿತಿ ಕೃತ್ವಾ ..

'ಬಾಹ್ಯವಿಷಯೋಪರಮಾಚ್ಚ' ಇತಿ . ಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯೋ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿರುಪರಮಣಂ ಪಂಚಧಾ

ಭವತಿ . ಆರ್ಜನರಕ್ಷಣಕ್ಷಯಸಂಗಹಿಸಾದೋಷದರ್ಶನಾತ್ . ತತ್ರ ವಿಷಯಾರ್ಜನೇ ಮಹದ್ಬುಃಖಂ ತದಲ್ಪವಿಷಯೇಭ್ಯ ಇತ್ಯಾರ್ಜನದೋಷದರ್ಶನಾನಿವೃತ್ತಸ್ಯ ತುಷ್ಟಿರಿಯಂ

ಪಂಚಮೀ ಸುತಾರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ವಿಷಯಾ ಆರ್ಜಿತುಂ ಶಕ್ಯಾಃ, ರಕ್ಷಣಂ ತು ದುಃಖಂ ಬಹುಭಿಃ ತಜ್ಜನ್ಯಮಾನಾನಾಂ (?) ಸ್ಯಾದಿತಿ ರಕ್ಷಣದರ್ಶನಾನಿವೃತ್ತಸ್ಯ ತುಷ್ಟಿರಿಯಂ ಷಷ್ಟೀ ಸುಪಾರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ

..

ವಿಷಯಾ ಆರ್ಜಿತುಂ ರಕ್ಷಿತುಂ ಕ್ಷಯೇ ಚ ಪ್ರತಿವಿಧಾತುಂ ಶಕ್ಯಾಃ,

ಕಿಂತೂಪಭುಜ್ಯಮಾನಾ ಮಹತೀಮಾತ್ಮನಕ್ತಿಂ ಕುವಂತಿ, ತದಪ್ರಾಪ್ತೌ ಚ ಮಹದ್ಬುಃಖಮಿತಿ

ಸಂಗದೋಷದರ್ಶನಾದುಪರಸ್ತಸ್ಯಾಷ್ಟಮೀ ತುಷ್ಟಿರನುತ್ತಮಾಂಭ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ನರ್ವಂ ಶಕ್ಯಂ ಕಿಂತ್ವನುಪಹತ್ಯ ಭೂತಾನಿ ನ ಭೋಗಃ ಸಂಭವತಿ .

ಭೂತೋಪಘಾತಾನ್ಮಹದನಿಷ್ಕಫಲಮಿತಿ ಹಿಂಸಾದೋಷದರ್ಶನಾದುಪರತಸ್ಯ ತುಷ್ಟಿರಿಯಂ

ನವಮೀ ಉತ್ತಮಾಂಭ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಏತಾಃ ಪಂಚ ವಿಷಯದ್ವಾರೇಣೇತಿ ಭವಂತೀತಿ ಬಾಹ್ಯಾಃ .

ತತ್ಪೂರ್ವಿಕಾಶ್ಚಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಃ, ವಿಷಯೇ ತತ್ತರಸ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತುಷ್ಟ್ಯಸಂಭವಾತ್ ..

ತತ್ರ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಾ ನ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಾ ಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಮಪಿ ಯೋ ವೈಮುಖ್ಯಾನ್ನ

ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ತಸ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಶ್ಚತಸ್ರಃ, ವಿಷಯೋಪರಮಾಚ್ಚ ಬಾಹ್ಯಾಃ ಪಂಚೇತಿ

ನವ ತುಷ್ಟಯಃ . ತಾ ಬುದ್ಧಿವಧಾ ಇತ್ಯುಚಂತೇ . ತೇಷಾಂ ಶಕ್ತೇರಂತರ್ಭವತಿ [?] .

ತಾಸಾಂ ಚತುಷ್ಟಷ್ಟೀನಾಂ ಮಹತ್ಪ್ರಭೃತಯೋ ವಿಪರ್ಯಯೇಣ ಸಂಜ್ಞಾ ತದುಭಯಮಪಿ

ಬುದ್ಧಾವಂತರ್ಭೂತಂ ತತ್ಸರ್ಗತ್ವಾತ್ .. 50..

ಕಾರಿಕಾ 51

ಕತಿಭೇದಾ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಾ ಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯಾಹ-

.. ಊಹಃ ಶಬ್ದೋಽಧ್ಯಯನಂ ದುಃಖವಿಘಾತಾಸ್ತಯಃ ಸುಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ .

ದಾನಂ ಚ ಸಿದ್ಧಯೋಽಷ್ಟೈಃ ಸಿದ್ಧಿಃ ಪೂರ್ವೋಽಜ್ಞುಶಸ್ತಿವಿಧಃ .. 51 ...

'ಊಹಃ ಶಬ್ದೋಽಧ್ಯಯನಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಸಿದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಃ, ತಸ್ಯಾ ಭೇದಾ ಉಪಾಯಭೇದಾತ್ .

ಊಹ ಇತಿ . ಜನ್ಮಾಂತರಸಂಸ್ಕೃತಧಿಯೋ ಯಸ್ಯ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಕಾರಣಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯ
ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ತಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿರೂಹಹೇತುಕಾ ಪ್ರಥಮಾ
ತಾರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ಯಸ್ಯ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಮನ್ಯದೀಯಮಾಕರ್ಣ್ಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ, ಸಾ
ಸಿದ್ಧಿಃ

ಶಬ್ದಹೇತುಕಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ಸುತಾರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ಯಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ್ಯಸಂಬಂಧೇನ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶಬ್ದತೋಽರ್ಥತಶ್ಚಾಧೀತ್ಯ
ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ, ತಸ್ಯಾದ್ಯಯನಹೇತುಕಾ . ಅಧ್ಯಯನೇನ ಹಿ ತತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ .
ಏಷಾ ತೃತೀಯಾ ತಾರವಿ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

'ದುಃಖವಿಘಾತಾಸ್ತ್ರಯಃ' ಇತಿ . ಯೋಽಪ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೇನಾಧಿಭೌತಿಕೇನಾಧಿದೈವಿಕೇನ
ವಾ

ಭಾವಿತಸ್ತದ್ವಿಘಾತಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪರ್ಯೇಷ್ಯತಿ, ಊಹೇನ ಶಬ್ದೇನಾದ್ಯಯನೇನ
ವಾ,

ತಸ್ಯ ತದ್ವಿಘಾತಹೇತುಕಾಃ ಪ್ರಮಾದಪ್ರಮುದಿತಮೋದನಾಖ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ, ಉಪಾಯಸ್ಯ
ತ್ರಿತ್ವಾದಿತಿ .

ಪೂರ್ವಾ ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸಿದ್ಧ್ಯಯಸ್ತಾ ನ ದುಃಖಹೇತುಕಾ ಇತಿ ಬೋಧವ್ಯಾಃ ..

'ಸುಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ' ಇತಿ . ಯೋಽಧಿಗತತತ್ತ್ವಃ ಸುಹೃದಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ

ಜ್ಞಾನಮಧಿಗಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಯ ಸುಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಪೂರ್ವಿಕಾ . ಮಿತ್ರಂ ಹಿ ಸ್ನೇಹಾತ್ ಜ್ಞಾನಂ
ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ಇಯಂ ಸಪ್ತಮೀ ರಮ್ಯಕಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ದಾನಂ ಚ ಸಿದ್ಧಿಹೇತುಃ . ದಾನೇನ ಹ್ಯಾರಾಧಿತೋ ಜ್ಞಾನೀ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ .

ಇಯಮಷ್ಟಮೀ ಸದಾಪ್ರಮುದಿತಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ..

ತದ್ವಿಪರೀತಾ ಅಸಿದ್ಧಯಃ . ಮಂದಬುದ್ಧಿತ್ವಾನೋಹತೇ ಯಸ್ತಸ್ಯಾನೂಹಹೇತುಕಾ
ಅಸಿದ್ಧಿಃ .

ಯಃ ಶಕ್ತೋಽಪಿ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶೃಣ್ವನ್ನಪಿ ಬುದ್ಧಿದೌರ್ಬಲ್ಯಾನ್ನ ಬುದ್ಧ್ಯತಿ ತಸ್ಯ

ಶಬ್ದಹೇತುಕಾ ಅಸಿದ್ಧಿಃ . ಬುದ್ಧಿದೋಷ ಏವಾಯಂ . ಯಸ್ಯ ಗುರುಪೂರ್ವಕಂ
ನಾಧ್ಯಯನಂ

ಬುದ್ಧಿದೋಷಾದೇವ ತಸ್ಯಾನಧ್ಯಯನಹೇತುಕಾ ಅಸಿದ್ಧಿಃ . ನ ಯತ್ರ ಮಿತ್ರಸಂಗ್ರಹೋ
ನ ಚ

ದಾನಮಿತ್ಯಷ್ಟಾವಸಿದ್ಧಯೋ ಬುದ್ಧಿವಧಾ ಅಶಕ್ತಾವಂತರ್ಭೂತಾಃ . ತಾಸಾಂ
ಚಾಸಿದ್ಧೀನಾಂ

ಮೋಷಮುಷ್ಣಾಮಾನೋರಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾಃ [?] ಸಂಜ್ಞಾಃ . ಬುದ್ಧಾವಂತರ್ಭೂತಂ
ತತ್ಸರ್ಗತ್ವಾತ್ ..

'ಸಿದ್ಧೇಃ ಪೂರ್ವೋಽಜ್ಞುಶಸ್ತಿವಿಧಃ' ಇತಿ . ತಸ್ಯಾ ಅಷ್ಟವಿಧಾಯಾಃ ಸಿದ್ಧೇಯಃ
ಪೂರ್ವೋ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ತಿವಿಧ ಉಕ್ತಃ ಸೋಽಜ್ಞುಶ ಇವೇತ್ಯಂಕುಶ
ಉಕ್ತಃ . ತೇನ ಹ್ಯಸ್ವತಂತ್ರೀಕೃತೋ ಲೋಕಃ ಸಂಸಾರಚಕ್ರೇವತಿಷ್ಠತೇ . ತತ್ರ
ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಯತೇ ಬಂಧ ಇತಿ ವಚನಾತ್ ಪಂಚವಿಧಮಜ್ಞಾನಮಂಕುಶಃ .
ಅಶಕ್ತಿಃ

ಕರಣವೈಕಲ್ಯಂ, ತತೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಾಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತ್ಯಂಕುಶಃ . ತುಷ್ಟಿರಪ್ಯಂಕುಶಃ .
ತದಾ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಭಾಗ್ಯಾ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಾ ಇತಿ ವಿಷಯೋಪರಮಾಚ್ಛ
ಮುಕ್ತ

ಇತ್ಯೇತಾವನ್ಮಾತ್ರಾದುಪದೇಶಾತ್ ತುಷ್ಟೋ ನ ಜ್ಞಾನಂ ಪರ್ಯೇಷ್ಯತಿ . ಯದಾ ತು
ಪರ್ಯೇಷ್ಯತಿ

ತದಾನಂಕುಶ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಏತೇ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗಭೇದಾಃ ಪಂಚಾಶತ್ ಪದಾರ್ಥಾಃ,
ಅಸ್ತಿತ್ವಾದಯಶ್ಚ ದಶ . ತೇ ಚಾನ್ಯಾಮೇವ ಸಪ್ತತ್ಯಾಂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ . ತಥಾ ಚಾಹ
ಸಂಗ್ರಹಕಾರಃ-

ಅಸ್ತಿತ್ವಮೇಕತ್ವಮಥಾರ್ಥವತ್ತ್ವಂ ಪಾರಾರ್ಥ್ಯಮನ್ಯತ್ವಮಕರ್ತೃಭಾವಃ .

ಯೋಗೋ ವಿಯೋಗೋ ಬಹವಃ ಪುಮಾಂಸಃ ಸ್ಥಿತಿಃ ಶರೀರಸ್ಯ ಚ ಶೇಷವೃತ್ತಿಃ .. ಇತಿ

ಏಕತ್ವಮರ್ಥವತ್ತ್ವಂ ಪಾರಾರ್ಥ್ಯಂ ಚೇತಿ ಪ್ರಧಾನಮಧಿಕೃತ್ಯೋಕ್ತಂ .

ಅನ್ಯತ್ವಮಕರ್ತೃತ್ವಂ ಬಹುತ್ವಂ ಚೇತಿ ಪುರುಷಮಧಿಕೃತ್ಯ . ಅಸ್ತಿತ್ವಂ ಯೋಗೋ
ವಿಯೋಗಶ್ಚೇತ್ಯುಭಯಮಧಿಕೃತ್ಯ . ಸ್ಥಿತಿಮೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಮಧಿಕೃತ್ಯ . ವಕ್ಷ್ಯತಿ-

'ತಿಷ್ಠತಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಶಾತ್' ಇತಿ . ಏತೇ ಷಷ್ಠಿ ಪದಾರ್ಥಾಃ, ತದರ್ಥಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ
ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ .. 51..

ಕಾರಿಕಾ 52

ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ ಲಿಂಗಂ ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಸಂಸರತೀತ್ಯುಕ್ತಂ, ತತ್ರ ಕಿಂ ಭಾವಾ
ಅಪಿ ಪೂರ್ವಮುತ್ಪನ್ನಾಃ ಕಿಂ ಲಿಂಗಮೇವೇತ್ಯತ್ರಾಹ-

.. ನ ವಿನಾ ಭಾವೈರ್ಲಿಂಗಂ, ನ ವಿನಾ ಲಿಂಗೇನ ಭಾವನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ .

ಲಿಂಗಾಖ್ಯೋ ಭಾವಾಖ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾದ್ವಿಧಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಸರ್ಗಃ .. 52 ...

'ನ ವಿನಾ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯದಿ ಭಾವಾ ನ ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಾಸ್ತೈರ್ವಿನಾ ಲಿಂಗಮಪಿ ನಾಸ್ತಿ

ಸಂಸರಣಾರ್ಥಂ ಲಿಂಗಂ ಸಂಸಾರನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ಭಾವಾಃ ..

'ನ ವಿನಾ ಲಿಂಗೇನ ಭಾವನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ' ಇತಿ . ಲಿಂಗಂ ವಿನಾ ನ ಭಾವನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ,

ಲಿಂಗಾಶ್ರಿತತ್ವಾದ್ಭಾವಾನಾಂ . ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಲಿಂಗಾಖ್ಯೋ ಭಾವಾಖ್ಯಶ್ಚ

ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಃ ಪ್ರಧಾನತ್ವಾತ್ ಸರ್ಗೋ ಭವತೀತಿ . ಸೃಜ್ಯತ ಇತಿ ಸರ್ಗಃ .. 52..

ಕಾರಿಕಾ 53

ಯಥಾ ದ್ವಾವೇತೌ ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನೌ ತಥ ಭೂತಸರ್ಗೋಽಪೀತಿ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಅಷ್ಟವಿಕಲ್ಪ ದೈವಸೈರ್ಯಗ್ಯೋನ್ಯಶ್ಚ ಪಂಚಧಾ ಭವತಿ .

ಮಾನುಷ್ಯಚೈಕವಿಧಃ, ಸಮಾಸತೋ ಭೌತಿಕಃ ಸರ್ಗಃ .. 53 ...

'ಅಷ್ಟವಿಕಲ್ಪಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ದೇವಾನಾಮಯಂ ದೈವಃ . ಸೋಽಷ್ಟವಿಧಃ . ತದ್ಯಥಾ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ, ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಃ, ಸೌರಃ, ಆಸುರಃ, ಗಾಂಧರ್ವಃ, ಯಾಕ್ಷಃ, ರಾಕ್ಷಸಃ,

ಪೈಶಾಚಶ್ಚೇತಿ ..

'ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನ್ಯಶ್ಚ ಪಂಚಧಾ ಭವತಿ' ಇತಿ . ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನೀನಾಮಯಂ

ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನ್ಯಃ .

ಪಶುಮೃಗಪಕ್ಷಿಸರೀಸೃಪಸ್ಥಾವರಭೇದಾತ್ ಪಂಚವಿಧಃ . ತತ್ರ ಗವಾದ್ಯಾ

ರಾಸಭಾಂತಾಃ ಪಶವಃ . ಸಿಂಹಾದ್ಯಾ ಬಿಡಾಲಾಂತಾ ಮೃಗಾಃ . ಹಂಸಾದ್ಯಾ

ಮಶಕಾಂತಾಃ

ಪಕ್ಷಿಣಃ . ಸರ್ಪಾದಯಃ ಕೃಮ್ಯಂತಾಃ ಸರೀಸೃಪಾಃ . ವೃಕ್ಷಾದಯಃ ಸ್ಥೂಣಾಂತಾಃ

ಸ್ಥಾವರಾ ಇತಿ ..

'ಮಾನುಷ್ಯಶ್ಚೈಕವಿಧಃ' ಇತಿ . ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಯಂ ಮಾನುಷ್ಯಃ .

ಏವಂವಿಧಸಂಸ್ಥಾನಸೈಕವಿಧತ್ವಾತ್ . ಬ್ರಾಹ್ಮಾದಿಭೇದೋಽಪಿ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಸಾಂ

ವಿಕಲ್ಪಾತ್ ಕಾಲವ್ಯವಹಾರನಿಮಿತ್ತಂ ..

'ಸಮಾಸತಃ' ಇತಿ . ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ . ವಿಸ್ತರಂ ...ತಸ್ತಸೈವ (?) -

ಜರಾಯುಜಾಂಡಜೋಷ್ಮಜೋದ್ಭಿಜ್ಜಾಖ್ಯಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಭೇದಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರೇ

ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ .

ಉದ್ಭಿಜ್ಜಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಃ ..

'ಭೌತಿಕಃ ಸರ್ಗಃ' ಇತಿ . ಭೂತೇಷು ಭವೋ ಭೌತಿಕಃ, ಲೋಕೋತ್ಪಾದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ಸ ಚ ದ್ವಿವಿಧಃ .. 53..

ಕಾರಿಕಾ 53

ಸ್ಥೂಲಶರೀರೇ ಸತ್ತ್ವಯಿ ಕಶ್ಚಿದೇವ ಕ್ವಚಿದಧಿಕೈನ ವರ್ತತ ಇತಿ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಊರ್ಧ್ವಂ ಸತ್ತ್ವ ವಿಶಾಲಸ್ತಮೋವಿಶಾಲಶ್ಚ ಮೂಲತಃ ಸರ್ಗಃ .

ಮಧ್ಯೇ ರಜೋವಿಶಾಲೋ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಃ .. 54 ...

'ಊರ್ಧ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಯಸ್ಯ ಸರ್ಗಸ್ಯ ಸ್ತಂಬಶ್ಚ ತೃಣವಿಟಪಪರ್ಯಂತಃ,

ಸ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಃ ಸರ್ಗಃ . ಸ ಊರ್ಧ್ವಃ ಸತ್ತ್ವ ವಿಶಾಲಃ . ಊರ್ಧ್ವಂ

ದೇವಲೋಕಸ್ತಸ್ಯೋತ್ಕೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ ತತ್ರ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ದೇವಲೋಕಸ್ಯ

ಸತ್ತ ಬಹುಲತ್ವಾತ್ ..

'ತಮೋವಿಶಾಲಶ್ಚ ಮೂಲತಃ ಸರ್ಗಃ' ಇತಿ . ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನೋ ಮೂಲಂ,
ತನ್ಯಾಧಮತ್ವಾತ್ .

ತಸ್ಮಿನ್ ಮೂಲೇ ತಮೋಽಧಿಕಂ ತಮೋಬಹುಲತ್ವಾತ್ ..

ಮಧ್ಯೇ ರಜೋವಿಶಾಲಃ' ಇತಿ . ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ ಮಧ್ಯೇ . ಉತ್ತರಾಧರಭಾವಾತ್
ತತ್ರ

ದುಃಖಬಹುಲತ್ವಾತ್ .. 54..

ಕಾರಿಕಾ 55

ಯದಿ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಲಿಂಗಂ ಸಂಸರತಿ, ತದೇವ ತರ್ಹಿ ಸಾಂಸಾರಿಕಂ ಸುಖಂ
ದುಃಖಂ

ವಾಪ್ನೋತಿ, ತಸ್ಯೈವ ಸಾಂಸಾರಿಕತ್ವಾದಿತ್ಯಾಹ-

.. ತತ್ರ ಜರಾಮರಣಕೃತಂ ದುಃಖಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಚೇತನಃ ಪುರುಷಃ .

ಲಿಂಗಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತೇಸ್ತಸ್ಮಾದ್ ದುಃಖಂ ಸ್ವಭಾವೇನ .. 55 ...

'ತತ್ರ' ಇತ್ಯಾದಿ . ತೇಷು ಲೋಕೇಷು ಜರಾಮರಣಕೃತಮಿತಿ ಚತುರ್ದುಃಖೋಪಲಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ

ಗರ್ಭದುಃಖಂ, ಜನ್ಮದುಃಖಂ, ಜರಾದುಃಖಂ, ಮರಣದುಃಖಮಿತಿ . ತತ್ರ

ಮಾತುಃ ಕುಕ್ಷೌ ಅಂಧತಮಸೀವ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ ಸಂಕುಚನಪ್ರಸಾರಣದುಃಖಂ

ಗರ್ಭದುಃಖಂ . ಜಾಯಮಾನಸ್ಯ ಮಾತುರುದರಾನ್ನಿರ್ಗಚ್ಛತೋ ಜನ್ಮದುಃಖಂ . ವ

...ಪಾಲತಸ್ವಲನಾದಿದುಃಖಂ ಜರಾದುಃಖಂ . ಮರಣಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ

ತ್ಯಜತೋ ಮರಣದುಃಖಂ . ಏತತ್ತ್ವಾ ಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ ದುಃಖೇಽನ್ತರ್ಭೂತಮಪ್ರೀತದುಃಖಂ

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಧ್ಯವಸಿತಂ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ತಸ್ಯ ಚೇತನತ್ವಾತ್, ನ ತು

ಲಿಂಗಮಚೇತನತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ ..

ಕಿಯಂತಂ ಕಾಲಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಲಿಂಗಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತೇಃ' ಇತಿ .

ಯಾವಲ್ಲಿಂಗಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತಿಸ್ತಾವದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತಸ್ಯ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಃ

ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಜ್ಞಾನಾತ್ . ಯತಶ್ಚೈವಂ ತಸ್ಮಾದ್ಧುಃಖಂ ಸ್ವಭಾವೇನ .

ಲಿಂಗಗರ್ಭಾದ್ಯವಸ್ಥಾಸು ಸ್ವಭಾವತೋ ದುಃಖಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಲೋಕತ್ರಯೇ
ಸುಖಮಪಿ

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ, ತನ್ನೋಕ್ತಂ ತಸ್ಯಾನಿಯತತ್ವಾತ್ . ಜರಾದಿದುಃಖಂ ತು ನಿಯತಮಿತಿ ..

55..

ಕಾರಿಕಾ 56

ಯೋಽಯಂ ಭಾವಲಿಂಗಭೂತತತ್ತ್ವರ್ಗಃ ಸ ಕಿಮೀಶ್ವರಾತ್, ಯಥೋಚ್ಯತೇ-

ಈಶ್ವರಪ್ರೇರಿತೋ ಗಚ್ಛೇತ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ವಾ ಶ್ವಭ್ರಮೇವ ವಾ .

ಇತಿ, ಕಿಂ ವಾ ಪುರುಷಾತ್, ಯಥೋಚ್ಯತೇ-

ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಂ .

ಇತಿ, ಕಿಂ ವಾ ಸ್ವಭಾವಾತ್, ಯಥೋಚ್ಯತೇ-

ಸ್ವಭಾವಿಕಮೇವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗನ್ನಹಿ ಮರುದಾದಯಃ ಕೇನಚಿತ್ ಕ್ರಿಯಂತೇ .

ಇತ್ಯತ್ರಾಹ-

.. ಇತ್ಯೇಷ ಪ್ರಕೃತಿಕೃತೋ ಮಹದಾದಿವಿಶೇಷಭೂತಪರ್ಯಂತಃ .

ಪ್ರತಿಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇವ ಪರಾರ್ಥ ಆರಂಭಃ .. 56 ..

'ಇತ್ಯೇಷ ಪ್ರಕೃತಿಕೃತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಆರಭ್ಯತ ಇತ್ಯಾರಂಭಃ . ಪ್ರಕೃತಿಕೃತ

ಇತಿ ಪ್ರಧಾನಕೃತಃ, ನೇಶ್ವರಾದಿಕೃತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಲೋಕತ್ರಯಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಂ

ಭವತಿ, ತಚ್ಚ ತ್ರಿಗುಣಾಯಾ ಏವ ಪ್ರಕೃತೇರುತ್ಪದ್ಯತೇ . ನಪೈ ಸ್ವಭಾವಿಕಂ,

ವಿಪರೀತಗುಣದೋಷಪ್ರಸಂಗಾದ್ದೇಶಾನಿಯಮಯೋಗಾಚ್ಚ ..

ಸ ಕಿಂಸ್ವರೂಪ ಇತ್ಯಾಹ- 'ಮಹದಾದಿವಿಶೇಷಭೂತಪರ್ಯಂತಃ' ಇತಿ .

ಬುದ್ಧಿರಾದಿಯಸ್ಯಾರಂಭಸ್ಯ . ಭೂತಾನಿ ಲೋಕತ್ರಯೇ ಯಾನ್ಯಭಿನ್ನಸಂಸ್ಥಾನಾನಿ

ಸ್ಥೂಲಶರೀರಾಖ್ಯಾನಿ . ವಿಷಯಾಶ್ಚ . ಬಾಹ್ಯಾಶ್ಚ ವಿಷಯಾಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ ಸ್ಥೂಲಾಃ .

ತೇ ಪರ್ಯಂತೇಽವಸಾನೇ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ . ಅನೇನ ಭಾವಲಿಂಗಭೂತಸರ್ಗಾಖ್ಯಾಸ್ತ್ರಯ

ಆಖ್ಯಾತಾಃ ..

ಕಿಮರ್ಥಮಯಂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾರಂಭ ಇತ್ಯತ್ರಾಹ- 'ಪ್ರತಿಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ'

ಇತಿ . ಏಕೈಕಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಿಮುಕ್ತಾರ್ಥಮಾರಂಭಃ, ಪುರುಷಾಣಾಂ

ಬಹುತ್ವಾತ್ . ಭಾವನರ್ಗೇ ಭೂತನರ್ಗೇ ಚಾನೇಕ ಇತಿ ದರ್ಶಯತಿ . ತಥಾಹಿ

ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ

ವಿಷಯೋಪಭೋಗಾರ್ಥಂ ಚಾಯಮಾರಂಭ ಇತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ . ಪ್ರಧಾನೇನ ಹಿ

ಪುರುಷಾರ್ಥಃ

ಕರ್ತವ್ಯಃ . ಸ ಚ ದ್ವಿವಿಧಃ . ವಿಷಯೋಪಭೋಗಃ ಕೈವಲ್ಯಂ ಚ . ತದುಭಯಂ

ಕೃತ್ವಾ ನಿವರ್ತತ ಇತಿ ..

'ಸ್ವಾರ್ಥಃ' ಇತಿ . ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ದೇವದತ್ತಸ್ವಾರ್ಥ ಏವ ಪರಾರ್ಥೋ ರಹಿತಂ

ಪ್ರವರ್ತತೇ ನ ಪರಸ್ತಪಸ್ತಕರೋತಿ (?) ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ .. 56..

ಕಾರಿಕಾ 57

ನನು ಚ ಸಚೇತನಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಿಕಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ಭವತಿ,

ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಚೇತನತ್ವಾತ್ಕಥಂ ಲೋಕತ್ರಯೇ ಪುರುಷಂ ವಿಷಯೈಃ ಸಂಯೋಜ್ಯ

ಧ್ಯಾನೇನ

ವಿಪ್ರಮೋಚ್ಯ ನಿವರ್ತೇತ . ಕಥಮೇವಂವಿಧಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ . ನಾಯಂ ನಿಯಮಃ,

ಅಚೇತನಾನಾಮಪಿ ಲೋಕೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿದರ್ಶನಾತ್ . ಯದಾಹ-
 .. ವತ್ಸವಿವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಂ ಕ್ಷೀರಸ್ಯ ಯಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಜ್ಜಸ್ಯ .
 ಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷನಿಮಿತ್ತಂ ತಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ .. 57 ...
 'ವತ್ಸವಿವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ವತ್ಸಸ್ಯ ವಿವೃದ್ಧಿಃ ಪುಷ್ಟಿಃ . ತಸ್ಯಾ
 ನಿಮಿತ್ತಂ ..

'ಕ್ಷೀರಸ್ಯ ಯಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಜ್ಜಸ್ಯ' ಇತಿ . ಅಚೇತನಸ್ಯ . ಯಥಾ
 ತೃಣದಿಕಮಚೇತನಂ ಗವಾಶಿತಂ ಪೀತಂ ಚ, ವತ್ಸಸ್ಯ ಪುಷ್ಟಿಃ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ,
 ಕ್ಷೀರಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣಮತಿ ಕೃತಾರ್ಥಂ ಚ ನಿವರ್ತತ ಇತಿ .. 57..
 ಕಾರಿಕಾ 58

ಯದಿ ಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಕ್ ಪುರುಷಸ್ಯ
 ಕೈವಲ್ಯಂ ಸ್ಥಿತಮೇವ, ತತ್ ಕಿಂ ತೇನ ಪ್ರವೃತ್ತೇನ? ತಥಾ ಚಾಹುಃ -
 ಮದ್ವಾರ್ಥಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತಃ ಕಶ್ಚಿದ್ ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯಾಶೇ ತು ಮಾಕ್ಷಿಕಂ .
 ಅಕ್ಕೇ ಚೇನ್ಮದು ವಿಂದೇತ ಕಿಮರ್ಥಂ ಪರ್ವತಂ ವೃಜೇತ್ .. ಇತಿ ..
 ಅತ್ರಾಹ-

.. ಔತ್ಸುಕ್ಯನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಯಥಾ ಕ್ರಿಯಾಸು ಪ್ರವರ್ತತೇ ಲೋಕಃ .
 ಪುರುಷಸ್ಯ ವಿಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದ್ವದವ್ಯಕ್ತಂ .. 58 ...
 'ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯಥೌತ್ಸುಕ್ಯನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮಭಿಮತಕ್ರಿಯಾಸು ಲೋಕಃ
 ಪ್ರವರ್ತತೇ, ತದ್ವತ್ ಪ್ರಲಯಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಪುರುಷೋಽಪಿ ಮೋಕ್ಷನಿಮಿತ್ತಂ
 ಯದೌತ್ಸುಕ್ಯಂ
 ತನ್ನಿವೃತ್ತಯೇ ಪ್ರವರ್ತಯೇತ್ಪ್ರಧಾನಮಿತಿ .. 58..
 ಕಾರಿಕಾ 59

ಉದಾಹರಣಾಂತರಮಾಹ-
 .. ರಂಗಸ್ಯ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ನರ್ತ್ತಕೇ ಯಥಾ ನೃತ್ತಾತ್ .
 ಪುರುಷಸ್ಯ ತಥಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ವಿನಿವರ್ತತೇ ಪ್ರಕೃತಿಃ .. 59 ...
 'ರಂಗಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ . ನೃತ್ಯತೀತಿ ನರ್ತ್ತಕೇ . ಸಾ ತಥಾ ರಂಗಸ್ಯ ನೃತ್ತಂ
 ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ತಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತ್ಯಾನಿವರ್ತತೇ ವಿರಮತಿ, ದೃಷ್ಟಾಹಮನೇನೇತಿ
 ಕೃತಪ್ರಯೋಜನಾ ಸತೀ, ತಥಾ ಪುರುಷಸ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಸಂಪ್ರಕಾಶ್ಯ ದೇವಾದಿಭಾವರೂಪಂ
 ಗತಾ ನಿವರ್ತತೇ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಧಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .. 59..
 ಕಾರಿಕಾ 60

ನನು ಚ ನಟೀ ರಂಗಾತ್ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಸಾಧಯತಿ, ಪ್ರಕೃತೇಸ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥಃ
 ಸ್ವಾರ್ಥೋ
 ಯೇನೈವಮಾಚರಯತೀತ್ಯಾಹ-

.. ನಾನಾವಿದ್ಯೈರುಪಾಯೈರುಪಕಾರಿಣ್ಯನುಪಕಾರಿಣಃ ಪುಂಸಃ .

ಗುಣವತ್ಯಗುಣಸ್ಯ ಸತಸ್ತಸ್ಯಾರ್ಥಮಪಾರ್ಥಕಂ ಚರತಿ .. 60 ...

'ನಾನಾವಿದ್ಯೈಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪೂರ್ವಂ ಸಪ್ತಭಿರ್ಧರ್ಮಾದಿಭಿರುಪಾಯೈಸ್ತ್ರಿಷು
ವಿಷಯೇಷ್ವಾತ್ಮನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯುಪಕಾರಿಣೀ, ತದನಂತರಮೇಕೇನ ಜ್ಞಾನಾಖ್ಯೇನ
ಕೈವಲ್ಯಂ ಕುರ್ವಾಣೋಪಕಾರಿಣೀ ಭವತಿ ..

'ಅನುಪಕಾರಿಣಃ ಪುಂಸಃ' ಇತಿ . ನ ಪುಮಾಂಸ್ತಾಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಕರೋತಿ, ಅಹಮನಯೋಪಕೃತ
ಇತಿ . ಪುನಸ್ಸಾ ತಮುಪಕರೋತಿ ..

ನಾಸೌ ತಾಮಿತ್ಯಾಹ - ' ಗುಣವತ್ಯಗುಣಸ್ಯ ಸತಃ' ಇತಿ . ಗುಣಸತ್ತ್ವಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಃ

ಸಕ್ರಿಯಾ, ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ ಪುರುಷೋ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಇತಿ . ತಸ್ಯಾರ್ಥಮಪಾರ್ಥಕಂ
ಚರತಿ .

ತಸ್ಯ ಪುಂಸೋಽರ್ಥೋ ದ್ವಿವಿಧಃ- ವಿಷಯೋಪಭೋಗಃ ಕೈವಲ್ಯಂ ಚ . ತನ್ನಿರರ್ಥಕಂ
ಕರೋತಿ, ಯತಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಃ . ವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ದರ್ಶಯತಿ
ನತ್ವವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾ .. 60..

ಕಾರಿಕಾ 61

ತಥಾಹಿ - ಗುಣಾನಾಂ ಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ . ಕುತಶ್ಚ ನಾ ನ

ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ, ಪುಮಾನಪಿ ನ ಸರ್ವಥಾ ಪಶ್ಯತಿ ? ತಥಾ
ಚಾಹುಃ-

ಗುಣಾನಾಂ ಪರಮಂ ರೂಪಂ ನ ದೃಷ್ಟಿಪಥಮೃಚ್ಛತಿ .

ಯತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಪಥಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತನ್ಮಾಯಾವಸ್ತು ತುಚ್ಛಕಂ .. ಇತಿ . ಅತ್ರಾಹ -

.. ಪ್ರಕೃತೇಃ ಸುಕುಮಾರತರಂ ನ ಕಿಂಚಿದಸ್ತೀತಿ ಮೇ ಮತಿರ್ಭವತಿ .

ಯಾ ದೃಷ್ಟಾಸ್ತೀತಿ ಪುನರ್ನ ದರ್ಶನಮುಪೈತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ .. 61 ...

'ಪ್ರಕೃತೇಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಸುಕುಮಾರತರಮಿತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಮಿತರತ್ . ಏತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ-

ಪ್ರಾಗ್ವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ನ ತ್ವವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾಪಿ, ಯೇನ ಜ್ಞಾನಾವಸ್ಥಾಯಾಂ

ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮತಿರ್ಭವತಿ ಮಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಂ ನ ಕಿಂಚಿದಪರಮಸ್ತಿ ಯದ್ವಷ್ಟವ್ಯಂ

ಪುರುಷೇಣ ..

('ಯಾ ದೃಷ್ಟಾಽಸ್ಮಿ' ಇತಿ . ಸಾ ಪ್ರಕೃತಿರ್ವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮನಾ ಚ) ದೃಷ್ಟಾಹಮನೇನೇತಿ

ನ ಪುನರ್ದರ್ಶನಮುಪೈತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ, ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಭಾವಾತ್ . ತತಶ್ಚೈವಂ ಸರ್ವಥಾ

ಪ್ರಕೃತಿರಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ, ಪುರುಷಶ್ಚೈತಾಂ ಸರ್ವಥಾ ಪಶ್ಯತಿ .. 61..

ಕಾರಿಕಾ 62

ತಸ್ಮಾನ್ನ ಪುರುಷಸ್ಯ ಬಂಧೋ ನಾಪಿ ಸಂಸರಣಂ ಮೋಕ್ಷೋ ವೇತ್ಯಾಹ-

.. ತಸ್ಮಾನ್ನ ಬಧ್ಯತೇಽದ್ಧಾ ನ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪಿ ಸಂಸರತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ .

ಸಂಸರತಿ ಬದ್ಯತೇ ಮುಚ್ಯತೇ ಚ ನಾನಾಶ್ರಯಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ .. 62 ...

'ತಸ್ಮಾನ್ನ ಬದ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಬಂಧಾಭಾವಾನ್ನ ಬದ್ಯತೇ . ಪುರುಷಸ್ಯಾಪಿ ಕಾರ್ಯತ್ವಾದ್ಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ . ನ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ತಸ್ಯಾ ಬಂಧನಾತ್ . ನಾಪಿ ಸಂಸರತಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತ್ವಾತ್ . ಕಶ್ಚಿದಿತಿ ಪುರುಷ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ..

ಕಸ್ಯ ತರ್ಹಿ ಬಂಧಾದಯ ಇತ್ಯಾಹ- ಸಂಸರತಿ ಬದ್ಯತೇ ಮುಚ್ಯತೇ ಚ ಪ್ರಕೃತಿರಿತಿ . ನನು ಚ ತಸ್ಯಾಃ ಸುಕುಮಾರತ್ವಾದ್ಬಂಧಾದಯೋ ನ ಸಂಭವಂತ್ಯೇವೇತ್ಯತ್ರಾಹ- ನಾನಾಶ್ರಯೇಷುರಭಿವಚ್ಯತೇ (?) . ತತ್ರಾಶ್ರಯಾಃ ಭಾವಲಿಂಗಭೂತಾಸ್ಸರ್ಗಾಃ . ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷವನ್ನಾನಾವಿಧಾಃ .. 62..

ಕಾರಿಕಾ 63

ತತಶ್ಚ ನಾನಾಶ್ರಯತ್ವಾದೇವ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ರೂಪೈಃ ಸಪ್ತಭಿರೇವ ತು ಬಧ್ನಾತ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ .

ಸೈವ ಚ ಪುರುಷಾರ್ಥಂಪ್ರತಿ ವಿಮೋಚಯತ್ಯೇಕರೂಪೇಣ .. 63 ...

'ರೂಪೈಃ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಧರ್ಮಾದಯೋ ಬುದ್ಧೇ ರೂಪಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿ . 'ಸಪ್ತಭಿಃ' . ಜ್ಞಾನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತೇ ಚ ಪ್ರಕೃತೇರಾತ್ಮಭೂತಾಃ . ಸೈವಾತ್ಮನೈವ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ಲಿಂಗಂ ಬಧ್ನಾತಿ . ಬಂಧಶ್ಚ ತ್ರಿವಿಧಃ . ತಚ್ಚ ಲಿಂಗಂ ಭಾವಾದಿಭಿರಧಿವಾಸಿತಮರ್ಥಮೇವ . ಸಂಸರತೀತಿ . ಪ್ರಕೃತಿರೇವ ಸಂಸರತಿ ..

ಸೈವ ಚ ಇತಿ . ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರತಿ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ

ವಿಮೋಚಯತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ..

'ಏಕರೂಪೇಣ' ಇತಿ . ಏಕಂ ಚ ತದ್ರೂಪಂ ಚೇತಿ . ಜ್ಞಾನಾಖ್ಯೇನ ರೂಪೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ . ಯಂ

ಪುರುಷಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪಾದಯತಿ ತಂ ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಕ್ತಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಂಹರತೀತ್ಯರ್ಥಃ

ನಹಿ ಧರ್ಮಾದಯಃ ಪುರುಷಧರ್ಮಾ ಯಸೈರ್ಬದ್ಯತೇ . ನಾಪಿ ಸಂಸರತಿ,

ಅಲಿಂಗಭಾವತ್ವಾತ್ . ನಾಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ, ತಸ್ಯ ಬಂಧನತ್ವಾತ್ .. 63..

ಕಾರಿಕಾ 64

ತದೇವಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕಥಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಯೇನ ಮೋಚಯತೀತ್ಯಾಹ-

.. ಏವಂ ತತ್ತ್ವಾ ಭ್ಯಾಸಾನಾನ್ಮಿಸ್ಮಿ ನ ಮೇ ನಾಹಮಿತ್ಯಪರಿಶೇಷಂ .

ಅವಿಪರ್ಯಯಾದ್ವಿಶುದ್ಧಂ ಕೇವಲಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ .. 64 ...

'ಏವಂ ತತ್ತ್ವಾ ಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ . ಏವಮಿತಿ ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣೇ ಯೋಜ್ಯಂ . ತತ್ತ್ವಾನಿ ಪಂಚವಿಂಶತಿಃ . ತೇಷಾಂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಸ್ವರೂಪೇಣಾಭ್ಯಸನಮಭ್ಯಾಸಃ . ಯದೇತತ್

ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ಭೌತಿಕಂ ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನ ಭವಾಮಿ, ಅಪಿ ತು ಪ್ರಕೃತಿಃ ..

ನ ಮೇ ಇತ್ಯಾದಿ . ನ ಮಮೇದಮಪಿ ತು ಪ್ರಕೃತೇಃ ..

ನಾಹಮಿತಿ . ನಾಪ್ಯಹಂ ಪ್ರಕೃತಿರಿತ್ಯೇವಂ ತತ್ತ್ವಾ ಭ್ಯಾಸಾತ್ . ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾತ್ -

ಅವಿಪರ್ಯಯಾದಹಮಿತ್ಯಮಾನಸಂಶಯಾತ್ ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ..

ಈದೃಶಮಿತ್ಯಾಹ- 'ಅಪರಿಶೇಷಂ' ಇತಿ . ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ವಿಶುದ್ಧಂ ಸಂಸಾರಮಲಾಪಗಮಾತ್ ಕೇವಲಮೇಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .. 64..

ಕಾರಿಕಾ 65

ನನು ಜ್ಞಾನೇನ ಪುರುಷಃ ಕಿಂ ಪಶ್ಯತೀತ್ಯಾಹ-

.. ತೇನ ನಿವೃತ್ತಪ್ರಸವಾಮರ್ಥವಶಾತ್ ಸಪ್ತರೂಪವಿನಿವೃತ್ತಾಂ .

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪಶ್ಯತಿ ಪುರುಷಃ ಪ್ರೇಕ್ಷಕವದವಸ್ಥಿತಃ ಸ್ವಸ್ಥಃ .. 65 ..

'ತೇನ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಯತ್ ಪ್ರಕೃತಿಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ತಂ ಪ್ರತಿ ನಿವೃತಃ ಪ್ರಸವೋ

ಲಿಂಗಭೂತಸರ್ಗಾರ್ಥೋ ಯಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಸ ತಥೋಕ್ತಾ . ಪ್ರಸವನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ವಾ

ಯೋ ವಿಷಯೋ ವಿಷಯೇಭ್ಯೋ ನಿವರ್ತತೇ ತದ್ವಶಾತ್, ಸಪ್ತಭ್ಯೋ ರೂಪೇಭ್ಯೋ

ಧರ್ಮಾದಿಭ್ಯೋ

ನಿವೃತ್ತಾ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಭವತಿ . ಭಾವಸಂಸರ್ಗೋಽಪಿ ಯಸ್ಯಾ ನಿವರ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ತಾಮೇವಂವಿಧಾಮವ್ಯಕ್ತರೂಪಾಂ ಪಶ್ಯತಿ ಪುರುಷಃ ..

'ಪ್ರೇಕ್ಷಕವದವಸ್ಥಿತಃ' ಇತಿ . ಯಥಾ ಪ್ರೇಕ್ಷಕಃ

ಪ್ರವರ್ತಿತನೃತ್ತಮುಪಸಂಹೃತನೃತ್ತಾಂ ಚ ನರ್ತಕೀಂ ಪಶ್ಯತಿ, ತಥಾ

ಪುರುಷೋಽಪಿ ಪ್ರವರ್ತಿತಸರ್ಗಾಮುಪಸಂಹೃತಸರ್ಗಾಂ ಚೇತಿ ..

'ಸ್ವಸ್ಥಃ' ಇತಿ . ಆತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತೋ ನ ಪ್ರಕೃತಿಃ, ತತಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ನಿವೃತ್ತತ್ವಾತ್

.. 65..

ಕಾರಿಕಾ 66

ನನು ಚ ಯದಿ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಗರ್ಭಭೂಃಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿ ನಿವೃತ್ತಪ್ರಸವಾ, ತಸ್ಯಾಶ್ಚ
ಪ್ರಕೃತೇಸ್ತದಾನೀಂ ಸರ್ವಗತತ್ವಾದಸ್ತ್ರೇವ ಸಂಯೋಗಸ್ತತ್ಕಿಮಿತಿ ಪುನಃ ಶರೀರೋತ್ಪತ್ತಿರ್ನ
ಭವತೀತ್ಯಾಹ -

.. ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಯೇತ್ಯುಪೇಕ್ಷಕ ಏಕೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾಹಮಿತ್ಯುಪರಮತ್ಯನ್ಯಾ .

ಸತಿ ಸಂಯೋಗೇಽಪಿ ತಯೋಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಾಸ್ತಿ ಸರ್ಗಸ್ಯ .. 66 ..

'ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿ . ತಯೋರ್ಧ್ವಯೋರೇಕಃ ಪುರುಷ ಉಪೇಕ್ಷಕಃ, ಸರ್ವಥಾ

...ತ್ವಾತ್ .

ಯಥಾ ಪ್ರೇಕ್ಷಕೋ ನಟೀಮುಪೇಕ್ಷತೇ ನಿವೃತ್ತಾಭಿಲಾಷತ್ವಾತ್ ..

'ದೃಷ್ಟ್ವಾಹಮಿತ್ಯುಪರತಾನ್ಯಾ' ಇತಿ . ಅಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿರುಪರತಾ ನಿವೃತ್ತಪ್ರಸವಾ .

ಸರ್ವಥಾಹಮನೇನ ದೃಷ್ಟೇತಿ ..

ತತಶ್ಚ ಸಂಯೋಗೇಽಪಿ ತಯೋಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಾಸ್ತಿ ಸರ್ಗಸ್ಯ . ವಿಷಯೋಪಭೋಗಾರ್ಥಃ
ಸರ್ಗಃ . ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಚರಿತಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ನ ಪುನಃ ಸರ್ಗಮಾರಭತೇ . ನಹಿ ನಟೀ
ರಂಗೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕೈರ್ನಿರಾಕಾಂಕ್ಷಿತಂ ಪುನರ್ನೃತ್ಯಮಾರಭತೇ .. 66..

ಕಾರಿಕಾ 67

ಯದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾತ್ ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಃ, ತದನಂತರಮೇವ ಶರೀರಂ ಕಸ್ಮಾನ್ನ ನಿವರ್ತತ
ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಾಧಿಗಮಾತ್ ಧರ್ಮಾದೀನಾಮಕಾರಣಪ್ರಾಪ್ತೌ .

ತಿಷ್ಠತಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಶಾತ್, ಚಕ್ರಭ್ರಮವದ್ಧ ತಶರೀರಃ .. 67 ...

'ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಾಧಿಗಮಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ . ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ .

ತಸ್ಯಾಧಿಗಮಾದಾತ್ಮಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಧರ್ಮಾದೀನಾಮಕಾರಣಪ್ರಾಪ್ತೌ' ಇತಿ . ನ ಕಾರಣಮಕಾರಣಂ,

ತಸ್ಯಾಮಕಾರಣಪ್ರಾಪ್ತಾವೇವ ತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ . ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಾಧಿಗಮಾತ್ತೇಷಾಂ

ಧರ್ಮಾದೀನಾಮಗ್ನಿದಗ್ಧಬೀಜವದಶಕ್ತತ್ವಾತ್ ..

ಜನ್ಮಾಂತರಸಂಸ್ಕಾರವಶಾದ್ಧೃತಶರೀರಃ ಪುಮಾಂಸ್ತಿಷ್ಠತಿ . ಕಥಂ-

ಚಕ್ರಭ್ರಮವತ್ . ಯಥಾ ಕುಲಾಲವ್ಯಾಪಾರೇ ನಿವೃತ್ತೇಽಪಿ ವೇಗವಶಾತ್

ಕಿಯಂತಮಪಿ

ಕಾಲಂ ಚಕ್ರಭ್ರಮಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ತಥಾ ಶರೀರಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ .. 67..

ಕಾರಿಕಾ 68

ಕದಾ ಸ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತ್ಯತ್ರ-

.. ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶರೀರಭೇದೇ ಚರಿತಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಪ್ರಧಾನವಿನಿವೃತ್ತೌ .

ಐಕಾಂತಿಕಮಾತ್ಮಂತಿಕಮುಭಯಂ ಕೈವಲ್ಯಮಾಪ್ನೋತಿ .. 68 ...

'ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶರೀರಭೇದೇ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಲಿಂಗಭೌತಿಕಶರೀರೇ ಪೃಥಗ್ಭೂತೇ ಯಥಾ

ಸಂಭೂತೇ ಲಯಂ ಗತಿ ತೇಷ್ಟಿತ್ಯರ್ಥಃ (?)..

'ಚರಿತಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಪ್ರಧಾನವಿನಿವೃತ್ತೌ' ಇತಿ . ಪ್ರಧಾನಂ ಲಿಂಗಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತಂ

ನಿವರ್ತತೇ . ನಿವೃತ್ತಾವುಭಯಂ ಕೈವಲ್ಯಮಾಪ್ನೋತಿ ..

'ಐಕಾಂತಿಕಮಾತ್ಮಂತಿಕಂ ಚ' ಇತಿ . ತತ್ರಾತ್ಮಜ್ಞಾನೋತ್ಪಾದಾದವಶ್ಯಂಭಾವಿ

ಕೈವಲ್ಯಮಿತ್ಯೈಕಾಂತಿಕಂ . ಸತ್ಯಪಿ ತಯೋಃ ಸಂಯೋಗೇ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾನ್ನ

ಪುನಃ ಸರ್ಗ

ಇತ್ಯಾತ್ಮಂತಿಕಮಿತಿ .. 68..

ಕಾರಿಕಾ 69

ಸಪ್ತತ್ಯಾಂ ವಿಶುದ್ಧಿಂ ದರ್ಶಯನ್ನಾಹ-

.. ಪುರುಷಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಿದಂ ಗುಹ್ಯಂ ಪರಮರ್ಷಿಣಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ .

ಸ್ಥಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಲಯಾಶ್ಚಿಂತ್ಯಂತೇ ಯತ್ರ ಭೂತಾನಾಂ .. 69..

'ಪುರುಷಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ

ಯದಿದಂ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ತತ್ತ್ವಧಾನಂ, ಪುರುಷಾರ್ಥಮೋಕ್ಷೋನೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯತ ಇತಿ ಕೃತ್ವಾ . ಗುಹ್ಯಮಿದಮಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ . ಸಾಧುಜನಾದನ್ಯಸ್ತ್ರೈ ನ ದೇಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

'ಪರಮರ್ಷಿಣಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ' ಇತಿ . ಕಪಿಲಮುನಿನಾ ಪ್ರಕಾಶಿತಂ ..

'ಸ್ಥಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಲಯಾಶ್ಚಿಂತ್ಯಂತೇ ಯತ್ರ ಭೂತಾನಾಂ' ಇತಿ . ಯತ್ರ ಜ್ಞಾನೇ ಭೂತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಾನಾಂ ಸ್ಥಿತ್ಯಾದಯೋ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯಂತೇ .

ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನಾನಾಂ ಪ್ರಬಂಧೇನಾವಸ್ಥಾನಂ ಸ್ಥಿತಿಃ . ಸಾ ಚ ತ್ರಿಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ದೈವಮಾನುಷತೈರ್ಯುಗೋನೇಷು ಉತ್ಪತ್ತಿಃ ಸೃಷ್ಟಪ್ರಧಾನಾತ್ ಯಾವತ್ ತನ್ಮಾತ್ರೇಭ್ಯಃ

ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ . ಸೃಷ್ಟ್ಯುಪಸಂಹಾರೇ ಮಹಾಪ್ರಲಯಃ ಸರ್ವೋಪ್ಯುತ್ಪತ್ತಮೇಣ

ತದ್ಯಥಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಯಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಾದಿಷು ಲೀಯಂತೇ ಯಾವತ್ತ್ವಧಾನಮಿತಿ . ತೇನ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ನಾಸ್ತೀತ್ಯೇತದುಕ್ತಂ .. 69..

ಕಾರಿಕಾ 70

ಮುನಿನಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಮಿತಿ ಕುತೋ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಏತತ್ ಪವಿತ್ರಮಗ್ರ್ಯಂ ಮುನಿರಾಸುರಯೇನುಕಂಪಯಾ ಪ್ರದದೌ .

ಆಸುರಿರಪಿ ಪಂಚಶಿಖಾಯ, ತೇನ ಚ ಬಹುಧಾ ಕೃತಂ ತಂತ್ರಂ .. 70..

'ಏತತ್' ಇತ್ಯಾದಿ . 'ಪವಿತ್ರಂ' ಇತಿ . ದುಃಖತ್ರಯಮೇತತ್ ಪುನಾತೀತಿ ಕೃತ್ವಾ .

ಸರ್ವಭೇದಾನಾಮಗ್ರೇಭವತ್ವಾದಗ್ರ್ಯಂ ..

'ಮುನಿರಾಸುರಯೇನುಕಂಪಯಾ ಪ್ರದದೌ' ಇತಿ . ಕಪಿಲಸ್ಯ ಮಹಾಮುನೇಃ

ಸಹೋತ್ಪನ್ನಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಧರ್ಮಾದಯಃ . ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಾಖ್ಯೇನ ಭಾವೇನಾಂಧೇ ತಮಸಿ

ವರ್ತಮಾನಂ ಜಗತ್ ದೃಷ್ಟವತೋ ಮುನೇಃ ಕರುಣೋತ್ಪನ್ನಾ . ತಯಾ ಚ ಪ್ರೇರ್ಯಮಾಣ

ಆಸುರಿಂ ಸಗೋತ್ರಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಯಾತಿನಮಾಗತ್ಯೋವಾಚ . 'ಆಸುರೇ ರಮನೇ

ತ್ವಂ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮೇಣ' ಇತಿ . ಸ ತಮಾಹ- 'ಭಗವನ್ ನ ರಮೇಹಂ' ಇತಿ .

ಪುನರ್ವರ್ಷಸಹಸ್ರೇ ಪೂರ್ಣೇ ತಂ ಗತ್ವಾ ತಥೋವಾಚ . ಸೋಽಪಿ 'ಭಗವನ್ ನ

ರಮೇಽಹಂ' ಇತ್ಯುವಾಚ . ತತೋ ಮುನಿನಾ 'ಯದಿ ವಿರಕ್ತಸ್ತ್ವಂ, ಏಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ
ಚರ' ಇತ್ಯನಾವುಕ್ತಃ . ಸ ತು ಪ್ರದಿಪದ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ .
ತಸ್ಮೈ ಶಿಷ್ಯಾಯಾನುಕಂಪಯಾ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯ ದತ್ತವಾನ್ . 'ತಮ ಏವ ಖಲ್ವಿದಮಾಸೀತ್'

ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಮಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಏವ ಪ್ರಥಮಃ . ತಮಃ ಪ್ರಧಾನಂ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಪುರುಷ
ಉಚ್ಯತೇ . ಆಸುರಿರಪಿ ತದೇವ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಪಂಚಶಿಖಾಯ ಸ್ವಶಿಷ್ಯಾಯಾನುಕಂಪಯಾ
ಪ್ರದದೌ ..

'ತೇನ' ಇತಿ . ಪಂಚಶಿಖೇನ ಮುನಿನಾ ಬಹುಧಾ ಕೃತಂ ತಂತ್ರಂ .
ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಾಖ್ಯಂ ಷಷ್ಠಿಖಂಡಂ ಕೃತಮಿತಿ . ತತ್ತ್ವವ ಹಿ ಷಷ್ಠಿರರ್ಥಾ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ .. 70..

ಕಾರಿಕಾ 71

ನನು ಚ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಮೇವಾಸ್ತು ಕಿಂ ಸಪ್ತತ್ಯೇತಿ ಸ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕರಣಪ್ರಯೋಜನಮಾಹ-
.. ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರಯಾಽಽಗತಮೀಶ್ವರಕೃಷ್ಣೇನ ಚೈತದಾರ್ಯಾಭಿಃ .

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯಾರ್ಯಮತಿನಾ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಂ .. 71 ...

'ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿ . ಮುನೇರಾಸುರೇಃ ಪಂಚಶಿಖಸ್ತಥಾ

ಗರ್ಗಗೌತಮಪ್ರಭೃತಿರ್ಣರಾಮತಂಗ್ರಮ್ಯಾ (?) ಈಶ್ವರಕೃಷ್ಣನಾಮಾನಂ

ಪರಿವ್ರಾಜಕಮಿತ್ಯನಯಾ ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರಯಾ . ಇತಿ ಜ್ಞಾನಮಯರೂಪೇಣಾಗತಂ

ಸಿದ್ಧಾಂತಂ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಂ . ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಂ,

ಪಂಚವಿಂಶತಿತ್ವಾ ಖ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ..

ಆರ್ಯಮತಿಃ, ಅಧಿಗತತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನತಯಾರ್ಯಮತಿಃ ..

'ಆರ್ಯಾಭಿಃ' ಇತಿ . ಸಪ್ತತ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ . 'ದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಫಾತಾತ್' 'ಏತತ್ ಪವಿತ್ರಂ'
ಇತಿ ಸಪ್ತತ್ಯಾಭಿಹಿತಂ .. 71..

ಕಾರಿಕಾ 72

ಅತ್ರ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರೇ ಬಹವೋಽರ್ಥಾಃ, ತೇಽತ್ರ ನೋಕ್ತಾ ಇತ್ಯಾಹ-

.. ಸಪ್ತತ್ಯಾಂ ಕಿಲ ಯೇಽರಥಾಸ್ತೇಽರ್ಥಾಃ ಕೃತ್ಸನ್ನ ಸ್ಯ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಸ್ಯ .

ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾವಿರಹಿತಾಃ ಪರವಾದವಿವರ್ಜಿತಾಶ್ಚಾಪಿ .. 72..

'ಸಪ್ತತ್ಯಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿ . 'ಏಷ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗೋ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಾಖ್ಯಾಃ'

ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಗ್ರಂಥೇನ ಯ ಉಕ್ತಾಸ್ತೇ ಕೃತ್ಸನ್ನ ಸ್ಯ ಷಷ್ಠಿತಂತ್ರಸ್ಯಾಪಿ ..

ಕಿಂತು 'ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾವಿರಹಿತಾಃ ಪರವಾದವಿವರ್ಜಿತಾಃ ಶುದ್ಧಾಃ' ಇತಿ . ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ

ಆಖ್ಯಾನಂ, ತದ್ವಿರಹಿತಾಃ . ಪರಚೋದ್ಯಂ ತೇನ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ . ಶುದ್ಧಾಃ ಕೇವಲಾಃ .

ಪರಂ

ಬಂಧಮೋಕ್ಷೋಪಯೋಗಿನೋಽರ್ಥಾಃ ದರ್ಶಿತಾ ಇತಿ ತಸ್ಮಾತ್ ಸಂಪೂರ್ಣೇಯಂ
ಸಪ್ತತಿರಿತಿ .. 72..

.. ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯಶ್ರೀಗೋವಿಂದಭಗವತ್ಪೂಜ್ಯಪಾದಶಿಷ್ಯೇಣ
ಶ್ರೀಶಂಕರಭಗವತಾ ಕೃತಾ ಸಾಂಖ್ಯಸಪ್ತತಿಟೀಕಾ ಸಮಾಪ್ತಾ ..

Encoded and proofread by Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

—
sAMkhyasaptatiTika jayama NgalA

pdf was typeset on March 24, 2024

—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

